

31

פטמוס ומקומות אחרים

לקראת סוף מאי 1982 עזבתי את ישראל לשבועים כדי לבקר, יחד עם נלי וסופיה, ידידותי היוונית, שאוthonפגשתי באטונה ב-1980, באי פטמוס, יצאתי איפוא במעבורת מהיפה, והזמנתי דרגש בתא בן ארבע מיטות, בהבטחת האדון שהיא לי תא לעצמי. ואכן – היה לי!

בימי הראשון על הסיפון הועברה הودעה בקשר הפנימי שקוסם מתכוון להופיע עם הצגתנו לפני הנוסעים באותו ערב. מיד ברוחתי לתאי כדי להציג בתפילה; אולם ברגע שהתחלה התפלל – חשתי בשלומו של האדון.

"אבל, אדון, הרי הוא קוסם!!" אמרתי; אולם ממש המשכתי להרגיש את שלומו, הפסיקתי להתפלל והתכרבלתי במיטה עם הספר: "לשון הנביאים" מאות רוברט סט ג'יון, המספר את סייפו המופלא של אליעזר בן יהודה, שהגשים את המשימה הבלתי-אפשרית לבארה של חידוש השפה העברית, שנים רבות לפני ישראל זכתה בעצמותה הלאומית. יכולתי לזהות בבירור את יד' בחיו, וקראיתי בספר כשאני מוטלת בין דמע וצחוק, אותו האיזון האלוהי המתמיד בחינו.

מאוחר יותר בעבר יצאתי לטילול על הסיפון ושמעתי קבוצת אנשים שרים. עד מהרה נוכחות לדעת שהיא זו קבוצה של ארבעים משייחים מażת עשרה מדינות שונות שפעלו במסגרת הארגון "נוור עם שליחות". לא פלא איפוא שהרגשתי שלום שכזה בשעה שהתפלתי נגד כוחותיו של הקוסם! על גבי מעבורת זעיר כל כך הינו ארבעים ואחד מאמנים!! ועוד מהר גליתי גם שהאדון העניק לי תא לעצמי, על מנת לאפשר לנו להתאסף יחדיו ולשוחח! עלי לעזין שלא כך תיארתי לעצמי את נסייתני ליוון, אולם האדון תמיד מלא וגודש הפתעות!

בליתי ללה אחד באטונה, ולמחרת הפלגתי עם נלי וסופיה לאי פטמוס. התאהבותי באזוזיר הזה ברגע שירדנו מהמזח אל המהומה הסואנת של נמל פטמוס בשעת עגינת הספינה! יכולנו לראות את האורות, את החנוונות ואת הבניינים המסויידים לבן, ומיד חשתי את שלומו של האדון ואת קרבתה אהבתו, שהיו מנת חלקו של האי הזה מאות שנים. אדם אחד הוביל את מטלטינו בעגלה אל אחד מהמלונות שבפאתי הנמל, שם נפרדתי מידידותי בברכת לילה טוב וככלנו הלבנו מיד לישון, משומש שהשעה הייתה כבר אחרי חצות.

למחרת בבוקר התעוררתי ופתחתי את התריסים, ולעומם לא אשכח את יופיו של הנוף שנפרש לפני עיני. השימוש ריצעה על הים האגאי, ומראהו הפאנורמי המרהיב של הנמל, ושל המנזר העומד במרקח מה מנו, היהיפה מכפי שניתן לתאר. פטמוס הינו אי צעיר בקעמו הצעוני של איי הדודקינז, והוא כמעט קטן דיין כדי שניתן יהיה להקייטו בהיליכה של יום אחד. ללא ספק זהו אחד המקומות החביבים ביותר על האדרון עלי אדמות! הייתה לי מושע עצובה כשהאניה הרימה עוגן ויצאה שוב מהנמל, אלא לדעת שפטמוס עתיד להופיע לחلك בלתי נפרד מחיי בעתיד. סופה ונלי ארחו אותו כל אותו שבוע, ושוב התברכתי כל כך מההבתן, והודיתי לה' על ידו שהפגישה בינוינו. כמה הצטערתי לשנאלאצטי בסוף להיפר!
מהן!

המעבורת חזרה לישראל הביאה אותה עם דמדומים לחופי הארץ. עיני מלאו דמעות כשראיתית את מפרץ חיפה באופק. הספינה נסעה במקביל לחוף הישראלי, מראש הנקרה ועד לנמל חיפה, אולם לי לא היה כל מושג על הדרמה שהתחוללה באותו השעה על הכבישים בוואה לבנון.

אחרי שהגענו לחיפה והשלמנו את בדיקות המכbs, נסעתו במנוחת לבית ידידים, ומשם תיכנענו סייד ובטסי לאסוף אותה מאוחר יותר ולעלות בידר לירושלים. נסענו הביתה בשעת ערב מאוחרת, וממיד הבחנו שכוכון ההופיע – העולה לבנון, היו כל מיני סוגים של רכב צבאי. חלפנו על פני אוטובוסים עמוסים חיילים, ועל פני נושאי טנקים רבים, שעלו בורם קבוע עפונה. כל אימת שעבר על פנינו טנק, ג'יפ או כל רכב צבאי, חשו צורך דחוף להתפלל, ופעמים רבות אפילו בדמעות. הגיעו לירושלים אחרי חצות, ולא יכולנו שלא להשגיח בפעולות השוקקת באופן בלתי רגיל. אוטובוסים אספו חיילים בנקודות איסוף רבות ברחובות המואפלים. הינו איפוא בין האזרחים הראשונים שנודע להם על דבר הפעולות הצבאית שפתחה את מבצע שלום הגליל, משומש שבאותו ערב נכנסה ישראל לבנון, כדי לשים קץ לפעולות המוחבלים מתחום לבנון, שנמשכה במשך שנים רבות.

ماחר שחיהתי בישראל מאז 1976, ידעתה על הסכנות שישובי העפון עמדו בפניהם, עם ההפגזות הבלתי פוסקות על ריכוזים אזרחיים. לא דבר כל הוא, שדור של ילדים ישראלים ליד גבול העפון גדול בצלו של האיום המתמיד בפצצות, באזעקות אויר, במירוץ המטאור למלטיס – שהפכו חלק בלתי נפרד מחיי השגרה שלהם. איןני מאמין שקיים מדיינות רבות בעולם המרשوت לאויב שעל גבולותיה לטבוח באין מפריע באזרוחהן, ולהמתין שנים כה רבות לפני שתעצנה להגן על עצמן, אך ורק בגל התקווה הרחוקה ל"שלום".

ישראל נכנסה, סוף סוף, לדרום לבנון כאשר לא נותרה כבר שום אפשרות חילופית אחרת. אש"ף עבר טונות כה רבות של נשק ותחמושת בדרום לבנון, שנשכחה סכונה ממשית לעצם קיומה של ישראל. מיד בתחלת המלחמה גلتה ישראל ארבעת אלפי טונות של תחמושת, ברובה מתוחכמת, ממוקור סובייטי, החבוייה בבונקרים תחת קרקעם; כמו כן חפסו ייחידות צה"ל מאות ארכibus וארבעה כלי רכב ור' 12 כל נשק קל! מגובהו הנשק היו כה עצומים שנדרשו מאה וחמשים משאיות שתחסענה במשך חודש ימים על בסיס יומי כדי להוביל חלק קטן ממה שנטגלה בתחלת הקרבות בלבד, מבלתי להביא בחשבון את מגורי הנשק העצומים שהסתתרו בביירות, או בبنקרים תחת קרקעם אחרים. הנשק הפך

להיות מתחוכם כל כך, ונცבר בנסיבות אדרונות כל כך, שלא רק לישובי הצפון נשקפה סכנה, כי אם למעשה למדינת ישראל כולה!

קבלת הפנים שערכו תושבי דרום לבנון לחילז'ה"ל, בשעה שחצאו הטנקים בשאגה את גדר הגבול, הייתה נוגעת ללב. הלבנוניים בקשו את ההתרבות הישראלית מזה וממן, משום שגם הם היו לקרים הטרור האשפוי. לעומת זאת נצרים דרום לבנוניים נתבחו בידי כוחות אש"ף במרוצת השנים האחרונות; והעולם שמר על שתיקתה. וכשהצתה ישראל סוף כל סוף את הגבול, ראו בהם אזרחי דרום לבנון משררים. המוני בני אדם יצאו לרחובות להריע לחילז'ה"ל; ילדיים קטנים הושיטו לחילז'ים פרחים; הנשים יצאו לקראתם במתחי אוזן, בקפה, בתה ובכיבור.

מרגש מادر היה גם לראות עד כמה נזהרו החיילים הישראלים להונן, במידת האפשר, על חי האזרחים, פעמים רבות תוך סיון החיים הם. הישראלים מטבעם אינם מחרחרי מלחמה; ומשום שסבירו בעצם כה רבות — יש להם הערכה וכבוד לחיל אדרם ולכבודו האדם. למרבה הצער, המלחמה היא מלחמה; ואולם סבורתני שאין עוד צבא בעולם הנווה בדגאה ובאנושיות שכזאת. להלן תרגום הדף הכספי שהוציא קען החינוך הראשי לחילז'ה"ל ביום ה-11 ביוני, 1982:

"דמותו של החייל הישראלי"

עבדיו, שהושגנו מתרותינו של מבצע שלום הגליל להבטיח את בטחון אזרחינו בgefpen, זומה ישראל הפסקי-אש.

ישראל קראה לסוריה להישמע לנתני הפסקת האש, על מנת לייעב את המבצע לבנון.

עה"ל מרגע עתה בשטחים נרחבים לבנון; חייליו באים ב מגע עם אוכלוסייה אזרחית גדולה ורב גונית. מגע זה מעציב בפניהם אתגר — לנוכח בזורה אנושית, יהודית וצחיהית.

התובע העבאי הראשי פירסם הוראות מחייבות על מנת להבטיח התנהגות שכואת:

- אסור בהחלט לקחת שלל מקור כלשהו. כל העobar על פקודה זו יועמד למשפט, יהיה צפי לגור דין מירבי של עשר שנים מאסר.

- מחסומי דרכים הובטו בכל כביש הייצאה מדרום לבנון. כל מי שעוזב את השיטה יידק.

- אין לפגוע לרעה באוכלוסייה אזרחית שלווה; במיחוד אסור באיסור חמור לפגוע בכבודן של נשים.

- על חיילי עזה להימנע מפגיעה באתדים בעלי ערך תרבותי, catastropheים ארציולוגיים, מויאונים וכיו"ב.

- חול איסור על פגעה במקומות הקדושים לכל הדתות. כל מלחמה מעוררת רשות שניאה, תאות נקם וזלזול בחו"ל האויב וברכשו. למורת הרגשות אלה חייב כל אדם, כיצור אנושי, להשיג על עקרונות מוסריים אלה, שעלייהם מבוסט קיומה של החברה האנושית.

הפעם נלחם עזה"ל באויב אכזרי, המשתמש באורח שיטתי בטרור נגד אזרחים חסרי הגנה.

אסור לצה"ל לנחות לפי אמות המידה המקובלות על אויבינו; אל לנו להניא לרשות הנעם להדריך את התנהגותנו כלפי אוכלוסייה האזרחית של לבנון.

יהודנו, וכוכנו, נובעים מהתנהגותנו כבני אנוש מכובדים. כל התרדרות בחוקי ההתנהגות המוסרית בעזה"ל, שהוא "צבא העם", תפגע בר, החיל,academ, וכוארה, ותשפי על רמתה המוסרית של החברה הישראלית ועל איכות חייה.

שמירת כליל הדתנות הנאותה בעת שהורך לבנון תעזר לישראל במאבקה הפליטים, ובදעת הקהלה.

חלק מהאוכלוסייה האזרחית לבנון גילה נכונות לשיתוף פעולה עם ישראל. אחת ממטרותיו של "מבצע שלום הגליל" נעוצה בתקווה שיחוחם שלום יחתם עם לבנון עצמאית, תוך שמירה על שלמותה הטריטוריאלית. משום כך חשוב כל כך הקשר הראשוני בין אנשי עזה"ל ובין תושבי לבנון. קשר זה הוא שיקבע את היחסים העתידיים בין שני שכנים טוביים.

לפיכך, עליך לגלות במגע עם האזרחים יחס הולם ואנושי, ולדואג לשמירה על כבודם. בנוסף לך עליך לסייע במניעת מעשי אלימות, שוד ובזיה בין האזרחים הלבנוניים ובין עצםם.

עיני העולם כלו נשואות עחה לאיזורנו. עיתונאי חזק וכחבים רבים מושטטים עבשוו באיזורי הלחימה.

מעשי ביזה, פגעה ברכוש, במקומות קדושים, באתרים תרבות,طبع ונוף ישמשו נשק בידי אויבינו. עליך לראות את עצמן כנושא באחריות אישית לתהדיות של צה"ל ושל מדינת ישראל בעניין האזרחים הלבנוניים, ובעניין דעת הקהלה העולמית.

עקרונות המוסר הנם בסיסיים במסורת היהודית. גם בנסיבות מלחמה יש לזכור שארם לאדם — אדם!..."

* * * * *

"ויאמר יהושע אל עבון... יהגד נא לי, מה עשית? אל תכחיד ממני!",
ויען עבן את יהושע ויאמר: 'אמנה אני חטאתי לה' אלהי ישראל, וכזאת וכזאת עשיתי.

וארاء בשלה אדרת שנערacha תובה, ומאתהים שקלים כסף, ולשון זהב אחד, חמישים שקלים משקלו — וואחמדם, ואקחם, והגنم טמונה הארץ בתוכה האהלי, והכסף — תחתיה'.

וישלח יהושע מלאים, וירוץ האוהלה, והנה טמונה באהלו, והכסף תחתיה.
ויקחם מהruk האוהל, ויביאום אל יהושע ואל כל בני ישראל, ויציקום לפני ה'.
ויקח יהושע את עבן בן זרח, ואת הכסף, ואת האדרת, ואת לשון הזהב, ואת בניו, ואת בנותיו, ואת שרו, ואת חמورو, ואת צאנו, ואת האהלו, ואת כל אשר לו, וכל ישראל עמו — ויעלו אותם עמק עכוור.
ויאמר יהושע: 'מה עבדתנו? יעכרך ה' ביום זהה'! וירגמו אותו כל ישראל עבן, וישראלו אתם באש, ויסקלו אתם באבנים..."

רב אלף רפאל איתן, מי שהיה אז אלף פיקוד הצפון, אישר שוב את האחריות המוסרית הרובצת על צה"ל בנסיבות מרגש ביותר שנשא לפני החילונים, בהזכירו להם שהם נכנים עבשו לארץ זורה, וועליהם להיזהר מادر לא רק בחוי אדם, אלא אפילו שלא לדורך על ערוגות הפרכחים שלא לצורך! כתוצאה מהק היתה התנהגותם של חילז' צה"ל מופתית כל כך שככל אורח ישראלי היה גאה להיות מיטוג על ידיהם. פעמים רבות סיכנו ואף קיפחו חילז' צה"ל את חיים תוך כדי נסיוון להצליל את חייו האזרחיים הלבנוניים.

יצאתו את ישראל באמצע יוני ונסעתי תחילתה לנורבגיה, ומשם לארצות הברית. לאחר מכן הגיעתי לניו זילנד, ונדהמתי למשמעותה העטמולה האנטישמיות הגדה והקולנית בامي עתי התקשורות, שהופעה בהירות ע"י אש"ף. הללו הפכו והגימו בכוונה תחילתה במספר הקרונוט, כשלפচות פעם אחת דיווחו על יותר הרוגים מכל אוכלוסייתם של לבנון! הם האשימו את ישראל בחורבן שהם עצם זרעו במגו ידים בשנים הראשונות, והציגו סרטוי וועות של הרס וחורבן; אולם בסופו של דבר למדו העיתונאים מתוך הרטיטים האלה על הסבל שגרמו אוטם ארגוני טרור עצם בשנים עברו, והבינו שיד צה"ל לא הייתה בכלל אלה כל וככל! איפלו אירגן הצלב האדום הבינלאומי, שסירב בעקבות להכיר בישראל, דיווח על יותר מעשרה אלפיים הרוגים שמעאו את מותם בכיבול מאוזן ניסית צה"ל לבנון, בשעה שהמספר המדוקדק לא עלה על ארבע מאות וששים חללים בלבד! ומה שהפחיד אותנו יותר מכל, בשעה שנסעתנו ושמעתה את עיותה האמת הבליאומנו האלה, היתה הקלות שבזה העולם מוכן לקבל שקרים גסים וחופטים אלה ולהאמין בהם! כששמעתי בזמנו על השקרים השערורייתיים שהפיצו הוצרר היטלר על היהודים, חשבתי לעצמי פעמים רבים: "אבל איך יכול בני אדם בכלל להאמין לו?" אולם עבשו נראה הדבר שהעולם מוכן לשוב ולהאמין בשקרים האנטי-ישמיים הללו מחדש, וכך לא למד דבר וחזי דבר! עצמת התגובה הייתה באמת מדמימה; אולם היא מפחידה עוד יותר לשאר האומות מאשר לישראל. ה' יודע את האמת, וזהו נחמתה של ישראל. כי לא כל קשר עם מה שאומות העולם תרעדנה להאמין — ה' ראה את ליבותיהם של חילז' צה"ל, ודעתו בנזון היא, בסופו של דבר, הקובעת!

עלינו להבין שגם מאי הדברים הקוראים בישראל וסבירה, שניתנים להבנה בעינינו הטבעיות בלבד. זהה האומה היחידה עלי אדרמות המדברת לנו על נאמנותו של ה'; משום כך שהוא השטן הארץ זו יותר מכל ארץ אחרת. ובימינו אלה שופע הוא וקוצף נגד כברת הארץ זעירה וזוקק בחמתות עצם הסתת תקדים בהיסטוריה האנושית. משום כך הרשו לנו לי עבשו לשוב ולהזירכם, כמה מינים במשיח ישראל — שמרו על אהבתכם לישראל! ה' אוהב אותנו גם למרות היותנו פחות ממושלמים, ומשום כך חביבים גם אנו לאחוב את בת עינו. אני מאמין שהעתמולה האנטישמיות תלך ותחריף ככל שיחלוף הזמן. ולפיכך תודקק ישראל לאהבותם יותר מאי פעם. עיני ה' אנחנו אחד עם, והוא יברך אותנו בכל שנברך אוטם.

בשעה שנסעתנו באותו חדשים מרכאים, חשתי בהתחדשותה היתרה של חרב ההפרדה. האדון חקר עמוקות את ליבות אנשיו, והבדיל לעצמו את אלה שבאמת נכנים לעמוד בפרק למן עמו, מעל אלה שאוהבים את ישראל רק כשהדבר נכון להם ומקובל על הכל. וכי שאמרתי קודם, בימינו אלה אי אפשר להאמין באלה יהודים ובמושיע ישראל, מבלתי לקחת חלק במשא אהבתו הכביד של האדון לישראל! בסופו של דבר נאלץ כולנו לשלם

דבר מה כדי לעמוד לעזיה של ישראל; אולם בטוחה הרחוק – יהיה מחיר אי העמידה לעזיה גבוהה פי כמה וכמה! – נרמז במאמרם של הפלגינים שפוגע ביכולות האורחות הלבוניות (שנראתה אסירת תודח לראותנו). בכפרים רבים הסתתרו אנשי אש"ף בתוך ריכוזים אורחיים. האסטרטגיה העבאית הייתה דורשת להפצע את הקרים מן האoir או להפיגים מරחק. אולם על מנת להגן על חי הלבוניות (תווך סיכון חי עצמוני) נכנסו לכפרים כדי לתקוף רק את אנשי אש"ף, ולא לסכן את חי "מארחיהם" הלבוניים.

"ספרנו מהלומות כבדות בעיתונות הבינלאומית, ואני רוצה רק לומר לכם שאנו, תוך סיכונים רציניים לחינו, מחרנו ביותר שלא לפגוע באוכלוסייה האורחת הלבונית" (שנראתה אסירת תודח לראותנו). בכפרים רבים הסתתרו אנשי אש"ף בתוך ריכוזים אורחיים. האסטרטגיה העבאית הייתה דורשת להפצע את הקרים מן האoir או להפיגים מרחק. אולם על מנת להגן על חי הלבוניות (תווך סיכון חי עצמוני) נכנסו לכפרים כדי לתקוף רק את אנשי אש"ף, ולא לסכן את חי "מארחיהם" הלבוניים.

המחבלים הגיעו לשוחה ילדים כדי לגלום את חילו צה"ל באבנים, אולם בסופו של דבר באו בעצם על עונשים. בכנות, פניות של המחללים מבירות דומה בעיני לפניו כוחות הדס מברלין תחת אבטחה מעד ועלות הברית!... אולם אתם יודעים, למרות כל "גבורתנו העבאית", מרביתנו הנהנו אנשים הרוחקים כל כך מלחמה – משתיילים כל כך לגנות אדיבות לבנונים, וכל כך משטוקקים לחזור הביתה בשלום.

תחנת רדיו נורבגית אחת באנגלית ראיינה לפני כמה ימים את הגנאל בול, שמסר כמה וכמה העזרות מרושעות; והיום שודרו בה דברי תודח והערכה מעד טרוריסט לעם הנורבגי על תמיתו ואחדתו. זה מכאייב. רבים כל כך מהטרוריסטים הינם שכירוי חבר, הנלחמים תמותת בעץ כסף, ולא דווקא מניעים פטורייטים בביבול. כמוות השחק שנרגלו מധימות ממש.

ידידים יקרים, ישראל לא היתה מעולם בודדי יותר, אולם אני יודע שאתם מכירים בצדktנו. כולנו שמים את מבחןנו באלהים שמחלמות היהודים הסתימנה, ושהגואלה בוא תבוא..."

גם במלחמה הזאת סייע ה' לישראל. כבר בראשית המלחמה יצאו הישראלים למשימת הפצתה, במטרה למיחות מעל פני האדמה את סוללות טילי ה"סאמ" ואת מתקני המכ"ם בבעת הלבען, וכך שדיוחו ה"ניזווק" – "הപיגיות היו מודיעיקות בתכילת הדיווק". ביוםים של קרבות אויר הפליו כחות צה"ל שמונים וחמשה מטוסי מיג סורים, וכל הטיסים הישראלים חזרו לבסיסם ללא פגע. שרון צין את המשימה הישראלית כ"את המבריקות, המסובכות והמתוחכם ביזה", שבעשו اي פעם ע"י צה"ל. ושוב, כל kali הנשך שנאגרו נגד ישראל לא צלחו. אולם תעמלתו המרשעת של אש"ף, ששולחה גדרנו, נתבלה באמונה וזכתה לחזוקים באמצעות התקשות בכל רחבי העולם.

בעקבות מטעי לפטמוס קויתי שבספים למיון מסיב לעולם יוכנסו, אולם הדבר לא קרה. שום כסף לא נכנס! שבוע ימים לפני שהיית אמורה לצאת לנורבגיה כדי להתחילה במסע, נכנסתי לטוכנות הנטיות כדי לדון עם שרה בכל המצב. תכננתי לבטל את המקום השמור ורכוש כל בריטיס בנפרד כשאקבל את הכספי עבורה. אולם שרה, בידועה שאני בוטחת באדון לאספקת מחסורי, פשוט נתנה לי את בריטיס שלושת אלפיים וחמש מאות הדולרים עד לזכה העולם, וביקשה ממני להעביר לה את הכספי בטלקס, לבשיינס, ואז

שהה ושילחה אותה בברכתה לרוסיה! זה היה מבחן אמונה רציני גם בשבייה, משום שהמונה חדשים חלפו לפני שיכלוטו לשלם לה תמורה הכרטיס הקודם! אין ספק שהאובי ניסה להשתמש במחסור הכספי על מנת לחבל בתכניותיו של האדון, אולם ה' מכיר את לבה של האשה היקרה הזאת. ואני יודעת גם שהוא יברך אותה על עוזרהה בשעה כזו!

ב-18 ביוני יצאתי את ישראל עם הכרטיס הענק, בידר, כדי להתחל במסע המושך. תחנתי הראשונה בנורבגיה הייתה ביתם של גני וROLFGANG. גם מאירה מפינלנד העטרפה אלינו שם, וכולנו יחד נהנו מהתחברות הנדרת. דיברתי בכינוס בקרבת אוסלו, וטשתי גם לבגן לכמה אסיפות שם; ואז, בסוף יוני, הגעת לארצות הברית.

תכננתי לבנות שבועיים עם מיכאל וגיא. כמעט שנה חלפה מאז ראייתם לאחרונה! אולם עד מהרה למדתי לדעת שאביהם התבבל שוב בתאריכים, ושהבנים היו מחוץ למדינה, בvikor אצל קרוב משפחה. הוא סירב לארגן מחדש את תכניותיהם, למרות שידע היטב כי באתי במיחוד כדי לפגשם! תחת זאת התעקש וטען, שאם באמת אכפת לי מהם — אבטל אני את נסיעתי לנורוילנד ואתלווה אליהם לאירועה, לשבועיים

באוגוסט, כשהם יבררו שם אצל הורי. אוו דילמה!

למרות לצין שרציתי לבקרים יותר מכל דבר בעולם. אולם כשהתפלתי, ידעת שאות המשע לנורוילנד אי אפשר היה לבטל, ומשמעותם קר לא ייעצא לנו לבנות ביחד. זה היה כל כך עצוב, ואני יכולתי רק לבתו בה' שאיכשהו יודע להם שאני עדיין דואגת להם. ישוע אהוב אותם, וזה היה נחמתי. ידעת גם כי פעמים רבות, לפני שקוראים דברים מיווחדים, הוא נוהג להזכיר לי את הצלב, שהוא המחויר של שירותו. אולם עדין התיפחתי בভיכה של אם אהובתה.

באונה העת שהו סיד ובטי בארה"ב, בvikor משפחתי והם הביאו אותה ב-1 ביולי לוואשינגטון די. סי. כדי להגיש בקשה לאשרה לברית המועצות. זו לי הפעם הראשונה שנגעתי בבקשת ויזה ללא עזרתו של מר ג' היקר, ואני חשתי דאגה عمוקה. ניגשתי לחברת הנסיעות שטיפלה במסעות הקודם בעקבות פטירתו הפתואמית של מר ג', והמצאי בדרכי שמה כל מיני תירוצים כדי להסביר ולתרכז לפני השלישי לברית המועצות, זו השנה הששית ברציפות. רמת החדרה שלי עלהה בהדרגה. ואז, בדיק לפני שנכנסתי בדלת, קטע האדון את מחשבותי, ואמר בחומרה רבה: "אין זכות לשום תירוץ! את נוסעת לברית המועצות ממש שאני שולח אותך שם!" נכנסתו איפוא למשרד סוכנות הנסיעות לא כל ה策akedot, כאשר סוכנתה לחולין על כוחו ועוון.

האדון נתן לי את תאריכי לוח הזמנים כדי לסדר את המשע לבירה"מ, ואני מסתרת את לוח הזמנים לרוברט, סוכן הנסיעות. אחרי שבחן אותו, נראה מייאש למדרי.

במוסקווה לעולם לא ניתן לך רשות לשוחות שבוע במוסקבה, שבוע בלינינגרד ושבוע בקייב. הם מרשימים שהייה בת יומיים עד שלושה ימים בכל אחת מהערים לכל היותר. ויש לצפות שיחלפו כמה וכמה שבועות קודם שתoxic ולתשובה כלשהי". אלו היו חדשות מזוכבות, ממש שוק שלושה שבועות נותרו לי עד לטיסתי לנורוילנד. יצאתי את המשרד בלב שחודה.

זה עלי לשוב לסוכנות הנסיעות מאוחר יותר באותו אחר הצהרים עם פיקדון בסך מאה וחמשים דולר. כשהגעתי לשם, קידם רוברט את פני בחמיימות בלתי צפוייה, והסביר: "בשעה שעדרת מפה היום אתה"ץ איתרתתי את תיק מביוקורייך הקודמים בברית

המועצות. צר לי על שלא נשמעתי מעודד במילוי! את יכולה להיות בטוחה שאני אשלח עוד היום את המידע הדורש בטלקס למוסקווה ואני בטוח שעד ה-15 ביולי תהיה לנו תשובה חיובית בשביבל'. אולם חושוני שהוא יהיה מבצע די יקר!" הוא הבטיח להודיעני דבר ברגע שתפרק התשובה ממוסקווה.

יצאתי את המשרד אחוזת פלייה וממש מתוך מסקרים, מושום שרציתי לדעת איזה מידע היה בתיק, אשר שינה את יחסיו אליו מן הקצה אל הקצה! היה עלי לנוהג באלו ידעתי את תוכנו של התקיק, אם כי לא היה לי מושג כל שבקלים באיזו שיטה נקט מיר ג' על מנת להשיג בשביבל' דלת פתוחה לבירת המועצות. ללא ספק היה זה ממש אסון, לו נכנסתי לסתוכנות הנטיות כשאנו מלאה תירוצים!

הטלקס נשלח למוסקווה ביום חמישי אחר הצהרים, ה-2 ביולי, ובבר למחרת בבוקר חזר טלקס ממוסקווה ובו אישור חיובי למتن אשרה, עם כל המקומות השמורים למיטוס, עם מהירות המלא של המשען — ועם סדר הזמנים המדויק כפי שאני הגשתי אותו להם! הארון פתח את הדלת לבירת המועצות בפתחות מיום אחד! איך אוכל אי פעם לחודל מלחתפעל מריבונו של האלים? ואיך אען שלא ללבת, כשהאלוהים בעצמו פתח את הדלת? אנשים רבים אמרו שללולים לא ירהייבו עז בונפשם לנטווע אל מעבר למסך הברזל. אבל איך אוכל אני להעין להמרות את פי ה'?

בליתי את השבועיים הבאים עם מאрисה ודיבר בפנסילבניה. זה היה ביקור נחדר, אם כי עצוב מעט בשביבל', מושום שידעתني שהוא נערך על חשבון חלק מהזמן שתכננתי לבנות עם מיק וגיא. אולם היה "כיף" להיות שוב למשך זמן מה חלק משפחה! ואז חזרתי לבולטימור לבקר את סיד ובטסי כמה ימים.

בדרכי לנמל התעופה ב-12 ביולי קבעתי להכנס לסתוכנות הנטיות כדי לקחת את האשורה הסובייטית ואת שובריו "אינטרויסט". באותו הבוקר הייתה זקופה לאלף חמיש מאות ושבעים דולרים. מחיר הנסעה לעשרים וחמשה יומם ברחבי ברית המועצות. ב-19 ביולי עדרין לא היה אפשר דולאר אחד מן הסכום הזה בידיו. אולם ידעתني שאם ה' רצה שאסע — הרץ שהוא יספק את הכספי, ועבורי תהיה אספקה זו בבחינת אישור נוסף שהוא אכן רצונו. ואכן, בוקרמחרון ממש הגיעו הסכום האחרון. אי לך האשירו אותנו סיד ובטסי בסוכנות הנטיות, בדרכנו לנמל התעופה.

הפעם שירתה אותנו המשרד אשה אחת, לאחר שרוברט היה בחופשה. היא הודיעה לנו שבאותו הבוקר סיירה השגרירות הרוסית לשחרר את האשורה שלי. היא צילעה אליהם שלוש פעמים, אמרה, ובכל פעם נמסר לה שמאחר ולא הייתה זקופה לויזה עד ספטמבר, אין הם מוכנים לשחרר אותה במועד מוקדם כל כך. השגרירות הרוסית ננעלת בשעה שתים עשרה ושלושים בערים, והיא יודעה שהייתי אמורה להתיעצב במשרדה עד השעה אחת אחר הצהריים, בתקופה שבה כל מסודר. מושום כך המשיכה במאמציה, עד אשר לבסוף, בדיקות בשעה שתים עשרה בערים, הצליחה לשוחח עם אחד האחראים שם. אייכשו, עד

שתיים עשרה ושלושים הגיעו כל המסמכים הדורשים למשרדה!
סידי ובטסי הסייעו אותנו לנמל התעופה, ואני עלייתי על מיטוס למיניאפוליס לביקור בן שלושה ימים אצל אחותי ובעלה. שם טשתי להונולולו, לשולה ימים של מנוחה ותפילה, כהכנה למסע ההרצאות בן חמישת השבועות בניו זילנד. העובה שהאנון

העניק לי שלושה ימי מנוחה מראש גרמה לי לחשד כיצד שהימים הקרובים אכן יהיו עמוסים לעיפופה.

ניוזילנד הינה ארץ יפהיפה, ואני הייחדי המומחה מקבלת הפנים שלה זכית, ומהענין בישראל שגיליתי בכל מקום שאליו נקרתי. סדר היום שלי היה מלא ועמוס לגמרי, כפי שחששתי, עם אסיפה אחת, שתים ואפלו שלוש מדי יום, וזאת – בכל חמישת השבועות! ביום ראשון אחד בלבד דיברתי חמיש פעמים! ובכל אלה לא נכללו הריאונות בעיתונים, ברדיו ובטלוויזיה, וגם לא הניטעות הארוכות ממוקם למקום. מסע הנזאים הגיע לשיאו בקristolite'ן, שבאי הדרומי, שבה הופיעשמי בראשימת הדורבות הראשיות בכניסה הלואמי של "WOMEN'S AGLOW" (ארגון בינלאומי של נשים משיחיות. המתרגם). באותו העת הייתה כבר סחיטה ותשואה מהשבועות הרובים של נסעה מאומצת ומהאסיפות הרבות, ואיכשהו גמרתי אומר בנפשי, באורח תמורה, לנחות בהדרת החבוד הריאונית לדוברת בכניסות ארצית. האדון הזהיר לי TICKET ומיד שהוא אשר נתן לי את ההודמנות לפנות בדברים אל נשים כה רבות בניו זילנד למטרותיו הוא, ושאין לך עם כישורי וחכויותי, או עם העדרם, ולא כלום! אולם החלטותי העקבניות שלי הסתיימו בכמה וכמה לקרים מכאיים ביותר של השפה, צניעות וענווה!

ערב אחד, בولינגטון הטערת, החומר השגריר הישראלי, מר יעקב מורייס, להשתתף באחת מסיפותי. באותו ערב דיברתי בתקופת רביה נגד התעמולה האנטישראלית הרמיונית ושלוחות הרטן, שהבעירה מלחמת לבנון בכל רחבי העולם, על ישראל, ועל היהודי ברית המועצות.

אחרי האסיפה פנה אליו מר מורייס ו אמר: "מדוע לא הודעת לי מוקדם יותר על בוואר הנה?"

"ובכן, עניתי, "האם זכר אתה את פגישתנו הקודמת לפני שנתיים?"
הוא גירח ו אמר: "אתוך קצת קשה לשכוח".

"האם אתה זכר את המכabbת שכתבתי אליו?" הוא אישר במנוד ראש. "ובכן, הייתי פרדרנית מכך לצלצל אליו לאחר מכן".
שנינו צחקו, והוא ענה: "את יכולה להיות בטוחה שאני עשייתי מאמץ מיוחד כדי לבוא הנה הערב!" שוחחנו עוד זמן מה, ואני שמחתי כל כך לשוב ולראותו! השיחה עמו והצחוק בצוותא נתנו לי להרגיש לפתע עד כמה שהתגעגעתי לישראל ולהוש הומו הירושאי. אולם ישראל הקשישה והיקרה הייתה מרווחת ממנה עכשו מרחק חצי עולם!
מאוחר יותר השתתפה יודידה אחת באסיפה יהודית מקומית, שבה נשא מושיעים את הנאום הראשי. היא כתבה לי את הדוח הבא:

"במרvette האסיפה סייפר מר מורייס ליהדים על פגישתו איתך! הוא אמר להם:
'גבירותיי ורבותיי; אתם אולי לא תאמינו לי, אבל בדיק לפני שבועיים שמעתי
אשה יהודיה מירושלים המאמינה בישוע, שדיברה אל קבוצה נצרים בולינגטון.
וכשהיא דיברה על ישראל ועל היהודי ברית המועצות, היא אמרה בדיק מה שעני
היהתי אומר..."

לגבוי, היה זה כל דברי על עמליו.

כאשר הודעתו לראשונה שאני פניה לאסיפות בניו זילנד, הודעתו למארכי שאני

モוכנה להיות עסוקה במידת האפשר, כל עוד יהיה לי בכל שבוע يوم או יומיים לעצמי – על חשבוני – במלון, על מנת לנוח, ולהתפלל ולשחר את פני האדון. אישית, אני מוצאת שotalot הנטיעה קשות על יותר, בעיקר בשל הלחצים, הנובעים מיצירת קשרים חדשים עם אנשים אחרים ללא הפסק. אני אינני טיפוס פתוח מטבעי, ובכל פעם שנוצרת הזדמנות חדשה, עלי לסייע מחדך על חכמתו ואהבתו של האדון.

עם זאת למדתי ליעת שעם ומן הינה שקט של האונה – שוב מוכנה אני לשרת אותו בכל דרך שיבחר. לבבי, הזמן שאני מבלה ביחסות עם האדון הינו הזמן החשוב מכל, משום שאני מודעת בצורה חריפה ביותר לעובדה שהאדון לבור מוסוגל לאפשר לי להביא את בשורתו ואת אהבתו לבני האדם. (וכשאנו, ככל שרת, מתרוקנים, אין לנו משרות איש בכר שאנו ממשיכים לתפקיד בכוחנו אנו!)

צורך חיוני זה, לשוב ולהתملא ולהתרכען ע"י האדון הדוגש לבבי כאשר קראתי את סיפורו היו של גיאORG מולר. למורת שוזיה אחראי לפני האדון לטיפול ברבבות יהומיים, הוא סירב לשחות במקום כלשהו – מלבד בbatis מלון – כאשר החומר לדבר במקום כלשהו, משום שהתקשרות שדרוש לו זמן לשם שהיה שקטה לפני האדון! כמה תכופות השתוקקתי שיזיה לי אומץ לב כשלו!

האנשים היו אדיבים אליו בכל בית שאליו הוומנתי, וזה – בארץות רבות. אולם שהיה מתודת בתייהם של אנשים אחרים מפעילה לחצים נוספים, משום שעדרין יש לדבר, להתייחס, ולהסתגל לבתיהם ורים ולסכנותות חיים שונות – שוב ושוב ושוב.

הנושא הזה שרו בחלוקת משום שرك מעתים מאי מכין הבנים-לאלהים – בכל מקום שהוא – מבינים או מעריכים נכונה את חשיבותה המוחלטת של האונה לאלהים, ואת ההתבהדות מרצון לשם שהיה שקטה לפניו! נראה שאנשים רואים בכר פורנות ובזבוז כספים לריק!

אותו הדבר בדיק קרה לי בנירזילאנד! כאשר העפתני מבט ראשון בלוח הזמנים – צנחה לבי עד לבונות רגלי, כשהשגתתי כי בכל חמישת השבועות האלה הוקצבו לי רק יומיים למנוחה! ואפלו ימי מנוחה אלה תוכנו ביום שהיה בביתו של MISHEHO! וכשהגע סוף סוף זמן המנוחה, כבר דיברתי ונשעתי ללא הפסק חורש ימים. היתי זוקה נועשות לשחות שקטה לפני האדון, וידעתי שלא אוכל לעמוד בלחץ של בית נספה, אלא שהייתי מוכראה להתבודד ולשחות יום שלם בלבד עם יشوוע. התקשתاي איפוא לגור במלון, שם יכולתי להיות חופשייה להתפלל ולשחר את פני האדון ללא הפרעה, ולא התרבות בסדר יומו של MISHEHO אחר. זה היה עווה את כל ההברל! אולם לא מצאתי איש שיכול להבין ולהעיר את החשיבות העצומה שיש בכר; ותמהני מדרוע!

הזמן של ההתבודדות עם האדון חייב להיות הזמן החשוב ביותר בחיננו, לא הפחות חשוב! כשאני משוטטת בעולם, מתגעגעת אני פעמים רבות ליום השבת היירושלמי המרענן, שבו מצייתת העיר יכולה לרצון האדון ונחוה מכל עמלת, כפי שעשה האדון עצמו אחרי שברא את העולם!

לבבי, זה הקוץ היחיד באליה של חמישת השבועות הנפלאים בנירזילאנד. אני אוהבת את הנירזילאנדים, על פתיותם והכנסת האורחים הלבבית שלהם, וחשתי זכות גROLA להתחלק אתם באהבת האלים בהם בדרכים כה רבות.

אחריו שבועות עמוסים רבים כל כך, טstyl מואקלאנדר שבאי הצפוני את כל הדרך הארוכה עד לסינגפור, ומשם הלאה לקואלה-לומפור, בירת מלאיה. מרבית הארץות הערביות או ארצות הגוש המזרחי (להוציא את רומניה) מסרובות تحت לשל ישראלים רשות להכנס לארצויותיהם, ולכן הייתה זו הרגשה באמת מזורה CISRAELIT (אם כי בעלת דרכון אמריקני) נמצא את עצמו לראשונה בראשונה בארץ מוסלמית. את ההלם הגדול ביותר ספגתי כאשר קניתי בולים בסניף דואר מקומי. על הבולים הייתה מוטבעת המונת מסגר כיפת הסלע בירושלים, ומתחתיו הכיתוב "לשיחור פלשתין!" מבון שכונותם הייתה לשחרור פלשתין מאיתנו, היהודים! הייתה בacr תיזכורת קוררת לחזיות העברית המאוחרת, הדורשת לראות בהשמדת ישראאל. אין יכולנו להזקק מעמד נגד התנודות כה עזה וחזקת אלמלא עמד האלוהים לצידנו?

בליתי כמה ימים בקואלה-לומפור, בשקט ובמנוחה, והתקבלתי בחמיימות ע"י המשיחיים בעיר. בוקר אחד דיברתי לפני כינוס משיחי גדול, שאחורי סיפרו לי משיחיים רבים בסוד על אהבתם העמוקה והיעבה לישראל ולעם היהודי. על שום חזקה ארץ מוסלמית חזקה", אמרו לי, "קבלנו איזומים רבים על חיינו משום שאנו אכן חדים להתפלל بعد ישראל. ואולם ישוע מאחד אורנו איתכם, יהיו הסיכון אשר יהיה! התפללנו בחזקה גם כדי למנוע מיאסר ערפאת מלבוא הנה לא-ארץ ז". דבריהם היו מעודדים מאד, וידעתי היטב שربים מתנו יצטרכו לעמוד יום אחד ככל שהעתים תהינה קשות יותר, בפני החלטה זאת; משום שבוטפו של דבר תעלת לנו עמידתנו למען ישראל את כל אשר לנו ובנו!

ב-15 באוגוסט 1982 טstyl לקוצ'ינג, במורה מאליה (מקודם – בורניאו). הגעתו שמה בחום של 35°C לפחות, באווירה כבדה ומדכתה שנבעה כתוצאה מהפעילות הולאקנית באינדונזיה. נמל התעופה היה זעיר במידה בל תאמין, ואולם שמחתי לפגשתי בפרעופים המחייבים של פיטר עבאס ושל אחורי הסמינריסטים שהמתינו לי לפגשתי ברדת מכבש המטוס. אחורי שיבנו אותו במלון קטן, העניקו לי סייר בקוצ'ינג, שככל – למehr החער – גם ביקר במגדל המלון בגולגולות, קיבלת פנים ל"ארץ צידי הראשונים". כן שיטנו לדברה על פני הנהר הצפוף והדוחה כדי לבקר ידיד מקומי, המשרת במשטרה. שתינו קפה עם בני המשפחה בדירותם הקטנה שעל הצלנסאות, ואחר כך סיירנו במטה המשטרה.

מאוחר יותר בערב לקחו אותו לאוכל אוכל מלאז מסורתי. ללחשת בוקר דיברתי עם תלמידי הסטטינר בכתובם שבמכללה, אחורי שהזגת לי לפני הכרמים והמוראים שלהם. נהנית כלacr להיות איתם, ולאחר מכן איך התחלקי אתם בקשריות האורו ליד השולחות הארכולוגיות בחדר האוכל שלהם. לאחר מכן דיברתי באסיפה קטנה של תנועת ההתחדשות הקתולית, ובשני המקומות כאחד מצאתי אהבה עצה לישראל, והבנה לתפקיד שמלאו עם ישראל בתוכניות היישוע האלוהית. אפילו באותו אי נידח ומרוחק היה רוח הקודש בפעולה! מרבית הסמינריסטים התעדדו לחזור אחריו הסמכתם לשבטי מוצאים, עם בשורת ישוע בפיהם. הפגישה עימם הייתה באמת חזיה מחמתם לב!

חוותי לקואלה-לומפור, וב-15 באוגוסט הגיעו למל התעופה של העיר, כדי לטוס לבנגקוק. מיד נמסר לי ע"י פקידת הקבלה של חברת התעופה שאין להם שם שום רישום לגבי מקומי השמור, יותר על כן – הטיטה שבה יציתי הייתה כבר מלאה עד אפס מקום.

"אבל אם לא אוכל להשתתף בטישה זו, מה עשה?" שאלתי אותה. היא משכה רק בכתפיה, דבר שגרם לי להעלו בדמיוני את עצמי מבליה את שארית ימי חי במל התעופה של קואלה-לומפור. אחרי ששוחחה עם מישחו אחר, העיטה לבסוף שאמתין עד שכל הנוטעים יעלו למastos, כדי לבדוק אם אולי בכל זאת יתרפה אחד המושבים. "מועד הטישה נדחה בשעתים", הוסיףה, כמעט במחשבה שנייה, וכך ידעתי שנשאר לי עוד זמן די רב להמתין.

"ובכן, אדון, זה בהחלט בידיך". אמרתי, וניגשתי לקפטריה הקטנה והדרישה לשנות משקה קר. גבר צעיר ישיב על ידי פתח את ביתishi. הוא היה בודחיסט, אולם התשובה המקננת בלבות בני האדם להכיר ולזעט את האמת הינה אוניברסלית. עד מהרה הודה בפניי שהשתוקק ללמידה את האמת על אורות האלים מזה שנים רבות, מושם שלא מעכָ דבר ברת אבותיו. "נסעתי אפלו לrome כדי להתייעץ שם עם נוצרים, אולם איש מהם לא יכול היה לתת לי שום תשובה ממשית". אמר בסוד. הסברתי לו בזיהירות שהמשיחיות הנה יותר מאשר דת, ושמדבר בה בקשר אישי וחוי עם ישוע עצמו, שהוא הגואל היחיד של האנושות. פרשתי לפניו את תכנית היישועה האלוהית; סיפרתי לו על אהבת האלים אליו באופן אישי, והבטחתי שהאלוהים עצמו יגלה לו את אהבותו בישוע, אם אך יניח את חייו בידי האדון. מסרתי לו את כתובותם של יידי המשיחים במאלויזה, והשאראתי בידיו ספר ברית חדשה שמשיחו אף זה עתה נתן לי. הוא החל לקרוא בספר באוטו רגע ממש! נפרדתי ממנו בחיק, ופסעתית חזרה לשולחן הקבלה של נמל התעופה. לא, עדין לא התפנו מקום לטישה לבנגקוק!

ברטיסי היה יוצא דופן מכמה סיבות; ואני ידעת שאם לא אצליח לטוס בטישה זו, האפשרות להישאר מקורעת ומחוסרת אמצעים במלואה הייתה מוחשית ביותר. אולם, לא נותרה כל ברירה כי אם להמתין בסבלנות, להתפלל, ולראות מה שיש בכוו של האדון לעשות. ואז, חמש עשרה דקות בלבד לפני שדרשות המטוס אמורויות היו להינעל, ניגשה אשה צעירה אל הדפק. "צלצלי כמה פעים", אמרה, "זיגילתי שיש קו טיסה ישיר יותר למחוז חפצי. אני רוצה איפוא לבטל את הטישה הזאת לבנגקוק, ולטוס במקומם זאת לסינגפור". דקות ספורות לאחר מכן נאמר לי לróżן אל שער היציאה במחירות המירבנית, וכמה רגעים קודם שהתקבון המטוס לעזוב את נמל התעופה, כבר הידקתי בהכרת תודה את חגורות הבטיחות. האדון עשה זאת שוב!

כשהגענו לנמל התעופה של בנגקוק, בלילה ארבע שעות נטולות מאירועות כלשהם בהמתנה לטיסת הלילה לציריך. הגיענו לציריך לפחותה בוקר בערפל כבד וסמיר, בדיק בימים שבו הייתה אמורה לטוס הלאה למוסקווה! המטוס הנmir טוס אל נמל התעופה של ציריך; אבל ממש לפני שנגענו גלגוליו במסלול הנחיתה — נסק לפטע חדות והחל להקייף את העיר! סוף סוף נשמעו קולו של הקברניט במערכות הכריזה הקרוקנית של המטוס. "אני מתאר לעצמי שתם מהם לדעת מה קורה פה", בנסיכון אבורי להפגין חוש הומר. ואז הסביר שהטייס האוטומטי אינו פועל כראוי, אולם ינסה למרות זאת בעוד דקות ספורות לבצע נסיכון נחיתה נוספת. ואכן — המטוס התק Robbins שוב למסלול הנחיתה, ושוב ברגע האחרון — ממש כמוקדם — נסק בפתאומיות מעלה ושב להקייף את העיר. אחרי הפסקה ארוכה, הודיע הטיס שבלית ברירה נאלץ לטוס הלאה לבאזור, ונῆסה לנחות שם. המלה

"לנסות" לא הייתהழודה, יש להודאות, אולם כשהגענו לנמל התעופה של באול הצלחנו לנחות ללא כל קושי, ולא תקלת כלשהי.

נאלאצנו להמתין בתוך המטוס כמעט שעה עד שכלי סיורי הקרקע נעשה, ואז הועברנו לאוטובוסים שהמתינו לנו, כדי להסייעו דרך הערפל הכבד, לציריך. בגלל הראות הלקוויה ותנאי הנסיעה הקשים ארכה הנסיעה כשבתיים. לבסוף הגיענו לנמל התעופה קלוטן של ציריך, בשרך שעה אחת נותרה עד לעזיאת המטוס למוסקבה. ידעת כי היבט שוו היה שערתי האחרונה ב"עולם החופשי", וכמהרתי לדבר עם מקרים. נרשמתי איפוא במחירות שעיטה מוסקובה, ומיהרתי לתאי הטלפון. תחילת נסיתתי להתקשר אל סיד ובטסי לטיסה למוסקובה, אבל לא מצאתי בבית. עצלתני לביתם של גני ורולפינגן בנוורוגניה, אך רק בירושלים, אולם לא מצאתי בבית. אמרו של וולפינגן היה שם, והוא מדברת גרמנית בלבד, אך שככל מה שיכלתי לעשות היה אמו של וולפינגן להאה את שמי ולומר שלום. ביןתיים הגיע הזמן לעלות על המטוס לברית המועצות. להשאר להאה את שמי ולומר שלום. בקשר הכל היינו בו חמישה נוסעים. המטוס היה אמור לבצע חניית ביניים בווארשה, ובמשך הכל היינו נסיעים.

כבר עכשו היה הרגשה מוזרה-אירופית מאד, ומשום שעברתיليلא שינה ובוקר די בלתי רגיל, חשתי עצמי קודרת ועלובה כפי שרך יכולתי. ואז הוכרז ברמקולים שם מטוס זה יתרחק בשעה! התroxותי איפוא במידת יכולתי ונשיתי להרכז בקריאת ספר, אך לא יכולתי שלא לתרמה מה צופן לי העtid. הרגשתי עצמי בזדה מאדר.

בעבור זמן מה פנתה אליו הרילט: "האם את גברת דורפלינגר?" שאלה.

"כן", עניתי,

"בואי אתי, בבקשתך", אמרה, "לטייס יש מסר עבורך".

מילון חרדות תקפו אותי בבת אחת, ומשם לא ידעתך איך לנוהג לשמע בשורה זו. "איך, למען השם, יכול להיות לטיס מסר עבורו?" "אולי בוטלה אשורת הכנסתה שלי לרוסיה?" הרהרתי, כשנכנסתי בעקבותיה לתוך תא הטיס.

אבל הטיס חירך: "את גב' דורפלינגר?" שאל. הנהנתי. "ובכן, ההודעה הזאת התקבלה זה עתה עברך בקשר לדין, את מבינה אותה?" שאל, והושיט לי פיסת נייר. בה היה כתוב:

" אנחנו אוחים אותך. גני ורולפינגן מנורוגניה".

"כן", אמרתי, "אני מבינה", ודמעות מילאו את עיני. היהי כל כך מאושרת ומומפתעת! נמל התעופה של ציריך הינו כל כך ענק ומסובך, אולם איכשהו הצליחה בשורת האהבה הפשטה הזאת בכל זאת לפלס את דרכה אליו; "איך הם הצליחו בכלל לעשות זאת?" שאלתי את עצמי שוב ושוב. ידעת כי הייתה זו תיזכרות מוחשית ביותר לעבודה שאיני לבדי. שאנשים רבים התפללו, ואני חשתי עצמי קרובה אליהם מאד ברגע זה. איכשהו ידעת כי הכל יבוא על מקומו בשלום.

שני אנשים ירדו מהמטוס בווארשה, ורק שלושה נותרו עד סוף הדרך, עד נמל התעופה במוסקווה. ושוב — כמו בפעמים הקודמות, דרשו מני פקידי המכס לפתח את מזוודותתי, ושוב — כאז — החל החיפוש.

הפעם היה עמי מספר רב של מגני דוד כדי לחת במתנה ליהודים, וצלבים רבים מעץ יית להתח עצירים בקהילה. כמו כן היו עמי ספרי לימוד עברית, וקלטות רבות של מוסיקה ישראלית. בנוסף לכך היו לי גם תמונות של ירושלים כדי לחלקן במתנה, כמה כתובות,

וארבעה ספרי תנ"ך. פקידי המכס החלו לאסוף את כל הפריטים שנראו חשודים בעיניהם, ולהניח את כלם בצד אחד. עד מהרה נערמה תוללית מרשימה מאד, והיא הלקחה וצמחה מרגע לרגע. הם גילו חדשות מיווחדים לפני הקלוטות.

"מוסיקה!" קראתי בתקווה, אולם כעבור כמה דקות נטלו את הקלוטות איתם כדי להאיין להן. לרובית המזול הם האינו רק כדי לגלוות שכאן הייתה שם מוסיקה, אך לא מספיק זמן כדי לגלוות שהמוסיקה הזואת באה מישראל!

בסיומו של דבר הם החזירו לי הכל, מלבד ארבעת התנכיים. (הם לא גילו את התכשיטים ואת הכתובות כלל!) חיכיתי, משומם שהאדון אמר לי כבר מזמן שאיןנו מטיל עלי את המשימה להבריח ספרי תנ"ך, אולם הפעם ציווה עלי לחתח אחידים בכל זאת. באותו היום הצלחתי סוף סוף להבין את חכמתו. התנכיים סייפקו את רצונם של סוכני הק.ג.ב. בכך שהם בכל זאת מצאו משהו, וכך הצלחתי כל שאר הדברים שהבאתי עמי, כדי לעודד את היהודים לחמק, ולהסתנן פנימה כמעט ללא קושי! לבסוף, אחרי זמן רב מאד, הורשתי סוף סוף לשגור את המזוודות ולהמשיך לעבר דלפק אינטורייט, לשם הסעתי למלאן. כשהעצתי בעיר שדרה חלהה המכונית ב מהירות, התקשתי להאמין שהוא עובד אני נמצאת בה!

למחרת בבוקר, אחריليل מנוחה דרשו לי מזמן, ערכתי טויל בככר האדומה, מרחק גוש בניינים אחד מן המלאן, וגם בחנות הכל-בו המפורסמת "גומ", שהיה קופץ מאיסבי של חניות קטנות יותר. כמו כן, חזרתי על מסלול הנסעה ברכבת התחתית לבית הכנסת, כהכנה לקרה כי קורי שם בבוקר יום המחרת.

שבת בבוקר, يوم א', של ראש השנה, עזבתי שוב את המלאן, ונסעתי ברכבת התחתית לבית הכנסת של מוסקווה. טיפשתי לעוזרת הנשים, והתרגשתי מאד למשמעותם היפה של החזינים למטה. הנשים שאוthon פגשתי אשתקד זיהואותי כמעט מידי וברכוני בחמיות רבה. הן התייחסו אליו אוורחת כבוד והובלו אותו אל האנק הקדרמי ביזה, כדי להציגו בפניתו של רב העיר מוסקווה. מיד התחלה לחלק אחידים מגניני הדוד שהבאתי עמי מירושלים. רבות מהנשים התייחסו ממשמה כשקבלו סמל מוחשי כל כך להთעוררות שצמיחה וגדלה בתור לבותיהן ליהדות.

פגשתי בידידה שלי מאשתקד, יהודיה מבוגרת אחות בשם מרימ. היא בכתה בראותה אותה, וסיפורה לי כי התפללה (!) שאחוזה שמה, ובאמונה אפילו הביאה אליה באותו יום כמה מתנות כדי לחתן לי. אפס, היא פחדה מאד מהק.ג.ב. וביקשה מני להתלוות אליה לשירותים; ורק שם חשה עצמה בטוחה ידי העניק לי את המתנות האלה. ערב חזרתי שוב לבית הכנסת, וכמו בשנה שעברה היו גם עכשווי הרחובות גודושים במאות בני נוער, שררו משירי ישראל ורקידו הורה. ושוב, זכרו אותי רבים מהשנה שעברה, ואני מצדדי יכולתי לעודר רבים מהם בהבטחה שה'עתיד בקרוב לפתח את השערים לפני כולם לחזור הביתה לישראל. רבים כל כך ענו: "אנחנו יכולים לקוות".

התקווה / נ.ה. אימבר

כל עוד בלבב פנימה

נפש יהודיה הומיה.

ולפאתני מזורה, קדרימה,

ען לzion צופיה;

עוד לא אכלה תקונתי

התקונה, בת שנות אלפים,

לקיות עם חפשי בארכנו,

ארץ ציון, ירושלים!

אולם לקות ממשו שנראה בלתי אפשרי הנה מתנה מיוחדת במיןה, המגלה את פעולת האדון בלבבותיהם.

בערך בשעה 10.00 בערב הגיע המשטרה כדי לפזר את הקהל המזמור. שנים מהערים שהינחו את הזומה לו אותו בדרך למלון. הם נראו ישראלים כל כף, וגם דברו עברית צחה ושותפה הרבה יותר ממוני! "אתם שייכים לישראל, לא לבאן!" אמרתי להם. הם חיכו בעצב והנידו בראשיהם לאות אישור.

בעודנו פסעים יחד, סיפרתי להם את מטרת ביקורי בבריה"מ. ציטתי לפניהם את פסוקי התנ"ך מירמיהו, וסיפרתי להם על ההכנות הנушאות בכל רחבי אירופה על מנת לסייע בידי היהודים בדרכם לישראל, ברגע שהאדון יפתח לפניהם את השערם כדי לצאת את ברית המועצות. הם היו מעוניינים מאד ומלאי התפעלות.

כשעברנו ברחוב אחר, שהיה אפל במיוחד, נעצרה לידנו לפתח מכונית, שהיתה מלאה בקציני צבא Sovietists. שלושתנו הפסכנו לשוחח, אולם המשכנו לכתה. דלתות המכונית נפתחו בבת אחת וקען אחד זינק החוצה — אבל לא לעברנו; הוא רק ניגש אל תא הטלפון שבkan הרחוב! הפעם הייתה זו אזעקה שוא; אולם זהו גם המתיחת המתמיד שבו שרויים הציונים העזירים הללו, ושעמו חיבים הם להתמודד בכל עת. גם כאורחת — היה עלי להיות תמיד מודעת לסקנות.

הצעתי להם ספר לימוד עברית בישראל, בהיות שניהם מורים לעברית, וכן כמה קלטות מוסיקה ישראלית. הם המתו לי איפוא ליד תחנת הרכבת התחתית, ואני חזרתי לחדרי שבמלון כדי לחת את הפרטיהם. הפעם היה חדרי סמוך מאד לדלפקה של "אסת המפתחות", והיה עלי להתפלל ששחרותיה לא יתעורררו עקב שובי למלון בשעה מאוחרת וחזרתי לרחוב, אל יידידי הממתינים. ואו פסענו יחד ברחובות, בעוד אני מעבירה לידיים את המנותות. שוב היה עלי להתפלל שאיש ברחוב לא ילשין علينا. הסכנה האחרונה הייתה צפואה לי במלון עצמו, משום שתמיד עמד שומר בפתחו. אולם כל הדברים חקרו יחד לפי

תכניותו של האדון, ועד מהרה שכבתי במתתי בלבד העולה על גודלו מהברת תורה. לא אחזoor ואמנה את כל הסכנות הפוטנציאליות הנש��ות לכל אדם בכל מקום ובכל מקרה, אולם, סבורתני שמן הרاوي לחת פה מושג כלשהו לגבי חשיבותה של תפילה אינטנסיבית כתמיכה בסיטורים אלה — לא רק לגביה ברכות הגדולות, אלא גם להגנה בפרטים הקטנים, יום יום. לכל קוראי הספר הזה, שהוא נאמנים בתפלותיהם למען

בנסיבותי במוורה-אירופה — הרשו לי רק לנצל את ההזדמנות ולומר לכם: תודה, תודה,
תודה רבה! לא הייתי מעזה לצאת בדרך ללא עורתכם!

למהורת בוקר חזרתי לבית הכנסת בשלישית, וחילקתי עוד כמה מגני דוד. כמה
התרgestiy לمراقب השמחה בפני אלה, שקבעו את הסמל הזה של תקופתם? כמה שאנחנו
מקבלים דברים מסוימים מבונים מאלהם!

באותו ערב נסעתנו נסעה ממושכת במטרו לבתו של ויקטור בריאלבסקי. בשעה
לבית הדירות, שהיה מוכר לי כבר, פעם לבני מהירות יתרה מצפיה. כמה קוית שמישה
יהיה בבית!

אהמה של אירינה נענתה לדפיקתי, ואירינה עמדה בדיקת מאחוריה! גם ליואנד ודליה
היו בבית. כמה נפלא היה לשוב ולהיות איתם! נתתי להם את המנתנות שהבאתי עבורים
משראל, ואת תמןוניהם של בני משפחתו של ויקטור בנירה. ואו התישבתי עם אירינה
וליאנד כדי לשוחח.

היהי חרדה מaad לשמעו חדשנות מוויקטור, שכבר ריצה שנת גלוות אחת על שפת הים
הכספי. אירינה ודליה הקטנה ביקרו אזלו בסוף אוגוסט, ואירינה הייתה מודאגת ביותר בשל
מצב בריאותו שנותר. מזג האוויר בקייז שם וגם מרכא מaad — כ- 45° , וזה — לא
הקלת כלשהי במשר שבועות רבים. האקלים הקשה הזה, בנוסף למחלת הגוף של ויקטור,
גרמו להדררות נוספת בבריאותו.

שוחחנו זמן רב, עד שאמה של אירינה קראה לנו למטבח לארוחת ערבי; ישבנו יחד
מסביב לשולחן. זה המקום החביב עליו ביותר, ויש לנו זכרונות נפלאים מימי קורי והקוראים
פה! בעודנו אוכלים, סייפרתי להם סיפורו הראש בוגין בסעודת ערבי
מלךית שנערכה לבבוזו בוואשינגטון די. סי.; הערב כלו שוחר בטליזיה היישראלית.
הנשיא ריינן פתח את האסיפה בטיפור כמה אnekdotot מקרים חיורוט, ולא כל-כך
عنאות, מבלי לחתך דעתו על כך שהן עלולות לפגוע ברגשותיו של מר בגין. ואו, כשהגענו
תورو של מר בגין לדבר, סייף את הבדיקה הבאה:

"אני מתנצל מראש על השוביינים שבסיפור זה: לפני זמן מה החמנתי לבקר
בחדר הסגלל שבבית הלבן, במשדרו של הנשיא ריינן. בהיותם שם השגתי בשלושה
טלפון שעלה שולחנו: אחד היה אדום, אחד לבן ואחד כחול.
'לשם מה אלה?' שאלתי.

"טלפון האדום הוא הקו הישר למוסקבה, והכחול — למשרד תיאזר, ענה
ריינן.

"ולשם מה הטלפון הלבן?" שאלתי,

"זה, זהקו שלנו לאלהים".

"אתם משתמשים בו לעתים קרובות?" שאלתי,

"לא", ענה ריינן במחירות, "זוiji שיחת חז' רוחקה מaad, אתה ידע, משתודלים
לחסוך ולקיים בהוצאות. למעשה, אנחנו כמעט ואיןנו משתמשים בו לעולם".

ואו בא הנשיא ריינן לבקר אותו בירושלים, בירנתנו הנצחית (שינו לב: כמשמעותו)

את ההצהרה הזאת בטליזיה הישראלית, קיבלו אותה בתשואות סוערות, מושם שהוא בוטאה באומץ הלב האופייני של מר בגין. שכן ארצתה הברית, כמוה מרביתן העולם, לא הכירה עדין בירושלים כבבירת ישראל!) וגם הוא השיג גם בשלוות הטלפונים שלו שולחני; אחד אדום, אחד כחול ואחד לבן.

"לשם מה הטלפונים האלה?" שאל אותו הנשיא ריגן.

סבירתי לו שהאדום היהו את הקשר שלנו עם הנשיא טדי (הוא היה עדיין בחיים כשהטיספור סופר); והכחול היה למיטראן (היתה בך עקייה, משומ שערפת הפגינה מדיניות אנט'ישראלית ברוד).

"זהם?" שאל ריגן

"זה, וזה הקשר היישיר שלנו עם אלהים".

"ואתם מרבים לשימוש בו?"

"כמובן", אמרתי לו, "כל הזמן! מירושלים זה נחسب כشيخה מקומית!"

מר בגין היקר, תודה לך על שאתה כל כך פנטטי!

כמו כן סיפרתי להם באותו ערב כל מה שידעת על דבר ההכנות הנעשות בכל רחבי הארץ ע"י המאמינים האמיטיים בישע, על מנת לסייע ליהודים ביציאתם הביתה. הם ממש נהנהו לשמוע הדעה!

בדיק לפני שנפרדנו כדי לחזור למלאן, קבעתי אתכם לפגשם שנית בערב המחרת, והחלמתי לקנות מעצמי מזון ורכבים מכל שוכן, בחנויות המיוחדות לתיירים, כדי שאירינה תוכל לקחתם לויקטור במקומות גלותם. בחניות הללו ניתן היה להציג מזון רב שלא היה מצוי לאנשים הרוסים הרגילים!

למחרת בבוקר איתרתי איפוא את חנות המזון, וקניתי את כל הכמות שיכולתי לשאת. כן מצאתי מעיל פרווה חם ויפהפה לדליה, שאותו אגיש לה כמתנה מסבה ומסבtha בישראל. המזון עלה הרבה יותר מאשר משציפיתי, ומשאבי הכספיים לשארית זמן שהותי התדללו במידה נכרת. לא ראיתי כל דרך שבה יוכל האדון לספק לי בספים כל עוד הנני בברית המועצות, אך שהבנתי כי ביום הקרים אאלץ לוותר על ארווחה או שתים, פה ושם.

בניסעתי במנוחת חורה למלאן עם השקיות הגדרונות עד להתקף, התחלה לדאג. לא היה שום דבר מעורר חשד כאדם נכנס למלאן ובידיו שקיות-תירירים וחבלות מלאות. אולם ידעת ישיצאיתי בשעת ערב מאוחרת, כאשר עמוסות חבילות, ולאחר כך חורה למלאן בידיים ריקות — תעורר מיד את השודותיה של "אשת המפתחות" שעיניה בכל. כן לא היה לי מושג איך אסחוב חבילות כבודות כל כך ברכבת התתיתית, ואחרי כן — בדרך הארוכה כל כך לביהם של בני משפחת ברailovetski. כל מה שיכולתי לעשות היה להניח את הענן כלו בידי האדון, ולקוטות לטוב ביותר.

כשהגעתי למלאן לקחתי את מפתחי בדלת הקבלה, ופניתי למעליות שבפינה. בדיק באותו רגע נפתחה דלת המעלית, ומתחכה יצאה רבקה, החברה שביבה אוטי עם קווי ירושלים, ואשר ספרה לי על ההכנות באירועה ל��ראט יציאת רוסיה!!! לשבריר שנייה עמדתי שם, מוכת הלם כשאני מתנסה לתפוס כיצד נתקלנו אשה ברטעתה, ולא ברוחבותיה היידיותים של ירושלים, אלא בברית ברית המועצות, במוסקווה, בכרך הסואן והעוני המונה לעמלה משמונה מיליון בני אדם! גם לרבקה לא היה מושג שאני

נמצאת בבריה"מ באותה עת, ומשום שהוא מעולם לא נסעה עד אז לבריה"מ, הייתה היא האדם האחרון בעולם שציפה לראותו יוצא מהמעלית במלון המוסקווואי!
שהתאשנו מוהלם הראשון — היבקנו זו את זו חיבור אירר, כשהשתינו מודעות אחת לטיימון הנפלא במיינו של האדון, שהפיגיש אותנו בצהרה נפלאה זואת.
"בואי, הנסי לחדרי", העטוי, שאיני יודעת לבדוק מה לומר. סגרתי את הדלת מאחורי ושוב ברכנו זו את זו לשלים, אז רשותי על פיסת נייר: "האם את רצתה לבוא אתי הערב לבקר בביתו של ויקטור בראלובסקי?"
מיד החלו דמעות שמחה לולג מעיניה, משום שהיא בלטה שעות ארוכות בתפילה למען ויקטור ומשפתו.
"את רוצה לצאת אתי לטיל בכיכר האדומה?" שאלתי בקול רם, לסביר את אזניהם המזינים-תימיד של סוכני הק.ג.ב.
כאשר הגיענו סוף סוף לאלמניתו היחסית של הרחוב, הסברתי לה שאנחנו נמסרים להם גם חבילות מזון. ואו סייכמנו בינו להפגש בחדרי ב-8.00 בערב ולהחלק את החבילות בינינו, ומשם — להמשיך לבית בראלובסקי. כשהמטען מחולק שווה בשווה בין שניינו, נוכל לעזאת את המלון עם האספקה ולא לעורר את חשודה של "אשת המפתחות".
כאשר הגיענו לבסוף למחו צפינו, וכשיפרתי לאירינה על נסיבות פגשנתנו, היא השתתפה עמו בשמחתו ובהתפעלותו. רבקה יכלה באותו ערב לאשר בירת פרוטרוט את הטיפור שאנו סייפרתי לאירינה ערבית קודם לכן בדבר הנסיבות האירופיות לעליית היהודים ארעה. אירנה התרגשת מאד בשל אהבתה של רבקה, ובגלל מלות העידוד שהרעיפה עליה.
AIRINA, כשבניה שיטופות באור אהבת האלוהים, סיירה לנו שהויא וויקטור היו מודעים היטב לאהבת האלים בחיהם האישיים. "אנחנו יהודים שדברים רבים קרו לנו שאין אפשרותנו להסתירם לא אלהים. חשבנו למשל, כמה פעמים הצלחנו אנחנו לעוזר אחרים לעזוב את בריה"מ, בעוד שמאיתנו עצמנו מנעו הדבר. וכך אנחנו סבורים שלאלוהים יש מטרה בך שהוא עדין משאיר אותנו כאן!" כМОונן שכך הוא! היה נחרד לראות איך שלבה מתעורר לאפשרויות של אהבת ה', ואני בטוחה שגם רבקה וגם אני נזכיר את הערב הזה לעולם!
בבוקר המחרת נסעה רבקה לחבל ארץ אחר, אולי ידו המופלאה של ה' שבה ואיחדה אותנו מאוחר יותר באותו מלון בקייב, ובדוק באותו התאריכים! רבקה הייתה אמורה לשחות רק שישה ימים בבריה המועצת, ונעלמה מטופשת איירן שבאותם שש ימים הוא הצליח להפיגשנו לא רק פעם אחד, כי אם פעמים!
אחרי שנפרדתי מרבקה שבתי לחנות המזון וקניתי אספקה נוספת לויקטור. והשתתلت להוציא את החבילות לרחוב, מלאו עיני דמעות תודה לה, על שאיפשר לי לרכוש מזון, ולעוזר לאדם יקר כל כך כמו ויקטור בראלובסקי!
ఈחוורת לדיורם של בני בראלובסקי בערב השישי ברכיזות, החלה אירנה לפרט באזני את הדאגה החמורה ביותר שהטרידה אותה באותה העת:

"מעבנו עכשו גרוע מכמה סיבות: קודם כל, מעב ברי אותו של ויקטור הורע בהרבה אחרי הקץ הנורא הזה. הקץ חם מאד במקום הגלות הזה, ובנוסף לטמפרטורה ממוצעת של 45°C , אין שם עצים, לא גנים — שום דבר, פרט למדבר ולעשביבש. אור

השימוש בהיר וצורב מבוקר עד ערבית, והאטמוספירה מהניקה ומתקשה מادر על הנשימה. ובאזור המהניך זהה מרוחך תמיד אבק יבש וחם, וכמעט שאין כל אספה של אויר צח. בתקופות האחריות של השנה המצח פחות או יותר נסבל, אבל הקץ הוא איום ונורא. גם כשביברנו אצלנו בראשית ספטמבר, היה עדין כל כך חם שנאלענו להסתגר בבית מהבוקר ועד אחרי השעה 8.00 בערב. ויקטור סבל תנאים קשים אפילו יותר מלאה בחדרים שקדמו לבך. מבב בריאתו בדרך כלל אין שפר ביתר, אך שחררי חדשים של מגז איר קשוח ובלתי משתנה זה – הוא נעשה תשוש ומעבו גרען עכשווי משחה קודם לכך. גם מצב הכאב שלו הורע, ממשו נגטם בלבו, ויש לו קשיים בשינה. זה לא רק בגלל קשי האקלים, אלא גם בגלל אי היכולת המוחלטת להשיג בשביבו דיאטה מתאימה, משום שבמקום הימצאנו ניתן רק להציג מזון משומר, ובמוגז האיר החם והאקלים הקשה שם, תרם גם המחסור במזון טרי וטוב את חלקו לחזרירות שחלה במבב בריאותו.

קוויתי מאד שיחזרו לפני סוף תקופת מעצרו; הוא כבר ריצה שני שלשים מעונשו, ולפי החוק הטובייני ניתן היה כבר לשחררו אף מבלי לבדוק מחדש את פרטיו אשמהו וambil לזכותו רשותית – אך ורק על סמך התנהגותו הטובה. כמוון שלא קיבל "ציונים רעים", לא מנהל העבודה שלו ולא מהיליציה שככפר, וגם לא משכניו, שכן הוא שומר על יחסים טובים ביותר עם כולם.

ואז, פתואם, רק לפניי כמה ימים, הם אירגנו ופיררכו במבנה תחילה ציון רע נגדו, כדי למנוע אפשרות לשחררו לפני תום התקופה. בראשיה קוראים לכך "זג'ר"; זה מסמן מיוחד ובו תלונה רשותית על איזושהי עברה פועיטה בעבודה. הוא שאל את השלטונות המקומיים לסייע הדבר; הם התביעו מעט וכמעט התחלפו להתנצל על כך, אולם עמדיו על דעתם שהמסמרק אכן קיימים! היה ברור איפוא שהם נצטו מלמעלה להמעיא נייר שכזה, על מנת למנוע את שיחזרו המוקדם.

משום כך נזוכה תקוות לשחררו המוקדם בשלב זה. קוויתי שהקץ הנורא שעבר עליו לא יהזר עוד. צר לי מאד, משום שאינו יודעת על המאמצים הרבים שהושקעו למעןו. עכשו נותרו עוד שנה וחצי עד לטיסום ריצוי התקופה. אני מאד עצובה ומתנדת בכל סופו העצוב של הסיפור הזה, במיוחד לנוכח בריאותו הלקوية. אני מאוכזבת מאד.

וחוץ מזה, יש עוד חדשות, והפעם על בני, ליוניד. הוא בקש לעזוב את הארץ בלבדינו, ושוב הושבו פניו ריקם, וזאת מסיבות מיוחדות במיןן! נאמר לו שלא יוכל לצאת את הארץ, משום שהיה גישה לסתודות מדינה, כאשר עבדה כפרופסוריית אוניברסיטת מוסקבה. לפני ארבע שנים חזרה אוניברסיטת מוסקבהodon בדנה במקורה של לי, וקבעה רשותית כי מעולם לא נודיע לי "סודות מדינה" כלשהם. אולם עכשו, אחרי העדרות של עשר שנים העבודה – לא אני, כי אם בני סורב, בגין שאמנו ייחעת בביבול "סודות מדינה"!

וזה רק סימן לכך שהם לא הפסיקו לדודף את משפחתו, והם עדין מנסים לענות אותנו בדרך כלשהי. אין לי מושג מה עוד יכולם הם לרצות מאתנו, הם יכולים כלוא את בעלי, הגלו אותם, עיכבו אותם למשך עשר שנים, ולא הרשו לנו לעבוד כمدنינו. אין לי מושג מה עוד רציהם הם לגוזל מאייתנו! אבל המאורעות האחרונים האלה – מניעת שחררו המוקדם של בעלי, והסירוב לחת לבני להגר, מוהים אותן לכך שהשליטונות לא חdzi מלהדריך את משפחותינו, והם מתחכוםם להמשיך בכך "

זו או אחרת, איןנו יודעת איך..."

לבי כאב בגלם, וידעת שهم זוקקים נואשות לתפקיד הרגעה אמיתית. סיפרתי לה שאנשים רבים כבר מתחפלים למענים, והבטחתה לה שادرאג לנך בשובי לישראל שחבריהם ימשיכו להחפllen בעדרם יותר מאשר פעם!

דבר נפלא קרה באותו ערב. באמצע שיחתנו צילעט הטלפון, וזה היה באמת ובתמים ויקטור בכבודו ובעצמו, אשר התקשר הביתה ממקום גלותו שעלה שפת הים הכספי! דיברתיו אותו בעממי באותו ערב, ושמחתני כל כך על שכוכביו לדוחה לו ישירות כי אלף אנשים בעולם כלו אהובים אותו, ושבושים אופן לא שכחו אותו. ואז יכולתי להקליט ברשומות מסר מוויקטור להוריו בישראל!

אחרי שנרגענו מעט מההתרגשות שהסבה לנו השיחה הטלפונית, התיישבנו כלנו מסביב לשולחן המטבח, וכל אחד, בתורו, הקליט מסר משלו, שאוכל ללקחתו אתי בחזרה למפתחתו של ויקטור באךן. זה היה ערב מיוחד במיוחד! הבטחתי להם לשוב ולבקرم בעשרה באוקטובר, שידיה ליל' האחרון בברית המועצות.

יכולתי להשאיר לאירינה מעיל חם מאד אשר ניתן לי ע"י חברה בניו-זילנד. מעיל שלה היה דק מאד, והחרפבים במוסקווה קשים כל כך! כמה אסירת תודה היזת לארון, שאפשר לי להלך אפלו מידה ועוממה כזאת של אהבתו עם אנשים יקרים שכאללה! הם באמת האוהבים על הארון, ונחדרפים על צוואר בשל אמוןיהם בו.

למחרת בוקר הגעתינו לקייב, וממיד נסעתי לרכבת התחתית, ולאחר מכן באוטובוס, בדרך אל הקהילה הבלטי רשותה. הייתה נינוחה באותו לילה, ואנו נפגשתי עם רבקה לארוחות בוקר למחרת היום, כפי שנדרנו במוסקווה. כמה טוב היה למצוא פנים מוכרות במלון של אינטורייסט! באותו בוקר סיירנו יחד בקייב, ואחר הצהרים הובילה אותנו מורת-ידך אחת לכנסיה בעיר. הלכנו בעקבותיה וירדנו מאות מדרגות אל תור הקטקומבות האפלות שבמרכז המרתפים. כמה טוב היה שהכרנו את שער החיים!

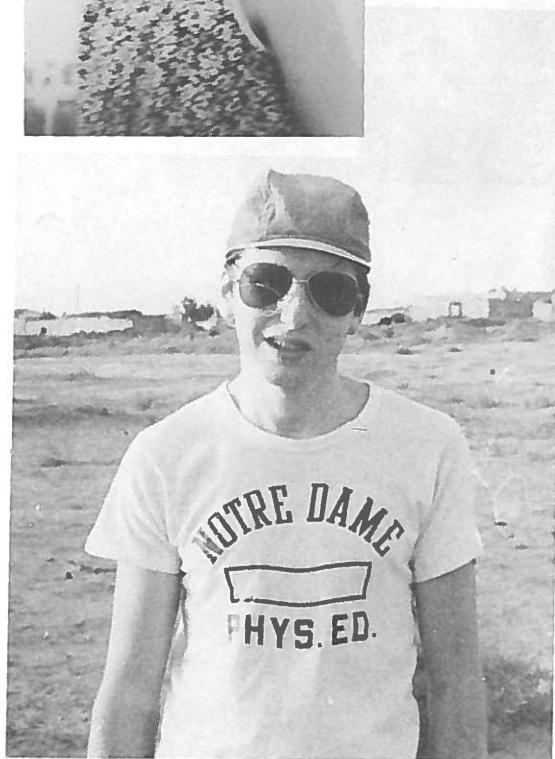
הזרנו למלאן, הפסקנו ללגום בחטף כוס קפה, ויצאנו שוב לדרכו — והפעם לפחות חיה מהורתית. כמו שמחתי שיכולתי לחלק את הערב הזה עם עוד מישחו! עברנו מהמטרו לאוטובוס, ואו יצאנו בהליכה הרגילה הארוכה אל הקהילה, ורבקה תמהה איך שהאדון אפשר לימצא את המקום הזה לפני שנה! ואכן — זו הייתה באמת שמייה בלבתי אפשרות ללא עוזרתנו הריבונית של האדון. תוך כדי הליכתנו אמרתי לרבקה שאיני יודעת כלל אם רועה העדה יזכור אותה, אך עצם השהייה בחברת אחים ואחים יקרים כל כך באדון תהא ללא ספק חוותה בלבתי נשכחת.

סוף סוף נכננו להצרא, וכשהגענו לחזיר על עקבותי מاستתקד. הילכנו מסביב לצידור של המבנה, וכשהגענו לחזית – גיליה אותנו רועה העדרה. הוא זכר אותן ועוד איך! הוא קיבל את פניו בחמימות רבה, ואז ברך גם את רבקה, בהצעינו לנו כסאות ממש מאחוריו, על הבימתה. כל בר המרגשטי לשוב ולראותנו

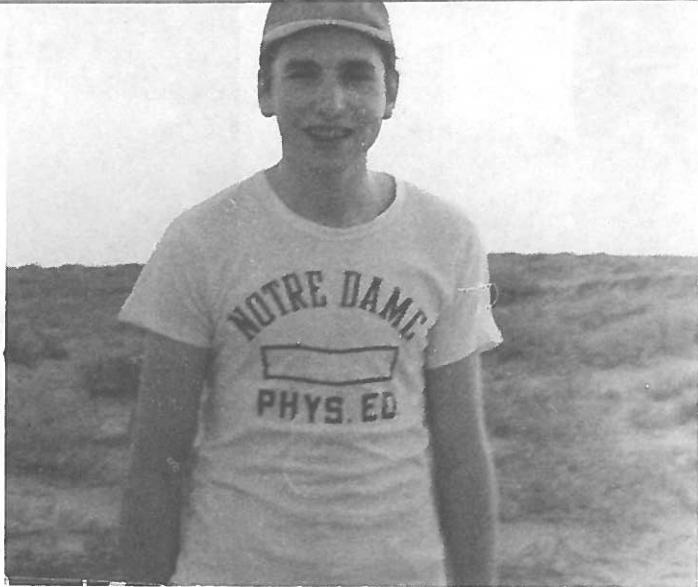
האסיפה עצמה הייתה נוגעת ללב עד מאר. עיניה של רבקה ועינני היו מלאות דמעות כל אותן ערבות. אחוות מהתפלות היו קורעות-לב במיוחד. אשה אחת שישבה ליד הchallenge לבכונות שהחפלה למען בנה בן ה-32, שנאסר על שבישר לאנשים צעירים. רוב אנשי הקהילה בכו יחד אותה. וכמו בשנה שעברה – גם הפעם הייתה המוסיקה נפלאה כל קרוי. ביבם בקורס בתכנית שהאנשים המתכוונו בכל לבם לכל מלאה ששtron. ברור היה שימושיים

תמונה פורטרטית משפחתיות
למשפחה ברלבסקי
AIRNA, דליה ולייאוניד
מבקרים את ויקטור במקום
גלוות ורחוק ממוסקבה

דליה ואירנה עומדים בחוץ
ביתם של ויקטור במקום גלוות.

פושרים לא יוכל להחזיק מעמד בארץ מדכאת זו. לנו, במערב, יש הרבה מאד מה ללמידה!

רואה העדה בิกש מני לשוב ולמסור פריסות שלום לקהילה, וכמו אשתקד, הייתה מלאה בתהווהה של אידיאות. מה יכולתי אני לומר להם? אמונתם עמוקה וממשית כל

כך, משומ שعبارة דרך כבשן האש המתהר!

פתחתי בהבטחה שהם כולם חוקרים לבבי, במחשבותי ובתפיפותי כל יום, מאז נפגשנו לאחרונה שנה קודם לכן. ואז המשכתי וסיפורתי להם שהם אוהבים על אהים ואחים בכל רחבי העולם,อลם באופן מיוחד אהובים הם על האדון. כמו כן שוחחתי אתם על ישראל, ולסוכום ציניתי: "כתב הבודד אומרם לנו שכל אומות העולם פנינה נגד ישראל לפניו שיבת ישען. זהו מקום בוודד מאד בשבי הארץ, והוא זוקה לאהבתכם ולהתפלותיכם היום יותר מאשר אי פעם!"

הקהילה קיבלה אז את פניו בברכה, ושרה לבבונו ברוטיטת את השיר "רע נאמן ישוע". אחרי האסיפה ניגשו לקביל את פניו כמה אנשים, שבהם פגשתי בשנה שעברה. אחרי זמן מה ניגשה אליו בלה, הבחורה העזירה שתרגמה את הבשורה של, זההיה אותה בחשי שהמשטרתה ממתינה בחוץ, וקראה לי ולרבeka לילכת בעקבותיה. היא הובילה אותנו אל ירכתי הבניין, שם חמקנו, רבקה, בלה ואני יחד עם עוד שניים מחברי הקהילה דרך פירצה שבוגדר אל פסי הרכבת, שמאהורי בית הקהילה. אפלה גמורה שרה, והיינו צריכות לילכת מרחק ניכר,อลם שוחחנו על האדון כל הדרך, עד אשר הגענו לתחנת אוטובוסים בטוחה. פסענו יד ביד, והרגשנו קשר عمוק של אהבה באדון. נתתי לבלה את כל הצלבים מעץ הזית, שהבאתי עמי לצעריה הקהילה, והודיעתי לה שאשוב ביום חמישי הבא. רבקה ואני הודיענו להם מאד על שהובילו אותנו למקום מטבחים, וכשהגענו האוטובוס סוף סוף — פניו איש לדרכו בכוננים מנוגדים.

רבקה טסה למוסקוה מוקדם בוקר המחרת, ויום לאחר מכן הייתה אמרה לצאת מבריה"מ. לפני שנפרדנו, השארה לי מתנה בסך מאה דולר. כל כך התבישתי בראוגוטי ובسفוקותי! האם לא אמרתי בעצמי שהאדון אינו מסוגל לספק לי בסך תחומי ברית המועצות? לפחות, כשהאני מגבילה אותו בצדקה מגוחכת כל כך — יכולת אני רק לצחוק מעצמי. איך יכולתי להעלות על דעתך של אדון אולו הרעינות, ושאן באפשרותו לדואג לי גם מאחוריו מסך הברזל? "זהו, קטני האמונה!" והוא פ██וק המוכר לי היבט!

אחרי העברים גיליתי טלפון ציבורי מרוחק למורי מהמלון והתקשרתי אל יידית נטasha. היא והוריה היו היהודים היחידים בכל רחבי ברית המועצות שידעו מראש על בואי לבקרים ביקור נוסף. ברגע ששמעה נטasha את קולי, קראה: "זהו, חיכינו כבר דורות טלפון מפרק!"

קבענו להיפגש לפני המזרקה ברחובות הראשי של קייב. שוב קיבלנו בני משפחחה את פני בחמיות רבה, וככלנו עליינו על האוטובוס בדרכנו לביתם, שם המתינה לנו ארוחת ערב ענקית. דיברנו בלי הרף, ואני תמהתי איך קרבה חשתי אליהם — ממש ככלו היו הם בני משפחתי, עצמי וברשי!

בערב נסעה עמו נטasha לבקר מקרים אחדים, לרגל יום הולדתו הראשון של אחינעה. אנשים רבים נאספו שם, מהם שפגשתי לפני שנתיים בבית דודתה של נטasha, וככלנו בילינו יחד ערבות נפלא. דברתיה הרבה על ישראל, וסיפורתי להם על האישורים שבקروب מאד עתיד

עם משפחת ברלבסקי בשנת 1982.
לייאוניד, אמה של אירנה, אירנה ודליה

עם ארנה ואמה

אירנה משוחחת עם ויקטור כאשר הוא מתקשר ממקום גלותו ליד חיים הכספי

יושבים מסביב לשולחן במטבח ומצלמים קלטה
למשפחותו של ויקטור בישראל

ה' לפתח את השערים לפניהם לצאת את ברית המועצות. כל אימת שסיפורתי ידיעת זר בروسיה, הייתה התשובה זהה: "כבר שנים שאחנו מתכוונים לעזוב את רוסיה ולהזoor הביתה לישראל. כשהדلت תיפתח, את חושבת שלא נלך?" (שיםו לב למגע ההומור היהודי!)

למחרת בבוקר נסעת במכונית לביתה של בללה, והיא ואביה נסעו אתי לאבאייר. זה היה ביקורי השני באטור, אך לבן עדרין פרפר בקרבי כשראיית שוב את שדה ההריגה, שבו נשפר דם יהודי רב כל כך. הילכנו מסביב לאנדרטה, וזו הוביל אותה אביה של בללה אל הדרך שבה הובילו היהודים באותו יום הרה-ג��ל. הוא העביר לעבר בנין ישן, ואמר: "זה היה פעם בית הכנסת, ומאהוריו היה בית עלמין יהודי. הנאים בחרו איפוא מתחoon להרוג את היהודים ליד בית הקברות. באותו יום נאמר ליהודים שהם נלקחים לארכן המובטחת, והם כולם יוצאו בדרך שמחה וברינה. אבל הם רק הועו אל שולי השואה, ושם נקטלו בדם קר. מהה וחמשים אלף איש! (במעםeki לבידעת שבאותו היום הם נקבעו בעדינות והובילו אל ארץ טוביה יותר, משומשנרצחו בשם האלוהי ישראל. והוא מעולם לא זוח ולא נטש את בית עינו!)

בעודנו מhalbכים בקרבת באבאייר, הגיע אביה של נטasha בזוג יהודים מבוגרים שעמדו בעיר. הם התפללו מתוך סידור תפילה יהודי נושא ומירדו ברכס, בלי ספק באבלם על יקירותם שנרצחו במקום זה. נתתי להם במתנה מנורת זהב ועירה שהבאתי עמי מירושלים, והתפלתי שהאדון ינחים אותם באhabitתו.

חוינו לביתה של נטasha ובילינו את אחר הצהרים והערב ביחד.

ביום המחרת חל ערב יום הchiporim, ובשעה אחר צהרים מאוחרת התכנסנו בבית הכנסת של קייב. כמו בשנה שעברה, היו הרוחבות גדרושים ביהודים בכל אשר פניתי. פעילות הק.ג.ב. מדרכתה במיוחד באוקראינה, וכך נקהלו האנשים יהודי התחששה שקטנה של אפס תקווה כמעט.

דיברתי עם אנשים רבים שנטasha הציגתני בפניהם, ושוב נמלא לי בהכרת אהבתה אליהם. אחרי זמן מה הלכתי עם נטasha ואחדרים מחבריה, בדרך הארוכה בכונן חזורה למלון. שוחחתי במיוחד עם אדם קשיש אחד, שמספר לי כי הפעם עצם בפעם הראשונה בחיו.

"זה עוזר לי לעשות זאת!" קרא, "בכל איני מרגיש רעב!" הוא היה כה מאושר!
אתה בן ישראל אמיתי! אמרתי לו.

"מעולם לא הייתי עד כה", לחש לי סוד, "אבל סבורני שת עזרת. עכשו אני בן ישראל. לעולם לא מאוחר מדי, האין זאת?" ושנינו חיכנו יחד. ושוב היהת פה הוכחה להתחזרות יהודית בלבבות היהודים הסובייטיים. עוד מעט יבואו הם גם להכרת אהבתו של מישיח ישראל, משומש שה' הבטיח: "עוד טרם יקרו ואני עזנה. עוד הם מדברים ואני אשמע!"

לאחד מידידיה של נטasha היה סיפור מעודד פחות. הוא סיפר שמו שבע שנים הינו ציוני פעיל, והשתתקק בכל מקום לעלות לישראל ולהיות לר'ב. אולם, הרגיש שה' לא ענה לו, ולכן איבד את תקוותו. עכשו הוא נשוי ואב לשני ילדים קטנים, והוא פוחד להמשיך במאבק. הסברתי לו בזהירות רבה כל מה שיכלתי על חכתיו של ה' לפתח את שער בריה'ם בפני היהודים החפוצים לעלות לישראל.

"ה' לא זנה אתכם! הוא שמע את תפילותיכם, והוא אוהב אתכם! אל תפחדו לבתו
בו!" מבע פניו יכולתי להסיק שניצוץ קטן של אמונה חדשה שב והצתה בו.
בביקוריו האחרון אצל נטasha ובני משפחתה, הראתה לי אמה של נטasha את כל
המכתבים שהם כתבו לפקידים הסובייטיים הבכירים ולנשיא ברונייב, ושהם ביקשו רשות
להגר מברית המועצות. ושוב נדהמתה למראה אומץ להם של האנשים האלה! הם סיפרו לי
שכל אדם המבקש להגר, מבריה"מ חייב לשלם למושל הטובי למעלה מ-5000 רובל
להגשת הבקשה בלבד. הן נטasha וחן אביה משתקרים פחות מ-500 רובלם בחודש, סכום
שבקושי יש בו כדי לכסות את הוצאות המשפחה. מכאן שכל אדם צריך להקריב קורבן עצום
למען התקווה הקלואה של יציאה לחפשי ועליה לישראל. מרביתם אין הדבר אפשרי
כליל לא עוזרת מעד חברים וקרובי משפחה.

כמו כן דיברתי אתם הרבה על אמצעי הדיכוי שבהם משתמשים השלטונות נגד
היהודים באוקראינה. מהדורות החדרשות מלאות בדברי שיטנה ובולע נגד ישראל. העזינו
מושווים לנאים, שאוטם למדו אזהרי ברית המועצות מילדותם לשנו. קיימת מערכת
תעומלה כוללת המציגת את ישראל כשורעת "תופנים טרוריסטים", ואת היהודים
החפזים לעזוב את ברית המועצות ולעלות לישראל — כאובי העם והמדינה. כמובן שכל
זה מתחילה להסתנן לתוך חייהם של האנשים. אמה של נטasha סיירה לי על חוויה
שבירה יום קודם לכן. היא עמדה כמעט שעעה בתור כדי לקנות כמה עגבנייה. וכשסוף סוף
הגיע תורה, אמרה לה המוכרת: "את יהודיה! את אובי העם הסובייטי! אני מסרבת
למכור לך עగניות! הלחצים היומיומיים בחיי — מחרידים ממש.

מש לפני שנפרדתי מהם זה הערב השישי ברציפות, נתן לי אביה של נטasha מתנה
מיוחדת — אחת מהמטריות האוטומטיות, המיוצרות בבית הח:right>רושת שלו! אני ממש
מתגעגעת אליהם אפילו ברגע זה!

בערב ה-28 בספטמבר חזרתי שוב לקהיללה. לפני סיום האסיפה התפלל רועה העדרה
למען קהילתנו, ותוך כדי תפילה זו הגיעו דמעות ענקיות במורד לחיי! "אנחנו רוצחים להזמין
לפניך את אחינו היקר, שנintel לפני זמן לא רב, והיושב עבשו בבית הסוהר", התפלל, "יהיה
לו קשה מادر להתנקת מעל בני משפחתו. אנחנו מתפללים, אדון, שתחזק את אשתו. אנחנו
מתפללים למען כל האחים והאחיות, ולמען כל אלה הנתקלים בקשישים. ה', גדול אתה,
ואנחנו מוחדים לך, אדון, על שבחרת בנו, ועל שכנתםכאן אותנו בדברך הקדוש. אתה אמרת
לנו "אל יבהל לבבכם", והבטחת לנו שאתה תחזק את ליבותינו; שתחזק ושותמי להלך
בדרכך ובדרךך. הנה להם לעשות לנו מה שעשו לעمر ישראל. אנחנו מאמינים לך, ואני
בוחים שבימינו אלה תעשה עמו גם אתה מה שעשית למען עmr ישראל. אנחנו נהיה
חזקים ונאמין לך. אתה סלחת לכהן. אתה סלחת לדוד בעדרך. הו, אלהים, עוזר לנו שלא
נתיחס לאמנתנו בקהלות-ראש! שנלך בדרךך. בימים האלה נשמעים أيامים על בני עmr,
ובמיוחד על אשתו של האיש שנאסר. הו, אדון, הגן אתה על האיש הזה! וישנם כנראה עוד
אנשים אחרים שמאמינים גם עליהם, ושאותם אין אנו מכירים. עוזר לנו להם, ועזר לכל מי
שנוכח באסיפה הזאת. ברך אותך, והענק להם חיים חדים. גלה נא את עצך למאמינים
וגם לא-מאמינים, במיוחד לילדים, הגדלים בארץ הזאת כאתאיזטים וחסרי אמונה. אנו
מבקשם שכלי ידיהם של האחים המאמינים יבואו אלינו. אני מתפלל עד כל האחים
והאחיות. אפשר להם לקבל מפרק מה שאנו נאנו קיבלו. הגן על כל אלה שנאספו כאן היום,

אידה ואבא טרטויה בביתם בליניגרד (שימו לב למפת ארץ ישראל על הדלת)

אידה ואבא טרטויה בחברת מסורב עלייה נוספת אשר כל משפחתו דיברה מוחץ לברית המועצות אך הוא עדין אינו מושחה להגירה.

משמעותם נאמנים לך. אל תחנח לאיש מהם להעדך. אנו זוקקים לקהילה, אנחנו צריכים להתחנך, עוזר לנו לאחוב אותו ולאחוב איש את רעהו; אדון!"
"אסתר", אמר לי בגיחור, "ספרי לי שוב בבקשתה איך פגישה את ליסה וינס! ותגידי, האם קיימים משייחים אמיתיים בישראל?" התברכתי מהעובדה שהוא זכר כל מה שסיפרתי לו בשיחותינו מאשתקד. רועה העדה — וחברים אחרים — אמרו שישמו לשוב ולראות אוטי בשנה הבאה — אך אף אחד מהם לא היה שמה על קר יותר ממני!

אחרי ששוחחה זמן מה עם חברי הקהילה, רמזה לי בלה, ושוב התגוננו שתינו חרש דרך המחבוא הנסתור שברכתי הקהילה, כדי להתחמק שוב החוצה דרך פסי הרכבת. אולם גילינו שאנשי הק.ג.ב. מצאו איכשהו את דרך המסתור שלנו, משומס והפעם הייתה הפיצה בגדר סגורה ונולדה במנעל. לא נותרה לנו ברירה כי אם להמתין בצללים האפלולים שמאחורי הבניין עד שמרבית האנשים עזבו את המקום, ואז פסענו לעבר תחנת האוטובוס. לפניו שנפרדנו יכולתי לחת לה במתנה את הרש♠ן של לי ואת המיקרופון שהבאתי עמי לבירת המועצות, עם קלטות של מוסיקה מושחת, כדי לסייע למקהלה הצעריות. הם שרו יפה יותר מכל מה ששמעתי אי פעם בחיה! נדברנו בינינו להתקtab. מה בעצם יכולתי לומר לצעירה אמיצה זו, שכבר פעמים עזרה לי להתחמק מהק.ג.ב.? אנחנו אחיוות במשיח, וביום נחדר אחד נוכל לשמה באباتו לנצח!

ב-30 בספטמבר טסתי למינסק, בירת רוסיה-הלבנה (ቢילורוסיה). עקרונית, נסעתה שמה לשושה ימי מרוגע, לאחר שהשבועיים הראשוניים לשווות בברית המועצות היו עמוסים ואינטנסיביים למדי; אבל נסיעה זו נועדה גם כדי למלא את רוח הזמן שנותר, כדי שאוכל להיות בילינגראד בשמחה תורה, וזה אמור לחול רק ב-9 באוקטובר.

זמן קצר אחריו שהגעתי למילון למינסק, נקראתי לדוכן אינטורייסט. מינסק איננה רגילה כל כך לקבל תיירים מהמערב, כערים הגודלות יותר, ולכן משכה הופעתו תשומתلب רביה. סוכנת אינטורייסט הדודה לי שמנכ"ל אינטורייסט מבקש לראיוני במסדרו בשעה ארבע אחרה"צ; ובשאגעה השעה, הובילה אותי במסדרון אורך, שמשדרים שני צדדי, ושם קידם מנהל אינטורייסט את פני. הוא הבטיח לי שכוכנותם לעשות את שהותי בערים נუימה ונוחה ככל האפשר, ורעה לדעת אם יוכל להיות לי לעזר בדרך קלשוי. הוא שאל את השאלות האלה ואחרות, כדי לברר לשם מה אני נועשת בדרך ברחבי ברית המועצות. בידיעו שהוא עצמו איש הק.ג.ב., לא מהרתי להושיט לו עזרה. סיפרתי לו רק על סלידתי

העומקה מסיורים מאורגנים; וזאת יכולתי לומר מתווך שכנוו פנימי עמוק. בסופה של דבר אמר: "כמה שתוכלי לבקר כאן אצל אנשים; אולם לטובתך פני אלינו, ונוועזר לך להפגש עם אנשים רוסיים..." אחריו זמן מה שב וליווה אותי לאולם הכנסה של המלן.

זה היה המ丑ב הקרוב ביותר הדומה לחקירה שלאלו נקלעת (להוציא, כמובן, את ההליכים השגרתיים בנמל התעופה). דבר שגרם לי לחיך. מינסק הייתה העיר היחידה שבה לא תיכננתי לבקר אצל איש, ומשם כרע יכולתי בכנותה להציג כ"תירוץ טיפוסית"! ערבי אחד, במינסק, ביקרתי בהצעת הבלט "אגם הברבורים" מאת צ'יקובסקי. אני מעריצה בלט קלאסי, כרע שזה היה ערבי מהנה ביותר, ואני הרגשתי את עצמי כתירוץ יותר מאשר בערבי!

למחמת, מוקדם בוקר, כבר שעטתי ברחובות העיר בדרך נמל תעופה נסף, והפעם

כדי לטעס לנינגראד. התקשתי להאמין שעוד מעט יתחיל השבוע האחרון לשחותי בברית המועצות!

לנינגראד הינה עיר יפהפייה, במיוחד בסתו, כשלות העצים מטופצת ממש מרוב עצים, ומשארה כסוי פריך על האדמה. בלתי יום אחד מבינור, ואהבתו במיוחד את תצוגת התרבות הרוסית. בן נסעה שוב בהידרופול לארכון הקין של פטר הגדול. את הארכון רأיתי כבר קודם, אולם נהניתי לשוטט בגנים ובפארקים המקיפים אותו. עלי הסתו עטורי-נישימה הם, ולבי לא יכול היה שלא לזמן שירי תהילה לאלהים.

ערב אחד יצאתנו שוב לבקר את אידה ואבא, שנם אותם היטבתי להכיר בשלוש השנים האחרונות. בلينו ערב אחד בצוותא, והיו לנו המונן נושאים לשיחה בשנתנו מסביב לשולחן המטבח. באותו זמן ביקר אצלם זוג צער שニיא לא מכבר; כמה טראגיים היו חיהם! הצעיר שב זה עתה מריצוי עונש מסר בן שנתיים על טירובו להתגיס לצבא הסובייטי; הוא ואשתו הגיעו בקשות להגר לישראל. משום כך עתידם מעורפל ובלתי בטוח לחלוין. הוא איינו יכול למצוא תעסוקה בגלל בקשות להגר מהארץ, ומשום כך עלול הוא להאסר שוב ללא כל קושי ב"פראזיט", או להיות מגויס לצבא בעל ברוחו. והגitos עלול שוב להעמידו בפני הברירה: להចטרף לצבא האדום, ובכך לסכן את סיכוייו לקבל אשורה לישראל, או לסרב, ולסתוג עונש מסר נסוף. אולם למורת כל הלחצים האלה, וכdomיהם, הגיעו לפחות רביע מלין יהודים בקשות לאשרות יציאה לישראל. דרישה לשם כך מידה רבה של העוזה. אומץ לב, ודבקות בלתי נלאית במטרה.

אבא, גם הוא מודיעון במקצועו, שרו מזה אחת עשרה שנים לפחות תעסוקה מקצועית, מאז מיילאו הוא ואידה את הטפסים כדי לצאת את המדרינה ולעלות לישראל. ברגע יש לו תעסוקה כספק דלק, ובזה מומר יהודי טיפוסי ציין: "לפחות אני חזר הביתה עייף!" אני אהובת לשוחח אתם, וייחד בילינו כמה שעות שמחות ממדא.

בערב שבת, ה-19 באוקטובר, נפגשתי אתכם בקדמת בית הכנסת, ברובע העתיק של לנינגראד, סמוך למילוני. הם הגיעו אotti בפני רבים מחבריהם, וזה הפעם הראשונה שלמדתי להכיר טוב יותר את קהילת הטירובנוקים בנינגראד.

אחד מידייהם ניגש אליו, כדי לדבר אתי: "כל משפחתי עובה כבר את הארץ", סיפר לי. "אשתי, ילדי, הורי — כולם. אני היחיד שנשארתי כאן, אולם השליטונות אינם מרים לי להចטרף אליהם." והוא הראה לי את תמונה בנו: "השנה יהיה בר-מצווה", סיפר לי. לגבי ילך היהודי, וזה אחד הרגעים החשובים ביותר בחיו, שבו הוא נחשב כבוגר, המקבל עליו את כל החובות והזכויות של החיים היהודיים. שנינו עמדו לנו בדור העז והנחנו לדמעות ללוגחרש על חיינו. זה היה כל מה שיכלתי לעשות....

כמו בקייב ובמוסקווה, גם כאן נאספו מאות רבות של יהודים כדי לחוג ביחד את חג שמחת תורה. ושוב הדודהו הרחובות בשירים ישראלים. יכולתי ממש לראות את האדון מהיר אליהם בקורות-הרות, ברוך ובעדנה שرك אב אהוב יכול לגלות לילדיו.

זה היה ערב קר וצורב, ואחרי זמן מה הזמינו אותנו יידייהם של אידה ואבא להចטרף אליהם למסיבה. בדרך התעכבנו אצל מודיעון נסוף ואשתו — גם הם מסורבי עליה מזה ארבע שנים — שהרاؤו לי בגאווה את דירותם בת חמישת החדרים, שבהם מתחלקים עם ההורים.

"דירה זו גודלה בהרבה ממრבית הדירות הסובייטיות", אמר לי בעל הבית תוך כדי סיור

באבי-יאר, כאן הרצאו לחרוג מעל 100,000 יהודים על ידי הנאצים.

זוג יהודים מבוגר מתפללים ובוכים בחורשה ליד באבי-יאר.

בדירה, "קיביתי אותה הודות למעמידי בקהליה המדעית, קודם שהגשתי את הבקשה לאשרת יציאה. אולם אשמה מادر לוותר עליה ולהחוירה לממשלה הסובייטית ברגע שאקבל רשות לעלות לישראל!"

עד מחרה הגיעו למקום המשיסבה, ושוב נגעה ללבבי הצורה שבח פתחו בני האדם את לבותיהם ואת בתיהם לפני. בلينו כמה שעות נחרזרות מסביב לשולחן בשיחה, בצחוק ובתחלקות בחלים המשותף-כלכם של ישראל. לפני כלם עומדים עדין קשיים רבים; אולם לבסוף יתן להם ה' נצחון גדול, וגלי עמק של אהבתו. כמה קשה היה להיפד ממה, כשהגיעה לבסוף השעה לשוב למלון!

עלון המידע של אינטורייט, שאותו אני קיבלת מדי שנה, מוחרים התירירים שלא לשנות מן המים בלינגרaad, משום שימוש בהם מיקרוריאורגניזמים מסוכנים בשם גארדיילאמביה, הגורמים לסוג מסוים של דיזונריה; וזה עלולה להיות קטלנית אם אין מטפלים בה. תקופת הדגירה, עד להופעת סימני המחלת, היא בת עשרה ימים, ועוד כה התגלה רק סוג אחד של תרופה אנטיביוטית החזק די כדי להתגבר על המחלת. צורה זו של דיזונריה מצויה רק בשני מקומות בעולם, ולינגרaad היא היותר ידוע ביניהם. אם המஸל הסובייטי מוכן כבר להודות שימושו איננו בסדר אצלו — אני יודעת שיש להתייחס לכך במלא רצינות, ומשום כך בליתי את זמני בלינגרaad בשמירה קפדרית ופאנאטיית מפני התדבקות. לפי עצת אינטורייט, נמנעת מכך דבר מאכל שאינו מבושל או מורתח, כולל פירות וירקות; זהצחתי את שני רקיumi טודה מבקבוקים, ושתיתי משקאות מבקבוקים, או מים רתחים בלבד. אולם, באונה השנה הוגשו במלאן כדים של מיץ תפוחים לשולחן. הנחתה שהמיץ בא מקופסאות, ובמשך השבוע לגמתי ליטרים של מים מהמשקה. רק ביוםיה האחרון בלינגרaad גיליתי שהמיץ היה מרכיב מסירוף וממי ברוז! ידעתו לא צל של ספק שאצטיך לצפות לצרות צוררות, אם כי היה מוקדם מדי לגלות זאת.

לחזרת הבוקר חזרתי במטוס למוסקווה. כשגעהתי לנמל התעופה של מוסקווה, זהיתי מיד את הסוכן של אינטורייט שנשלח כדי לפגוש אותי במטוס. אולם משום שאני נראה יותר כרוקיה מאשר אמריקנית — הוא לא זיהה אותי בתוך הקהל כאדם שלפגשו בא. נכنتתי לאיזור דרישת המטען, ועמדתי ממש לידיו, בשעה שהוא צפה סביב וחיפש את התוירת האמריקנית. נראה לי שהיה לו חוש הומור, והוא היתה הסיבה היחידה שהchalftoi לחמוד אותו לעצון. הוא וחברו פנו אל שני נסיעים אשר "נראו" אמריקנים, ובudos סורקים את הקהל — עמדתי ממש פניהם. בסופו של דבר החליטו השניהם להשगיח על המטען, משום שמזוזותיי עריכות עליהםן את תנויות "אינטורייט" וכך סברו שיעללה בידיים זהות את התוירת ברגע שתדרשו את מטעןנה. סוף סוף גלוו את מזוזותיי, ציפו במתיחות לראות מי יקח אותה! המזודה הגיעה אליו על גבי הסרט הנע, חיכתי אל תור פרעופיהם של שני הגברים האלה, ושהחתי את ידי אליה...>.

הם צחקו מקרוב לב, משומ שבינתיים הבינו כבר שהחלצתיי אותם. "זה לא יתכן!" קראו שניים, "מעולם, מעולם לא טעינו קודם לכך! אבל את דומה כל כך לروسיה, שלעולם לא היינו מעלים על דעתנו שאות היא זו!"

נכנסנו יחד לתוך המכונית של "אינטורייט", וכדי לפתח בשיחה, שאלתי אותם: "מתי הפך מג האיר קר כל כך?" משב אויר מקופה קידם את פנינו ברגע שיצאנו מבניין הטרמינל החוצה.

"מהר בוקר", ענה אחד מהם. "אתמול בוקר?" שאלתי, כשאני מנסה להחניך את צחוקי. "בוגונך לומר, אתמלול בוקר?" אמר בהדרגה. בינותים לא העלה חמי עד למשול ברוחי לא, לא, עשה קר מהר בוקר, והוא אמר: "אווי, לא! לא! אני אמרתי פרצתי בצחוך. בסופו של דבר הבין מה בעצם אמר, והכריו: "אווי, לא! לא! אני אמרתי מהר' בוקר במקומות 'אתמלול'!" ושנינו צחקנו עד שהתקשינו לנשום. כמה טוב היה לשוב ולצחוק אחרי ימים כה רבים של רצינות!

כשהגעתי למולני במוסקווה, גננה פקידת הקבלה באופן מוכני כדי להושיט לי את מפתח חדרי, אולם גلتה שהוא נתקע בחדריו ולא הסכים להיחלץ. היא משכה אותו ביד אחת, ואחריו בן נאלצה להניח את שפופרת הטלפון מידיה ולמשור בו בשתי ידייה, עד שהמפתח השחרר לבסוף. בינותים נתקפנו שתינו בבלמוס של צחוק. התברר שזה היה מפתח מיוחד, שכן זה היה חדר מס' 1410 – וזה היה תאריך יום הולדתי, הד' טבת 1410! מעולם לא תיארתי עצמי צוחקת ביום האחרון במוסקווה; אולם הליכה עם האדון מלאה תמיד הפתעות!

באותו ערב, ערבי האחרון בברית המועצות, חזרתי לבקר את משפחת בראלובסקי. הגעתו שמה בעיזומה של פעילות קדרתנית, מושא שבאותו ערב עמדה אירנה לצאת ברכבת כדי לבקר את ויקטור במקום גלוותנו. זו הייתה חוותה מיוחדת, לשוב ולהיות אתם, ושוב מהתהי על מופת האומץ והכוח שהוותה משפחה זו לאנשים כה רבים בבריה"ם, השותפים למטרתם המשותפת – לשוב לארץ ישראל. אכלנו ביחד מרק, ואז חזרתי למולן, מושם שהרגשתי שמווב להשאים בלבד עם עצמו בשעותיהם האחרונות יחוירו במשפחה, עד שאירנה תחויר אליהם. השתתפותי בכאבה של דליה, כשהזו התכוונה להפרד – זמנית – מאמה. נחמתי הייתה בידיעה שבמנוחה הכללה האלוהיים – אף אחד מיסורייהם לא יתבזבז.

ביום האחרון במוסקווה פגשתי את דודה ודודתה של נטasha. הדוד הוא מדרען במוסקווה, וגם הם היו שרוויים שנים רבות במאבקים, במטרה להגר מברית המועצות. הם היו כה אדיבים ונחמדים אליו, והעניקו לי כמתנת יום הולדת בובת "מטריאושקה" גודלה – אותה בובת עץ, המכילה בתוכה בובות עץ קטנות ממנה בפונט הדרגתית. זכרתי את הבובות הללו עוד מילדיות, מושם שגם לטבי ולסבטי הייתה בובה שכזאת! בשעה לפני שהייתי אמורה לעוזב, הם החיזרו אותה למולן.

בכל עשרים וחמשת ימי שהותי בברית המועצות, הייתה הגנתו והשגתו של האדון ניכרת לעין. ביקרתי אצל משפחות שהיו תחת עינם הצופיה תמיד של הק.ג.ב., ודיברתי אתם בಗלי, כמו גם בבתי הכנסת, על שה' אלהי ישראל עומד להרעיאם בקרוב לחופשי. גם בקהליה דיברתי בഫיחות ובחויפות בוגשות בנוכחות הק.ג.ב., ובכל אלה יכולתי לחסוט בטטר כנפיו, הן להגנת האנשים שאוות ביקרתי. הייתה זו זכות מיוחדת להיות מסוגלת להביא עידוד ונחמה לבני עם אלהים, והייתי מודעת היטב לנאמנות בתפילה – מושם שתפקידיהם זה שגרמו לכל ההבדל.

בנמל התעופה של מוסקווה נבדקו תקויי קורם שהורשתי לעלות למטוס. הפעם היו לי כתובות רבות, ומסורתם רבים מאנשים ברוסיה לידייהם ולקרוביהם משפחותיהם בישראל, למשך זמן מה הסיר ממוני ה' את חסדו המגן. פשוט לא יכולתי לראותם מהחטאים ברכושי; ושלומ האדון נעלם! עברתי קרב אמונה ותפילה קשה ביותר; ובסופו של דבר,

אחרי שחלף זמן רב יותר והם ערכו בדיקה יסודית ומקפת — הרשו לי לסתור את המוזדות ולעbor דרך הביקורת.

זו הייתה חוות מזועצת, ולאחר מכן רב להרגע ממנה! יתכן והאדון הרשה לי לחות לרגע קט את סיטות הבללה שהיא המשעזה עלול להיות ללא הגנתו. אולם בכלabi ידעתי שלא אוכל להחזיק מעמד בחוויות רבות נוטפות כגון זו!

סוף סוף, סוף כל סוף, הגיע הקריאה לעלות על המטוס ואל החופש. וממש לפני שניתק המטוס מהאדמה הסובייטית, חשתי בנוכחותו של ישוע, כאלו שהוא החזק אותו בזרועותיו. כל הפחדים נמסו, כל המתהים התפוגגו, ואני שכני שוב, שקטה ושלווה, בו. האדון באמת פותח לפנינו דלתות — וזה היה בדיקת מה שעשה למען ברית המועצות. הוא מבטיח דרך כניסה, אולם לעולם אינו עבר לכך שנצלחה לצאת בשלום, משומש שלעולם אין לדעת את תכניותיו הגדולות ביותר שלו. עליינו להיות תמיד מוכנים לכל צורה שלא תבוא. אני מאמיןנה שאין כל אפשרות לשרוד במצב שכזה אלא אם כן יהיה מוכנים מראש לסבול, בידיעה שכוחו של האדון יעוז לנו להחזיק מעמד, ויבוא עליינו אשר יבוא.

פניה היקרים של מרירה היו קבלת פנים כה נפלאה, כאשר החלפתית את ביקורת המכט הנמל התעופה של הלסינקי. העפיה לבואי כל שנה צריכה להיות חוות מורתעת עצבים בשבייה, משום שאין לה שום דרך לדעת מראש אם היה או לא אהיה במטוס. לモתר לציין שזו הייתה פגישה נרגשת ושמחה. היא הושיטה לי ורד נהדר, ובאותו רגע ידעתי באמת שהערה חלפה-עברית — פעם נוספת.

ביקורי אצל ארך שלישיה ימים, ואנחנו שוחחנו וצחקנו יחדיו כמעט ללא הפסק. ואז ביקרתי משייחים בשבדיה במשך יומיים. זה היה ביקרוי הראשון בשבדיה, ואני מוכרכה לומר שהഫקרות המוטרטי, והתרופפות קשי הmansה באך זו, הנם מחרידים ממש. ואז, בוקר האחרון לשוחתי בשבדיה, התעוררתי עםocabi בטן, ובלב כבד הבינו כי שערת ימי הדירה עברו, ונראה לי שטימני מחלת הדיזונטריה אכן הופיעו. זה היה בוקר יום הולדת!

כשהגעתי, מאוחר יותר באותו היום, לביתם של גני ווילפנג בנורגניה השכינה, יכולתי סוף סוף לספר להם אישית איזה עידוד נפלא הביא לי המסר שלהם באותו יום, במטוס, בדרך למוסקווה. הם התרגשו ושמחו מאד לשמוע שהMASTER הגיע ליעדו, והוא הגיע דרך!

בדוק לפני שהלכתי לישון באותו ערב, אמרתי להם שאני מוכרכה לראות רופא ולקבל טיפול. בacr נכנסתי לחדרי. במשך יום המחרת התגברה עצמת הכאב, ואני ידעתי שלא אוכל לאכול בינתיים שום אוכל מושך. כמו כן ידעתי שהMASTER ימשיך להתדרדר אם לא אקבל את הטיפול המתאים, ושיהית שרויה בעורך נואש להסתכלות רפואית. אולם גם למחרת לא הזעיק איש רופא בשביili. בסופו של דבר, בצענית חדרי, כרעתי לפני האדון והתייפחתי לפניו: "אבא, אני יודעת שזה חמוץ, אולם נראה לי שאיש אינו מקיים לך תשומת לב כלשהו! מה אתה?"

תשובתו הייתה: "זהו אשמהך, שאתה מפחיתה מחשיבות העניין!" חיכיתי. זה תמיד טוב, חמים ונעים להיות מוכרכ כה היטב ע"י מי שהו אתה אהוב, ואיש אינו מטיב להזכיר ולא אהוב אותנו בעולם יותר מادرונו. ואני ידעתי כמובן שהצורך אותו! בדרך כלל יש לי כוח

סבל חזק מאד, סוף הכאב שלו — גבוה ביותר, ועל פי רוב אני רק מעירה הערה של מה בכך במרקם שאחרים היו צורחים ומתחפשים מכאים. ידעת כי משום שהבינותי את מצביו לא היה לגני ולולפוגן שום מושג באשר לחומרת המEEP. למחמת בוקר גנחתי, נאנחתי ונאנקתי, ודרשתי בכל תוקף לעוזה רפואי, עד שבסתופו של דבר הוועק רופא.

בפינטים הקטנה והשלולה בנורוגניה היה מצבנו נdire למדי, והרופא היה מוכן לאשפז אותו תיכף ומידי. אולם משום שלא היה לי ביטוח רפואי כלשהו שם, הוא רשם את התרופפה האנטיביוטית היחידה שיכלה לעזור לי, והורה לי להකפיד על דיאטה נוחה ונזולית בלבד.

השבועות שבאו לאחר מכן נותרו בזכרוני כחלום בלהות. הכאבים היו נוראים, ואני נחלשתי מאד. אולם אנשים המשיכו לתוכנן למען איסיפות, וזאת — למרות שחזרתי ואמרתי שוב ושוב שאני חולה מכדי לדבר לפני קהל! למרות תלונתי, הגיעו הגעה והגדולה ביותר בדמות אסיפה בדורות נורוגניה, שהיתה כרוכה בנסיעה ממושכת ברכבת. חשתי כאלו שהשתמשו بي כדי לקבל "ברכות", ושבעטם לאיש לא היה אכפת ממי אישית ומהרגשותי בכלל. אני מתארת לי שליחי בישור החווים לחופש מולדת מריגשים, מן הסתם, בדקך; הם מגיעים הביתה עיפויים וטחוטים אחרי שנות שירות בשדה; ובמקום קיבל את המנוחה שלהם וקוקים כה נואשות, הם נאלצים לנסוע לכל מקום ולספר לכל הקבוצות שעוזרו להם משתמשים בהם בעבר בצורה זו או אחרת, על נסיעותיהם וחווויותיהם. זהה תופעה מוזרה, ולא נעימה ביותר, כפי שלמדתי מבשרי בדרך הקשה.

ובדרך עמוקה יותר השתמש האדון בתקופה הזאת כדי להעביר את יידידותי עם גני רולפוגן דרך מבחני הימים הסטוריים, אך לבסוף התחזקו יחסינו והתעמקו עוד יותר ע"י האדון. אולם היו לנו אי אלו רגעים קשים! כמובן שהאדון לבודו ידע שעוד מעט Tipeth דלת של שירות משותף לוולפוגן ולמי, ושיהיה علينا לעמוד איתנים ביחד, כשהיבאו השטפונות! היה עלי לדחות את שובי לישראל למשך זמן ניכר, אולם בסופו של דבר חזרתי הביתה רגועה, רעננה, מוחזקת ואסירת תודה מכל לבי למשפחתי הנורוגנית על אהבתם ודאגתם. ואחריו עשרים שבועות של נסעה — באמצעות שאין מקום בעולם שידמה לבית! כמה טוב היה לשוב ולברך לשולם ידידים ושכנים, ולהלך שוב בחופשיות ברחובות העיר, האהובה עלי כל כך!

באביב שנת 1982, לפניו המסע הארוך שזה עתה השלים, עבדתי יום אחד אחרי הצעיריים על כתיבת הספר. לפתח הרגשטי דחק מהאדון לכלול פרק על ישראל. הוא הבahir לי שאי אפשר יהיה לכתוב על ישראל ללא לכלול גם משהו על השואה. ואכן — זה יהיה באמת בלתי אפשרי להבין את הארץ הזאת בנפרד מהטרגדיה שבאיובו שישה מיליון יהודים! כפי שאמר ראש הממשלה בגין פעמים כה רבות: "כשאובי ישראל מאויימים להשמידנו — עליינו להתייחס אליהם במלוא הרצינות!"

ישנו זוג יקר אחד בשם רזיה ומוטק, הגרים בעפונה של ישראל, שאותם הכרתי ולמדתי לאחוב לפני שנים. שניהם פליטי השואה. ובאביב הודיעו לי האדון שעלי לבקש מרוזיה לספר את סיפורה בשבי הספר. הוא גם הורה לי שלא לומר לה על כך דבר עד אשר אשוב לירושלים בסתו, משום שהוא עליה בצורה כבודה מדי כל הקץ. אני כמעט

ושכחתי מכל העניין בקדחת הפעילויות שבאה לאחר מכן, אולם עם שיבתי ארעה – הארון הזוכר לי זאת.
בנובמבר נסעהי איפוא אל ביתה שבכפרון, ושאלתייה אם תסכים לספר את סיפורה, כדי שאוכל לכלול אותו בספריו. ידעתה שישחזר החוויות, והצורך לחויתן מחדש, יגרום לה סבל בליתוואר. אולם היא הסכימה תיכף ומיד, משומ שהריגשה כי שרדת בחים כדי לספר את סיפורה של אלה שאבדו.

בשבועו שלאחר מכון חזורת לי ביתה, משומ שלא רציתי לאלי אודה לחשוב על כך זמן רב מדי. הבאת עמי רשם קול וקלוטות אחדות, ובשבת אחת, אחר הצהרים, ישבנו יחד עם הרשם קול לצד שלוחן המתבח שלה. לא היה לי מושג באיזו מידת עמקה ישתנו חי באותו אחר הצהרים!

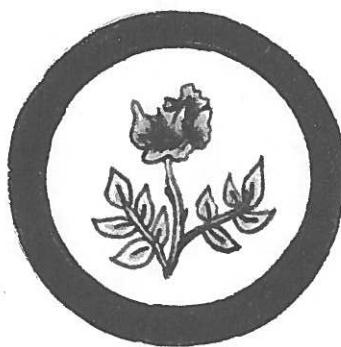
בשתיים עשרה השעות הבאות ספרה לי רוזיה סיפור אימים וחוויות אשר גרים לשתיינו לבכחות ביחס לא הפגה כל זמן ההחלטה. הזרועות הנוראות שעוללו הגרמנים לבת עינו של ה' שקעו סוף סוף, ופלסו דרך לתוכן לב. כל עוד אחיה לא אשכח את הלילה ההוא, בששמעותי את סבלו של אדם אשר נחשף לבליות הנוראות ביותר שידעו בני אנוש מאז ומעולם. ובכל אלה נתן לי האדון מודעות עמויקה לעומק יסוריו הוא באthon שנות אפלת מהרידות.

בדפיים הבאים נקרה איפוא את סיפורה של רוזיה.

חלק שלישי

"עד שיפוח היום ונסו הצללים סוב דמה לך דודי לצבוי או
לעופר האילים על הרי בתר"

שיר השירים ב': 17

נולדתי בפולין. אביו בא משפחה עשירה מادر מהמעמד הגבוה. זו לא הייתה רק משפחה עשירה, כי אם מהמעמד הגבוה מודה דורות רבים. משפחתו הייתה אהובה ומכובדת מادر בולדג', העיר הפולנית שבה גודلت. אביה היה רופא, ובבעלותו היה בית מרחתת גדול מאד. אולם איתרעו מזלו והוא התאהב בנערה מממעמד נמוך משלו. בני הזוג היו מאוהבים מאד במשך עשר שנים. בסופה של דבר התחתנו, למורת רוחם הרבה של משפחתי אבוי. אני הייתה אשה יפה מאד, מקסימה ועדינה. אולם היא נפטרה זמן קצר אחרי הולדתי. לבו של אבוי נשבר בקרבו, משומש שהוא אותה מאד מאד.

שנתיים לאחר מכן מכאן התחתן אבוי בשנית, והפעם נישואינו נוחות, שאורוננו ע"י המשפחות, לאשה שגמ מוצאה ממשפחחה מהמעמד הגבוה מודה זמן רב. אולם הוא מעולם לא אהב אותה באמתת. חלפו שנים רבות לפני שידעתה שהיא אינה אימי האמיתית, שכן באותו הימים האמינו ההורים בשמרות עובדות כגון אלה בסוד מפני ילדיהם. אימי החורגת הייתה אשה קשה ואכזרית מאד, וסרבה להרשות לאבי לגלות לי אותן חיבתה

כלשהם בנסיבותיהן. אולם אבוי ואני היו קרובים מאד זה לזה.

אבי תמיד חלם אל ארץ ישראל, ונרגע לחולק את חלומותיו. בכל הזדמנויות היה מספר לי על שאיפותיו לגור בישראל. הוא היה פשוט עיניו ומדמיין לעצמו את ישראל, ואottonו חיים בה! וכשהליחתי, בכל פעם שהיה ישוב ליד מטהי כדי לשפר במקצת את הרגשותי, והיה מספר לי כל מיני סיפורים נפלאים. ואני הייתי שואלת: "אבא, איפה קראת את זה, בספר?" והוא היה עונה — "לא, אני רק מתאר לעצמי בדיוני איך נראה הארץ הזאת!" הוא היה איש חלומות, ופעמים רבות היה אומר: "הו, ארץ ישראל! היא כל כך יפה! והיא הארץ שלנו!"

אני זכרת פעם, אם כי איןני זכרת בדיק באיזו שנה היה הדבר, שז'בוטינסקי בא לפולין. הוא קרא לכל היהודים לעלות לישראל, והאין בהם לצעת! אולם רק מעתים שמו לב אליו. כלם אמרו: "איך נוכל להשאיר הכל מאחורינו ולנסוע? בלי שום ידיעה? פשוט לא עושים דברים כאלה! זהו ביטנו, כאן עסקינו — כאן טמוניים שרשינו!" זה בדיק מה שאומרים היהודים באמריקה. "אי אפשר פשוט לארו ולנסוע!" והחיים נמשכו... בכל שחלף הזמן, הלכה האנטישמיות בפולין גברה. מפעם בפעם, כשהיינו יושבים יחדיו בערבים, הייתה אבן מושלכת לתוך הבית דרך החלהן, ועליה כתובת יפה: "יהודים,

אנחנו שונים אתכם! לך לפולשטיינה! ידעת שחיי מקומות מסוימים שבהם לא היינו רצויים. מבון שפולין היא רובה כולה ארץ אוטולית, ולא תואלים ישן כדיודע דעות קדומות המשורשות עמוק בלבם נגר היהודים. הפלנים שנאו אותנו. כשהייתי נערה עיריה הם נהגו לירוק לעברי כאשר עברתי על פניהם ברוחוב, או שהיו מכדים אוטי. הייתה בת מזול שביקרתי בבית ספר שכלו יהודי, אך שלא הייתה חייבת לסבול רדייפות כל יום, כפי שתבלו אחדים מחברי.

בית הספר הראשון שבו ביקרתי היה הטוב ביותר. אבי אמר: "אנחנו נשלח את רוזיה לנו למקום הטוב ביותר!"

חשבי על כך שפתח הדיבור היומיומי שלנו הייתה עברית! למדרן פולנית שעיה אחת מדי יום, אולם הלשון שיצפו מאטנו ללמידה ולדבר בשיחותינו הפרטיות היהת העברית! נאלצתי להסתפק בכך שלמדתי בשנתי הראשונה ביב"ס עד שמלאו לי שש עשרה שנה, כשהמלחמה פרצה, משום שאחרי השנה הראשונה עברתה לב'יס אחר, וזה היה באשਮתי! לספר לך מודיע? באותו בית ספר, שבו למדה החבורה הגבואה ביותר בלודג', לא התנהגת כראוי. הייתה חצי-גער, פראיית משתוללת וחסרת מנוחה, צפוף בכלוב. נהגתי לעכוב, להלחם ולבועט, ופרקתי את כל חרדותי על הילדים האחרים.

כאשר הגיע הזמן ל"שבוע ביב"ס הפתוח" ניגשהامي החורגת לבית הספר כדי לקבל את תעודתי. אז נאמר לה: "ילדתך איננה מתהנתת כאן כשרה. צר לנו, אולם אנחנו נאלצים להרחקה מבית ספרנו!"

امي חזרה הביתה בבכי, ואמרה אבי: "לעולם לא אלך עוד ל"שבוע ביב"ס הפתוח"! כל כך הושפתי!"

אולם אבי העדין פשט שלח אותה לבית ספר אחר, גם הוא פרט, אולם בעל רמה סוציארככלית נמוכה מעט יותר. שפת הדבר היומיומית בו לא הייתה עברית כי אם פולנית. אולם עידין לימדו בו עברית כשפה שנייה. כל אותן שנים צמחה האנטישמיות בפולין והתחفتה עד שהחפשה בכל המדינה. הביקור בבית ספר היהודי הגן עלי מפניו במידת מה, משום שנטקלה בה רק אצל שכנו הגויים. והחלום נחלם. דיברנו על ארץ ישראל, אבי חלם על ישראל, וכך נשאנו אותה והמשכנו הלאה בחינינו.

ביום שבת נראה אחד ערכו כמה יהודים עם משפחותיהם פיקניק בגן ציבורי נחמד לא רחוק מביתנו. קבוצה של פולנים רצתה את כולם. למחאת אותו היום, ביום ראשון, אמר אבי: "באנו רוזיה, נצא לטיל". פחדתי עד מוות, משום שידעתי כי בכל יום ראשון נהגנו לטיל בפארך.

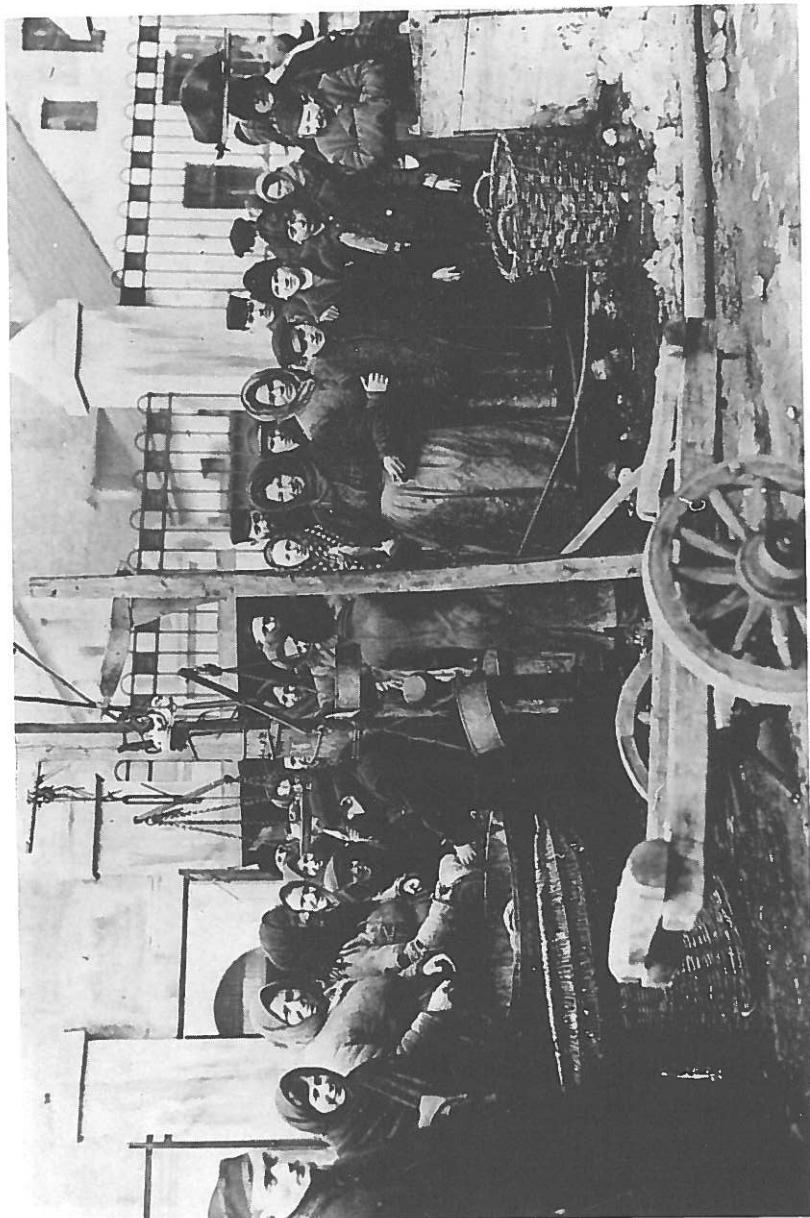
"אבל אבא! הם ירצחו אותנו!"

"אנחנו הולכים!" ענה לו. פחדתי, אולם ידעת שאם אשאר בבית – ייך אבא לבדו. הוא היה חייב לעשות כן, לכבוד המשפחה של בני עמו שנרצחו. וכך טילנו יחד בן.ABA אבא פסע בדרכו בראש זקוף, והפלנים נאלצו לכבדו במונד ראש, או בהסתת כובעים. הוא היה אדם אמיתי מאד. ואו פרצה המלחמה. אלה היו חדשות טראגיות. אייכשהו ידעו הורי שהפעם יהיה המ丑ב בכרי רע ליהודים. כבר שנים קודם לכך, ב-1937 ו-1938, שמענו ידיעות מגרמניה על מה שהתרחש שם, ועל מה שהיטלר עולל שם. ידענו, אמנם, אבל לא האמנו בכך; הרי זה נראה

ילדים יהודים בלייה, פולין.

וְיַעֲשֵׂה יְהוָה כָּל־אֲשֶׁר־בְּרֹךְ תִּתְּבֹּאֵשׁ.

כבלתי אפשרי! והורי זכרו את ימי מלחמת העולם הראשונה, שבה היו הגרמנים אדיבים וידידותיים כלפי היהודים. ואנחנו נהגנו לטעון: "הרי הגרמנים הנם עם תרבותינו כל כך — זה לא יתכן! הם לעולם לא ישפלו את עצם עד כדי התנהגות בהמית ובلتיאנושית כזאת!" פשוט לא יכולנו להאמין! אולם ב-1938 כבר ישבו יהודים גרמניים רבים על גבולות פולין ובקשו להכנס לתחומה, אם כי פולין סרבה להתריר להם זאת. הם גורשו מגרמניה, ולא היה להם لأن ללבך. ידענו זאת. שמענו זאת. אולם אנחנו ישבנו עדיין לבטח בחתינו, ב-1938!

את ראה, כזה הוא הטבע האנושי. אנחנו קוראים על דברים כאלה, אנחנו שומעים על דברים אלה, אבל אנחנו חושבים ומכוונים: "הדברים לא יכולים להיות גורעים עד כדי כך!" וזה היה חורף. והcheidשות הגיעה: "הם שוכבים שם, ללא מזון, קופאים מקור, על הגבולות... כל כך קשה עבשו ליהודים בגרמניה..." אבל אנחנו הינו בטוחים כל כך שהיהודים האלה אינם יכולים להיות דיווחי אמת! וגם זהה לא יכול לקרוט לנו!

לאמתתו של דבר ידעתן או מעט מאר על-כך. אני הייתי עדרין תלמידה בבית-הספר, ולא הייתה מעוניינת במיוחד בפוליטיקה. בעולמי הקטן היה הכל נון. באוגוסט של שנת 1939 הייתה לנו חופה מהבית הספר. חזרתי מהכפר. תמיד נשלחתי שם לבית מלון מיוחד, ללא ליווית הורי, למען קייננה לצעריהם שמוויינו לפיה גיליהם. בילינו קץ נחדר. אך כשחזרתי הביתה כבר פרצה המלחמה גם בפולין. הינו עבשו שרוויים מבעב מלחה עם גרמניה! לא עבר זמן רב — בעצם, חלפו רק שבועיים — והגרמנים נפרשו בכל פולין. לגרמנים

היה קל למדרי בפולין. רק וורשה גילה התנודות מעטה, אבל זה היה הכל!

בוקר אחד קמנו, וראינו דגלים אדומים, וعليים צלב קרס שחורים מתנופפים על כל בית, על כל מבתי שכניינו! באותו הבוקר, כשיצאתי מביתי, וכשהסתכלתי סביב, וראיתי את כל הדגליים הגרמניים האלה מתנוססים ומתקופפים בכל מקום, התבררתי בן רגע. עד אז הכל היה שלו ונוה. הייתי מפונקת. אולם באותו רגע התרחש משהו בתוכי, ולפתע הבנתי את הסכנה הנוראה המרחפת מעל לדאסנו, ותפסתי שגם חינו עולמים להסתטים. על כל בית התנוסס הדגל הנazi! אמרתי לאבי: "מה קרה פה? פתחו גרים ורק גרמנים מסביבנו? הם הפכו לגרמנים בן לילה, הפלאקים האלה? איך הפכה האומה הפולנית להיות גרמנית בלילה אחד?"

עד מהרה צעדו הגרמנים לתוך לודג' בעדי האווו הגבוהים שלהם, זהה זה. ידעתי שחיינו באו אל קיעם. כמעט מיד החלו הדברים להשתנות. לא עוד בתה ספר. לא עוד כל דבר!

VIDUNI SHOMMOT DRER LA YISOB UD L'HAYOT BPI SHEHIA!

לא עזבנו. איך יכולנו? כמה אנשים החלו לרוץ. חברים ברחו לروسיה; חלקים מרוסיה היו עדרין טובים יותר. אולם אנחנו נשארנו על עמדנו. ואו — טיפין טיפין — החל מצב העניים להתדרדר. הגרמנים החלו לכלוד יהודים ברחובות ולחטוף אותם לעבודות כפייה. החלו לדבר על גיטו. הנאצים עמדו לרכז את כל היהודים ולסגורם בגטו! עדין היה זמן והיתה אפשרות לבסוף, במיחוד לאלה שהיה להם כספ. אבי רצה שגם אנחנו נימלט, אבלAMA עצרה בעוד.

"לאן נברח?" התחננה. "מי יודע מי פיקח יותר, אלה שבורחים, או אלה שנשארים מאחור? המצעב לא יכול להיות יותר גרווע. איך נוכל לנוטש הכל מאחורינו ופושט, סתם כך, לבסוף? לאן נלך?"

מאותו רגע ואילך איבדו החפצים החמורים כל ערך בעיניו. פרוץ המלחמה עזבו המשרתים, והיה علينا לבשל בעצמנו, היה علينا לנוקות ולערוך קניות עצמנו. אורח חיינו השתנה בעוראה כה דרסטית מהקעה אל הקעה, ובמהירות שכזאת! ואו החל הקיצוב. אפילו בכספי אי אפשר היה לקבל כל מה שהצטרכנו. האנשים העטרכו להבריח את המעריכים!

ואז הוחל פתאותם להעיר את כל היהודי העיר אל רובע אחד בלבד. היינו בני מוזל, משומש מלילא גרכנו באותו חלק של לודג' שבו תוכננה הקמת הגטו. היה לנו אז בית בעל חדרים רבים, אך נאלכנו לוותר על מרביתם. ואז בא חורף שנת 1941, אני חשבתי שזה היה בנובמבר, והם הגיעו את הגטו. הם העיזו והדרפו את האנשים פנימה. הם אפילו נתנו לגטו שם גרمنי. זה שוב לא היה גיטו לדג', כי אם "גיטו ליטעמאָנשעאדט".

בשגרו הגרמנים את הגטו, אולצנו לענוד מגני דוד צהובים על צדו הימני של הבגד, מלפנים ומאהחור. גדרות תיל הקיפו את הגטו. המדורכה שלפני חנותנו ובוחית ביתנו הייתה חלק מהגטו, הרחוב היה מחוץ לגטו, והՃרוכה בעברו השני של הכביש הייתה שוב בתוך הגטו. הגרמנים היו זוקקים לככיש כדי לנטו מעמידו האחד של הגטו לעמידו الآخر, משומש שהחכיש זהה הווה עורק תחבורת ראשי. אך יכולנו איפוא לחצות מעמידו האחד של הכביש לצר השני? בכל צד היה שער, ומשני צידי הכביש עמדו שוטרים גרמניים על המשמר. כל חמיש עשרה או עשרים דקוטם הם פתחו את השערים, נתנו לנו לחצות את הרחוב, ואז סגרו אותם שוב. בנקודות מסוימות היו גשרים שנעודו לשמש למעבר הולכי רגל. הגשרים היו גבוהים למדרי, ובימי החורף הם היו ממש כמו עצם בגרון, משומש שכבת קריח קופאה עליהם, וההליכה עליהם הייתה חלקלה כל כך שאנשים רבים מעדן, נפלו ושברו את עצמותיהם.อลם לגרמנים זה לא היה איכפת. אפילו מתחת לגשרים עמדוה המשטרה העבאית הנאצית וצפפה. השוטרים התהלבסו安娜 ואננה והסתכלו בנו. אחדים מחולוניותנו נשקפו אל הרחוב, אך שתמיד יכולנו לראות את השוטרים הגרמנים פוסעים הלוך וזור.

לאט לאט הלכה טבעת החנק והתחדקה; היה פחות מזמן, פחותות תרופות, פחות דלק. הכל היה בקיוב. עד מהרה החלו האנשים בגטו למות ברעב. אנשים נפלו ברחובות يوم יום. הם פשוט צנחו ארעה. בכל מקום שאליו הלכנו; היינו מושאים גופות, ממש כפי שהראו בטרט התיעודי "חפוחים של זהב" — קר זה נראה. כאשר באו לאסוף את הגויות — השליכו ארבע או חמיש גופות זו מעל זו. באותו עת כבר לא נערךו הלוויות. לאיש לא היה כוח לעסוק ברגע אלה!

משום שאבי היה רופא בגטו הושתתי לו אני עזורה. מחתמת תתיהתזונה פיתחו האנשים מורות, וכן סרטני עור ועצמות. פיסות בשור שלמות נשרו מעל גופיהם, כשהן מותירות מאחוריהם חורים בלבד. לא היה לנו די שומן, או חלבונים אכילים. חסרו לנו כל קר הרכה דברים שהאנשים פשוט התרפוררו! העור נקלף ונפרד מהגוף! לאבי לא היה אפילו העיזוד המתאים כדי לעורך ניתוחים,อลם היה עיריך לפעול בכל זאת! באמצעות המוגבלים שעמדו לרשותו היה עליו לחתוך חלקי גופות ולהרחיקן, משומם שהנמק פשה בהם. אני עמדתי לצידיו ועזרתי לו. לא פחדרתי. אז הייתה בת שמונה עשרה או תשע עשרה. לולא המלחמה האורורה הזאת — הייתה בוודאי פונה ללמידה רפואי, מקצועו שכח הקטים אותו. אהבתני כל מה שהיא קשור ברפואה. הכרתית את שמותיהם הבלתיינים של כל התutors

והתרופות שהיו בחרנות. עזרתי לאבי, וסייעתי גם בהבנת המשוחות –עשיתי כל מה שיכלתי לעשות. במקש ריחן לדבר העטרך אבי לחזור את העור הגנוול ולבזרוב אותו, כדי להוכיח את הגנוונה.

גם משטרת היתה לנו בתוך הגיטו. הייתה שם משטרת רגילה ומשטרת מיוחדת, שנקראה "זונדרקומנדו". הפקידה של האחורה היה בעיקר לחפש בתים. האיש שעמד בראש הזונדרקומנדו היה ידיד של אבי מלפני המלחמה, אדם אינטיליגנטי מאד. נשארכנו ידידים אפילו בתוך תחומי הגיטו. הוא נzag להכנס ולשוחח עם אבי, ופעמים ספורות ניסה אפילו לשכנע את אבי לקבל משורה בזונדרקומנדו. אללים אבי אמר: "לא, אני מעדיף, אך אני לא אוכל להעטרך אליכם, ולא אכפת לי מה שיקריה לי! אני יודעת מה שתאטם עושים. שמע; זהו ענייכם. אבל אני בחוי לא אוכל לעשות דברים כאלה!"

וזידוך אמר: "אבל אתה אכן צריך לצאת ולהפוך דבר! תוכל לקבל עבודה משדרית!" ועל כך ענה אבי, "אני אכן רוצה בשום קשר ובשום עסוק איתכם. אנחנו חברים, אנחנו יכולים לשוחח. מצוין. אתה תמיד ברוך בבודך הנה. אבל תשובי הנחרצת על כך היא, לא!"

"אתה מעדריך לגוע ברעב? האם אין לך רואה? מצבך ישתפר! עשה זאת למען משפחתך! אבל אבי נשאר איתך בדעתו. משומש שאבי היה דמות ידוועה יכימים שקדמו להקמת הגיטו, אנשים רבים הכירו אותו. ביןיהם היה גם חבר שהתמנה מאוחר יותר לראש המשטרת הרגילה. לפני המלחמה היה האיש טוחר רגיל, שעבד למען חברה לאספקת תרופות. לפטע פתאום נכנס האיש לחנותנו במדיו המיווחדים ובכובעו המיווחד! אבי אמר לנו: "נחשו מי עומד עבשו בראש המשטרת הגיטו?" פעמים נאלצנו לבקש ממנו טוביה. איזה שינוי! בימים שלפני כן היה הוא נכנס כדי לקבל פקודות מבאי, ואילו עבשו הוכרחנו אנחנו לפנות אליו בעניינים של חיים ומומות. עבשו הדינו אנחנו וכוקים לו. כך זה קרה!"

פעם לפעם שייחסו הגרמנים קבועות של אנשים מהגיטו למחלנות עבודה. לא ידענו לאן הם נלקחו; ואלו ידענו – לא היינו מסוגלים להאמין מילא. לאן שייחסו הללו את כל אותם האנשים? הגרמנים אמרו לנו שם וקוקים לאנשים לתעסוקה מיוחדת, וכבר חשבו האנשים בהגion: "למה לנו פשוט לשבת כאן בגיטו באפס מעשה? ולחיות ממונת מזון מוקצתות? שם נוכל להשתכר למחיתנו, ולקבל יותר מזון ולחם!"

הגרמנים דיברו במתייקות כזאת. "יהיה לכם יותר", אמרו לנו, "מה יש לכםכאן?" אנשים אחדים התנדבו. טיעוניהם היו: "למה נשבע כאן ונגועו ברעב? נרווח את לחמנו בכבוד!" הם לא ידעו שלפעמים נשלחו אנשים למחלנות עבודה בכפייה אללים פעמים רבות יותר הם נשלחו ישור לזרועות המוות!

אחרי זמן מה החלו הגרמנים לגייס אנשים לעבודת כפייה. יום אחד הופיעה על דלת ביתו של מישהו "הזמןנה" להעטרך למשלחו. הינו שרוויים בפחד מתמיד פן ייפצלו את משפחתנו בצוותה שכזאת; שהוא ישלהו "הזמןנה" ומישהו יאלץ ללבת. זה היה עלול לקרות לאבי או לאמי, שכן שניהם היו כבר בני ארבעים עד חמישים. הייתה לנו גם דודנית אחת שגרה אצלנו, בת אחوتה של אימי, כך שככלנו חינו בפחד מתמיד (איכשהו חשבנו שאני היירתי עדין צערה מכדי להזכיר ע"י הגרמנים...).

ואז, ביום נורא אחד, הגיע הזמן לאמי. הוא, אלוהים!! ומה עשה אביו? היה עליו ללבת ולהתחנן. הוא הילך אל ראש המשטרת ואומר לו: "הבט וראה מה שקרה! עשה משהו, עוזר לנו! בבקשה ממך!"

האדם הזה היה עכשוו אדם חשוב, נכון? אבל הוא עשה זאת בכל זאת! הוא פשוט קרע את הזמנה, ואמר לאביו: "לך הביתה; הכל יהיה בסדר! אלמלא באת הנה אליו למשדר, הם היו באים לחפש אתכם, וזה היו לוקחים אותה בכוח מהבית, וגם מפסיקים את קיומו המנות. אבל אתה באת, ועכשוו הכל יהיה בסדר". הוא עשה זאת. הוא תיקן את הרשימה.

בפעם החיה הוא באמת עוזר לנו.

היה לנו מثال משלנו בגיוטו. הגרמנים מינו ממשלה וגסטפו יהודים. תפקידם היה לגלוות את היהודים העשירים ולערטלים מכל רוכושים. אחד הסוכנים האלה ידע במובן על עשרו העצום של אביו, וכך נשלחה אליו יום אחד "הזמן ורודה". אביו היה צריך להתייעץ במשטרת הגרמנית ביום מסוים. ידענו שזו לא הייתה בשורה טובה. בפעם הראשונה שהם עשו את אביו, הם החזקו בו למשך שבועיים. הם הכו אותו יום.

העובדת שיצא ממש חיים דינה נס בפני עצמו.

הוא אמר לי: "רוואה, אני שידתי — רק למגע. בכל מה שהם עשו לי — ראייתי רק אותך". הם ריסקו את צלעותיו, שברו את שיניו. הוא נתן להם כל מה שהיה לו, אך לא היה די בכך. "יש לך עוד? יש לך עוד?" המשיכו קלגסי הגסטפו להתקעקש. יום יום עינו אותו. כשהזר לבסוף הביטה ירך דם; וلن איפלו לא היה חלב כדי להש��תו, ולא יכולנו לעשות דבר כדי לטפל בפיגיעות הפנימיות בגופו. המצב היה קשה, אולם במשך הזמן הוא החלים ונרפא.

אחרי שאבי שוחרר ממשרד הגסטפו — הם נכנסו ו"ניקו" את ביתנו. הם לקחו הכל. אחרי כשנה בערך שבו זימנו את אביו בשנית למרთפי הגסטפו. שוב עזרו אותו לשלושה ימים וממש טבחו בו. הוא אמר: "אין לי עוד מה לתת לכם, מAMILא לחתום כבר את הכל!" אך הגרמנים התעקשו, "שנים כה רבות היה לך כל כך הרבה! מוכחה להיות לך עוד!"

לבסוף הוא חזר הביתה. הוא חזר הביתה חי, אולם רוחו הייתה שבורה והrosis.

באותו זמן עבדתי כמזכירה במשדר. הייתה כבת חמיש עשרה או שש עשרה כשברצה המלחמה, כך שבזמן ההוא הייתה כבר כבת שמונה עשרה או תשע עשרה, והיתה לי השכלה. כמו כן ידעת גרמנית, שכן למדנו גרמנית בביה"ס. בבית הספר הפרטיטים הייתה עד אז השפה הגרמנית חלק מתכנית הלימודים. המשדר שכן בנין גדול, וחולש על כל התחזוקה בגיוטו. הייתה מזכירתו של המנכ"ל. כל העובדים היו יהודים. הוא אהב את העבודה, וחייב אותה. הוא ראה שאין עובדת קשה והיה שבע רצון ממנה מאד. פעמים רבות הוא הושיט לנו עוזרת.

כל העבודה שביצענו בגיוטו הייתה רק בשבי הגרמנים. עבדנו בשビルם בבתי החירות. נדרש מאיתנו לסייע בגדים, געלים, כל מה שהם היו צריכים. הודפסו שטררי בסף מיזוחדים של הגיטו לשימושו בלבד, וביהם נדרשנו לשלם בעד מנחות המזון שהוקցבו לנו. אני עבדתי במשדר. אחרים עבדו בתבי החירות. אני נהגה ללקום מפיות תחרה בשוביל הגרמנים. היה עליה לייצר מכסה מסויימת מידי שבוע. היא הייתה רשומה כעובדת, וכמו גם אחינית ואביו. כל אחד מאיתנו קיבל כרטיס מיוחד מהגראטנים לצוין עבודה היונית מועסקים.

פעם לפעם, בגיטו, היה לגרמנים יום מיוחד שאותו כינו "אַפָּאָרָה". זה היה יום של עוצר כללי. הם היו פורצים אז בכוח לתוך הגיטו. כולם נדרשו להישאר בתים. איש לא הורשה לעבוד.

יום אחד, ביום עוצר שכזה, נכנסו הי-סס לתוכן הגיטו והתחילה לדרוש את הוצאותם של הילדים הקטנים לרוחוב. הם התחלו לגורר את האנשים מתרן בתיהם. בפעם הראשונה הם קיבצו אותם יחד בעורף המשטרת הגרמנית. הי-סס עמדנו מנגד, ואלצנו את המשטרת היהודית לבעץ את העבורה השחורה והמלוכלת. באותה הזדמנות הם אספו את כל

הילדים מתחת לגיל חמיש, משומש שהללו היו צעירים מכדי לעבוד למען הגרמנים. וזה היה יום מהיר. ראיינו זאת במו עניין. עמדתי ליד החלון. ממולנו, מעבר לרוחוב, היה בנין, והם החטו תינוק אחד מזרועות amo. (מיד פעם, אם האם הסכימה, הרשו לה להתלוות ילידה. אלols היא ידעה לאן פניה מזעירות. כבר אז ידענו זאת; ישר לתוך הכבשן!) במרבית המקרים נלקחו הילדים פשוט מאמותיהם. זה היה גם מה שאנו ראיינו. הוצאות עלו עד לב המשימים. האם תוכלית לתרא בדמיונך משווה מזועז ומזווע יותר מאשר לגוזל ילדمامו כדי להרוג אותו? האם חיבקה את בנה, נצמדה אליו — אך הם ממש קרעו את הילד מזרועותיה. אבל המשטרת היהודית לא פעללה די מהר, לדעת הגרמנים. איילך חטף איש מזרועותיה. איזה אחד התינוק — איזה אחד ברגלו — והוא היה או בסרך הכל בן שנה, תינוק ממש — והטיח את ראשו בקיר, כשהוא מנפץ את גולגולתו — ממש לנגד עני amo! רבות מהאמות שערבו חוויה זו פשוט עצו מדעתן ואיבדו את שפונות לחלוותן. הן לא היו נורמליות יותר; הן פשוט רצו ברוחות וצרחו, זעקו ובכו. מוטב היה גם להן למות, משומש

שיגונן היה כבד מושוא!

אחדות מהאמות הלבכו עם ילדיהם. לא היה אפשר להן כל מה שיקר. הן הלבכו אותם. הגרמנים באו באותו היום עם משאיות ענק, העמיסו עליהם את כולם, וויה היהת מלאכת יומם, להאנחתם הסאדיסטית. אחרי מאורע כזה לכלנו זמן רב כדי להתואוש שוב. פעמים רבות עברנו חווות באלה בניתו. הגרמנים פשוט רצו לצמצם ולהקטין את האוכלוסייה. אחדים חלו ומתו, אחרים גוועו מחוסר מזון. היו שקיבלו הזמנות למחרנות העבורה או למחרנות ההשמדה, ואחרים פשוט הושעו מהגיטו, ועקבותיהם לא נודעו עד

חודשים אחדים חלפו. يوم אחר הם נכנסו לגיטו והיפשו אחר אנשים זקנים, עבשים, אחרי שהיא כה ממושכת בגיטו — כולם נראו זקנים — אפיקו האנשים העזירים. גם מראה פניהם של הורי לא היה טוב בכלל תתי-התזונה. כולם נאלכו לעצאת באותו היום מבתייהם ולהסתדר בשורה במקום שנועד לכך אביה עבנוי ומפוחדר מادر באותו היום. היהת לו הרגשה שימושו נורא עומד להתרחש. הוא החוויר כסיד. חפטה מעת סומק איפור וצבעתי את פניו. חשתי עצמי נואשת ועקותי: "הפק! אל תיראה כך! أنا!" צבטתי את לחיו. "כח את הבהיר. אמרו להם שאתה עובד, אתה בסדר!" כלנו היו מבוהלים ונפחים עד מוות!

הסתדרנו בשורה. מבל' לומר מלה, הסתובבו אנשי הי-סס אינה ואני, הסתכלו בפרצופים והציבו על אנשים. משאיות עמדו שם. אחד מהם הציב עלי אבי.

אבי אמר: "אבל אני עובד!" וניסה להציג לפניו את כרטיסו. אבל או נחדך בגסות אל המשאית. אבי! עצקות, עצקות ותchanונים לא הוועילו. הם רק הכו! אמרתי: "אלוהים, עוזר

בדרכם לחתמי הגאים.

נא! זה פשוט לא יכול לקרוטה!" באותו היום היינו בני מול. אחד השוטרים היה יידיננו. הוא לא היה סתום שוטר רגיל, כי אם ראש חיליה. הוא הכיר את אבי. כולם הכירו אותו. אולם הוא היה גם ידייד. הוא קרץ לנו ולחש: "אל תדאגו, אתם תראו, אני עשה משהו. עימדו בשקט וחכו."

"אבל מה אתה יכול כבר לעשות?" שאלתי אותו.

"רק אל תדאagi, אנחנו נשחרר את אביך".

פנינו לאחר. המשאיות החלו לנו. התחלתי ללכת בעקבות המשאיות. הייתה מוכרכה לדעת מה קורה. ואז, לפתע פתחו, כשעברתי ליד פתח הכנסה של ביתנו – עמד אבי לצידי! אלהים אדריהם! הוא משך אותי לתוך מבוי חור ושם הסתתרנו עד שאחורי הגרמנים עזב. אבי הסביר כי ברגע שהקצינים הגרמניים הסתוובו לאחר, עזב לו יידיננו לדחת מהמשאית ו אמר לו להרץ אל עבר השני, וכך הוא הסתתר בכנסה! אל מלא עוז לנו יידיננו – איני יודעת מה הייתה עושה!

לגביו הגרמנים גם זה נחשב כיום עבורה.

בוסף לרعب המקרים, חיינו במצב של פחד ולחץ מתמיד – יום ולילה. מעולם לא ידענו متى ניקרא.

באותו הזמן לא היה לנו די מזון כדי להחזיק מעמד. מأחורי ביתנו הייתה חלקת אדמה קטנה. ובה אדמה קשה ומלאת אבני. התחלקתי בקרקע הזאת עם כמה שכנים, מושום שלא היה לי כוח לעבדה בלבד, והורי היו כבר תשושים מהתזונה מכדי לעוזר. וכך התחלנו בעוזרת כמה שכנים צעירים, לחפור ולסקל את האבני. הפכנו את החלקה הציבורית לגינת ירק, וזרענו בה כל מה שצומח מהר – חסה, תרד – הכל! מאוחר יותר היו לנו שם גם סלק, כריישה, בצל יירוק – כל מה שטעה להבשיל וענו שם!

בעברי במשרד הייתה תמיד רעהה. לא היה לנו די מזון לאכילה. הלחם שהוקצת לנו בגיטו נראה כמו משולש קטן. הוקצתו לנו שלוש פרוטות ליום לחם בזוה. לו היה לך מזון נוספת רק לכר, הייתה יכולה לאכול עוד מזון, ולא רק שלוש פרוטות לחם ועירות! אולם אם אכלת רק מעט לחם במשר חדים ושניים – ופעמים רבות זה היה המצב – אין בכר די. אתה סובל מרעב תמידי. לנו היה מעט מזון לאכול בנוסף להם.

בגיטו היו מחלקים לנו לפעמים כמה תפוחי אדמה. הייתה לנו גם לפט. מכל דבר שליהם היה עופף – היו שלוחים לתוך הגיטו. אבל כמה זמן אפשר לבשל מרק מלפת, "אורוז" מלפת? כל מה שעשית, ריסקת את זה בכר, בישלת את זה בכר – זה היה תמיד נשאר לפט! היה לנו סכرين, אך לא סוכר. ובמקומות קבוע קפה היה לנו תחליף קפה. מה היה זה? אחרי שטוחנים את החיטה לקמח, נשאר המזון. הקש הזה היה נקלה, ואז, כשהיהו יוצקים עליו מים רותחים – היו הם מקבלים גזoon חום, וזה אמרו היה להיות קפה. העניינים החמירים עד כדי בכר שאנחנו לקחנו את הדגן הזה – שאיפלו כבר לא היה יותר דגן, את האשפה הזאת – ואפינו ממנה "ועגיות". שמננו בתוכה משחו כדי לכלב את הגרגירים – לא קמח, כמובן, שהרי קמה לא היה, ואחר כך טיגנו אותה. בכר שיש שנים לא ראיינו ביצים; לא ראיינו חלב, סוכר, שמן ולא שום דבר בדומה לאלה, במשר שש שנים תמיימות, מאו פרוץ המלחמה! מרגינהה כן, אבל בכמות זעירה, ובהקצתה כמובן. וכך הכנסנו קצת סכין לתוכ

ה"עוגיות" האלה, כדי שהן לא תהינה מרות מדי. היה בכך משוחה כדי למלא את קיבתוינו, ולהשביע מעט את הרעב.

במשורר, אם עבדנו כמו שעה נספota, קיבלנו מנה נוספת של לחם ועליה פרוסת נקניק. הייתה מביאה את האוצר הזה הביתה, משום שלא העוזי לאכלו לבורי. הבאתו אותו הביתה לאבי, לאמי, לאחינוינו — כדי שכולנו נוכל להתחלק בו. רأיתי איך שאבי עשה רזה יותר ויותר. הוא ממש הילך ונמנוג. הוא כבר היה שבור ורצוץ, ולא היה לו מעב רוח לשום דבר; ואני ידעתה שהרעב הוא שגרם לך. הוא לא יכול היה לעשות דבר בקשר לך, והיתה רק מסתכל בנו, ובמיוחד בי, ואומר: "הו, אלוהים אדרירים, הנה אני כאן, ואני יכול אפילו לעזור לכם!"

הוא נdeg תמיד לומר: "רויה, שככל זה יסתים, תראי שאין אפוצה אוثر על הכל. אני אפוצה אוثر. אני עשה הכל כדי לשפר את המצב; את תראי, אני עוד אפוצה אוثر!" ואז נדמה היה לי שאני כל בר חזקה, שרציתי לשאת את כולם על כתפי, משום שהיתה עיריה, וכל בר רציתי לעוזר, לעשות משהו!

הקץ היה קל מעט יותר, אולם כשהגיע החורף, לא הייתה לנו הסקה. לא כלום! ורק, בחורף אחד, התחלתי לחטוב ולקצע את הרהיטים שלנו. לגבי הורי, וביחוד לאבי, זה היה דבר נורא. הוא לא יכול היה לראות זאת! ואני צעקי: "מה אתם דואגים עכשו בקשר לרהיטים! אם נוכה ונחיה — נקנה חדשים!"

הוא לא היה מסוגל להחזיק מעמד. הייתה חיבת לגרשו מתחום החדר. גרשתי את כולם. אינני יודעת מניין שאבתי את הדוכחות לך, ומניין היה לי המרץ. לקחת פטיש, גרזן — יתכן — וכעסתי היה גדול כל כך, שחחתתי וקצתית את הכל לשבבים.

ואז אמרתי: "קחו את זה ושרפו את זה; לפחות יהיה לנו חם, לעוזל!"
שהוא ראה את זה — הוא התבונט, והתחליל לבכות, ואני לא ידעת מה לעשות עם עצמו. ומצב העניים החמיר עד כדי שנאלצתי לחטוב גם את רהיטי החנות. את יודעת, בית מrankות עם כל הארוןות, המגירות וכל העיזור שבו. זו הייתה חנות גודלה ויפה. אולם בסופו של דבר הגענו גם לך. העץ מרהייתי הבית אזל, ונאלצנו להשתמש ברהיטי בית המrankות על מנת לעبور את החורף.

אבי שאל: "מה אתה עושה?"
ואני עניתי, "אבא, אין לנו ברירה. אנחנו נקפא פה למוות! ריסקתי את הכל לשבבים
ואז שרפנו אותם. כל החזקנו מעמד חורף נוסף.
ואז בא חורף נוסף. כבר גמרנו את כל העץ. לא אכפת היה לנו מתנורים גדולים, משום שלשם כך נדרש פחים שאותו, לא היה לנו מבון. היינו פשוט זוקקים לשמשו שיחמם אותנו, וכך הרכבנו תנור ברזל קטן עם צינור ארובה גדול בתוך החדר. בשלב זה נותרו לנו רק המטבח וחדר אחד, מכל החדרים הרבים שהיו שייכים לנו קודם לכן. לא היה אכפת לנו עוד. רק מטבח והחדר שבו גרנו וישנו. מישחו אמר לי פעם שלהסקת התנורים הקטנים האלה די בנסורת עץ. ניגשתי איפוא לבית ח:right; אחד בגטו — נגירה לרהיטים — וסחרתי הביתה שקיים מלאים בנסורת, וdochsti אותה לתוך התנור. הנסורת בערה מהר, אולם לא החזיקה מעמד זמן רב. רק הארובה האידמה, לנו היה חם במשך זמן מה. עשייתי במייבט יכולתי.

והיה גם קיצוב בתפוחי אדרמה. תפודים קופאים הם נתנו לנו, קופאים, ספוגים

ומטפטיים. איכס! בשעה 5.00 לפנות בוקר יצאתי כדי לעמוד בתור לקבלת המנה שהוקצתה לנו, סחבתי את התפקידים האלה על גבי, משומם שלאיש מלבדי לא היה עוד כה. זה היה מרחק של גושי בניינים אחדים, ואני יודעת איך עשוית זאת. האלוהים נתן לי את הכוח. עד שקלפתו אתם — היה הבית מועוף מים. היה להם טעם — שלא תדעו! אבל זה היה אוכל!

היתה כל כך הרבה חזרה! כל רגע פחדנו ממשו אחר. ללא מזון, ללא דלק, שימושיו יקרא לנו לטנספורט, שימושו יקרה — כך עברו חיננו, תחת לחיציםכבדים כאלה. הלכתי לעבודה והשתדלתי לעשותות כמעט יכולתי, עד שלבסוף קיבלתי דלקת ריאות. חלית. לפתע היה לי חום גבוה מאד, ומשפחות לא ידעה מה לעשות. אבי היה כבר כל כך שבוע שפחד לטפל بي בעצמו. הוא יכול היה לרפא אותי, אולםפחד אפילו לנסתות, ולכןלקח אותו אל רופא אחר. לא היו יותר מידי רופאים בגטו. הוא בדק אותי ואמר: "יש לדלקת ריאות.

לא אך יכולתם להשיג שמן דים! כי זו היהת הדרישה היוכלה לרפא אותה." בעצם, איך אפשר היה להשיג זאת בגטו? הינו חייכים להבריח זאת מבחו. חי אבי היו בסכנה, אולם לא אכפת היה לו. כאשר חליתי — הייתי אני הכל בכל בשבי. למען

בלבד חי. מישחו הביא כמה בקבוקים של שמן דים!
וב构思ו, אחרי כל השנים האלה ששבلتני רעב, פתחו לא הייתה רעה עוד. לא יכולתי לאכול דבר. פשוט לא יכולתי! הם האביסו אותי במזון. באוכל שלהם! אבל אני פשוט לא הייתה מסוגלת לאכול. בכוח. ואו אילצתי את עצמי לאכול, משומם שסבירתי שעלי להחלים!

והם התקנתנו לפני, "רוזיה, אייכלי! אנא, אייכלי, את מוכרכה לאוכל!" והכפיות האלה עם שמן הדים — הן היו מבהילות! כל כך סמיות ושמניות! אבל בסדר, אכלתי אותן, והחלמתי. זה ארך שבועות. נחלשתי עד כדי כך שלא יכולתי ללכת; אולם במשך הזמן הבראי.

וכך חלפו השנים, והמצב ההלך והחמיר. שמענו חדשות על התקרכותן של בנות הברית, אמרו שיתכנן ויש תקווה, ושזה תבואנה ותצלנה אותנו. היה ברור שחייב להיות זה סוף. ואנו, يوم אחד, באה הומנה לחדרנית. ראיינו את ההורמה יודעתי ששוב לא הייתה נערה עוד. (סיפרתי לך. ביום שראיתי את הדגלים הללו הפסיקתי להיות ילדה). חלה נסיגת מבצעי. חליתי מאד, משומם שראיתי איך שמחחנתנו הולכת ומתרופרת. "עד אז עד נלחמו ביחד". אמרותי, "זהי תחתית הטופ. עבשו נתחיל לאבד זה את זה". וזה בדיק מה שקרה. הפעם איש לא עוזר לנו. הם לקחו אותה. אבא השתדרל. הוא ההלך אל חבו; אולם הלה היה קשוח בקשר, ולא יכול היה לעשות דבר.

הגරמים אמרו כל הזמן: "אתם וראים — הם פשוט הולכים לעבורה. הם רק הולכים לעבודה!" והטנספורט כולם, עם דודניתנו בתוכו, יצא מתחומי הגטו. במשאיות המשלווח שחררו אחר כך לגטו נמצאו פתקים מאנשים, שכחטו: "עלולים אל הסכימו לנטע! אל תקשייבו ועל תאמינו להם! זהו שקר! הם מכניםים גזו לתוכם המכוניות. הם אפילו לא מחכים עד שהמשלווח יגיע למחנה. הם הורגים את האנשים כבר בדרך, במשאיות התובליה!" זה היה מחריד!

איכשהו עברנו גם את זה. אולם היא חסרה לנו, והתגעגענו אליה כל כך! לאט לאט

שבתי והבראתי, וגם המנהל שבשבילו עבדתי עוזר. הוא עוזר בהשגת התוצאות בשבילי. הוא נתן לי חומר להזקה כדי לשקם את גופי. לפני שחליתו ורעתה בגינה, ואז בא האביב והירקות הבשילו. הוציאו אותו לGINA, רוחיה! יש לנו תקותות!"

"את עשית בשבילנו! יופי! אנחנו נהייה בסדר! أنا, החלימי, רוחיה! יש לנו תקותות!"
وابי המשיך לומר לי: "שמי; יקרה אשר יקרה, את צעריה ואת תחזיקי מעמד. מה שקרה לנו — נמצא בידי אלהים. אבל את מוכרכחה לחיות!" ואכן, אחרי זמן מה החלמתית שוב.

החדשות הסתננו "אולי יקרה נס, והעזרה בוא תבוא!" שמענו בר' ושמענו אחרת, אולם הזמן חלף ונאנחו נשארנו ב涅טו. ואז בא הקץ של שנת 1944, והם החליטו לפרק את גיטו ליטצמנשטיט. הגרמנים צעדו אל תוך הגטו, וגרשו את האנשים מבתיהם. הם צעקו:

"אתם הולכים לעבוד! אתם הולכים לעבוד!"

אמרתי לאבי: "בוא ונסתר כמה ימים. أنا, בוא וננסח!" התחבאנו איפוא שלושה ימים. אטמנו את דלת מבענימ. הלכנו לחווית הבניין, לחנות. השארנו את המטבח ואת חדרנו פתוחים, והעמדנו ארון גדול לפני הדלת. יכולנו לשמעו את קולותיהם ברחוב. הגפנו את התריסים. היינו בחווית. לו אך הרימו מעט את התריסים — היו יכולם לראותנו. לקחנו את חתיכות לחם, כל כמה שיכולנו, ותמהנו: "כמה זמן זה יחזק מעמד?" ובך ישבנו שם. אווי, לבותינו! לא העזנו לנוע. רק כשהחשיך, בחוץ הלילה, העזנו לאכול משהו. בינתיים ישבנו שם כמו עכברים. يوم אחד נכנסו הגרמנים לתוך הבית, ויכולנו לשמעו את קולותיהם בחדרים הסמוכים. הם התחילה לקלל בגרמנית ולעיזוח: "איפה הם? האם כבר עזבו? אייפה הם?" כמעט מתחנו מפחד; אולם סוף סוף הם עזבו.

כמה זמן אפשר לשבת בר ולטבול, בלי מזון, בלי כלום? אמרתי, "בוא נשב בר עוד יום אחד". לא יכולתי להיפרד מביתנו, מחינוי ביחד — כל רגע היה יקר. אבל אבי סרב. "אין לי עוד כח. אני יוכלו לומר מה שקרה. באו נצא. אין לי עוד כח להאבק!"

ראיתי שלא נותר לי עוד איש מלבד עצמי — שנשארתי בלבד — ושלא היה לי כוח לעזור בעידם. הם פשוט לא יכלו להפסיק ולטבול עוד. הם נראו כבר זקנים ותשושים כל בר, רוצחים כל בר — ובסק הצל היה עדיין אנשים עיריים!

ארזנו כל מה שיכולנו לאירוע בתרמיליינו, וזה זה. שלושתנו יצענו את הבית הדרכו למחנה העבודה. ניגשנו אל תחנת הרכבת, אל ה"זאלפלפוןט" (נקודת האיסוף), שם קובצו כל האנשים. ושוב עמדו קרוניות מטען בסמור. נראה היה לנו שנישע ב"מחלקה הראשונה". אחרי זמן מה נתנו הגרמנים לכל אחד מאיתנו כיכר לחם שלמה. קבלנו כיכר לחם שלמה! כל אותן שנים שבחנו ישבנו בגטו, חלמנו, "הו, לו אך נחיה ונגיע ליום שבו נזכה ביכר לחם שלמה!" זה היהchlomeno כל אותן שנים, שנזכה ששוב תהיה כיכר לחם שלמה מונחת על שולחנו, ושנוכל לפרסום ממנה באאות נפשנו. "לו אך נזכה, נחיה ונגעה עד ליום ההוא!..." ועכשו קיבל כל אחד מאיתנו כיכר אחת שלמה של לחם פולני עגול! הם נתנו לנו את הלחם, וחתיכת מרגניתה כדי למרום עליו, ואז דחסו אותנו כמו סרדיינים לתוך הקرونוט ונועלו את הדלת. היו ברכבת רק אשנבים קטנים, וטורים מעלהם.

הרכבת יצאה לדרכה. لأن אנו נסעים? איש לא ידע. הם עדיין הזינו את אשליותנו: "אולי? קיוונו."

לילה שלם עבר. ישבנו שם ביחד. לא היינו אפילו רעבים. לפתחו ראיינו אויר, וידענו שנכנסנו להחנה. אנשים טיפסו וניסו להסתכל החוצה דרך החלון. ואז נפתחו הדלתות: "כולם החוצה!" ואז ראיינו את זה, באותיות גדולות: 'אושביין' . ובכן, זה הסוף!

אנשים כה רבים מתו בגיטו. אנחנו כבר היינו שרידים היסיטו. ועכשו הגענו כלנו לאושביין.

הגרכנים עבדו במחירות עצומות. הכל התרחש כה מהר. "החווצה! החוצה! כולם החוצה! השאירו את הכל מאחוריכם! נשים ימינה, גברים שמאליה! החוצה!"

ובכן, זה זה. אבוי חיבק אותן, נשק לי ו אמר לי: "את חייתת לחיות. את צריכה לחיות, כי את עד צעריה!"

זו הייתה הפעם האחרון שראיתי את אבי!

הכל התרחש כל כך מהר, שאני לא תפסתי מה שקרה שם לאמתיו של דבר עד זמן רב לאחר מכן, כשהיה לי יותר פנאי להתרבו ולהרהר בדבר. לרגענים היהת טכניתה מיוודהת: עד לפני שהבנת משחו, ראתה שהגברים התחללו כבר לצעדו בחמשות. והחילים – אנשי SS גבויי קומה וחסונים, עםרו שם כמו פסלים. אנשים נחמדים כאלה, גבויים, בלונדרניים, שלטניים בכל. מפקדים: "שמאל! ימין! שמאל! ימין!" אנחנו היו הלומדים; ממש במצב של הלם גמור. חදלנו להיות יצורי אנוש. לא יכולנו לחשב עוד. שום דבר. הכל קרה כל כך מהר. הם דחפו אותנו כל כך מהר שלא היה פשט פנאי לחשוב. גם לו הייתה די וריזה כדי לעשות כל מה שנדרש מכם, ובrix – זה לא היה עוזר לך ממילא. הם היו לבסוף פשוט יורים בר.

הגברים הוציאו איפוא, והנשים נשארו מאחור. נצמדתי אל אמי. ואז אולענו גם אנחנו לצועד. הגענו אל חומת הי-ss, והם אמרו לאמי "ימינה"; ולי – "שמאל!"

לינקס, רכטס, לינקס, רכטס! ... (שמאל, ימין, שמאל, ימין!)
אני נהדףו לצד אחד, ואמי – את יודעת – רציתי להאחז בה. ואז – ווושש!
משהו חטף אותה מידי וצרח: "שמאל! לינקס! הסתובבתי לאחור, אך היא נעלמה, ולא
ראיתי אותה עוד! لأن היא התנדפה? לאויר! עד כדי כך מהר התרחשו הדברים!
ובכן – זה זה. אני נשארתי שם משום היוטי צעריה. "marsch!" הדפו ודחפו אותן.
"marsch!"

לא יכולתי לבכות. לא יכולתי לצרוח. לא יכולתי לזעוק – הייתי במצב של הלם גמור!
עצדי, והגענו לחדר גדול.

"להתפשט בולם! למורי!"
הנשים הסתכלו זו בזו. כלנו היינו צעירות, בנות תשע עשרה או עשרים. זה היה בשנת 1944. התפשטי. כולם התפשלטו. הבגדים צנחו ארוכה. הייתה הלייט הלוומתירם. במרקמים שכאה אין יודעת מה לעשות. לא חשו כל בושה, לא הרגשנו כלום. היינו סתם אוטומטים. עשינו כאשר צוינו.

אנשי הי-ss, וגם נשות הי-ss, היו כולם שמנים. בלונדרניים ושמנים. הם היו גודלי גוף, וגברו עלינו בקולותיהם, בפוקודותיהם ובכלי נשקם. "MARSCH!"
הובלנו אל שולחן מכוסה ניירות שהיה מוקף אנשי SS. הם התבוננו בי. הייתה עירומה בכירום היולדוי. "הסתובבי, אחורה וקדימה!" אלו מצאו ולז פג, או מום אחד, בגופי, הם היו שלוחים אותן בכוון الآخر.

נדחפי בಗשות, וככלנו המשכנו לצעוד, לחדר אחר. שם עמדה קצינת SS שמנה אחת. היא לבשה סייר, ובעורות מבונה — גילחה את שער. עד אז היה לי שיער אורך, סמיך ויפה, שהיה מסודר במרקוט. הוצאתי אותם החוצה, וכעבור דקות אחדות נותרתי עם המסרקות בלבד. עמדתי ובהיתי בהם בידי. הייתה לי גם טבעת. אני נתנה לי טבעת. את טבעתה. אולם כל מה שאלה ראו עלייך — הם נטלו לעצם. וכן עמדתי, בשיער מגולח, חסרת כל. את ידעת — לא בכתי. לא הוציאתי הגה. פשוט לא יכולתי!

לפתע נדחפנו לחדר אחר, ושם נתנו לנו בגדים ללבוש. קיבלתי חצאית וחולצה, בלי תחתונים — בלי שם דבר. רק חצאית וחולצה. הם צבעו פס אדום על גבי. ככלומר הייתה אמרה להיות "אסירה פוליטית"; מיי — אין לי מושג... כשפסענו החוצה, שמחנו שזה היה בקץ, ושמזג האoir היה עדין חמימים. אני חושבת שזה היה באוגוסט. כלנו היו הינו יחפות. אני באתי מששפחה עשרה, ואפילה בכל זרועות הגטו, עדין היו לי נעלים לנעל. עכשו בכלל כבר לא נראהתי אנושית. כלנו הסתכנו זו בזו, ולא יכולנו עוד לזהות אשה את רעותה.

שם קיבלתי מספר. עבשו הפסתקתי איפלו להיות רויה. הפכתה להיות מספר, לא עוד שם! כל אימת שקראו לי — זה היה על ידי שאגת מספרי, ובגרמנית! הייתה בת מזל, משומ שאליה שבאו לפניי קבלו את מספריהם כשהם מקועקים על אמרת ים. משומ שאחננו הגענו בשלהי 1944, ויתרו הגרמנים מעט בנושא זה.

באותו ערב אולצה קברצת בנות גודלה, ואני ביניין, לשכת בשדה. יצאה לפניו קצינה ה-SS השמנה שהיא עליינה, עלתה על ארגו ונאמנה לפניה. היא אמרה: "משמעות הנה, מה אתה חושבת שזה פה? לא באtan הנה לגן העדן!"
כלנו ישבנו בקהות וחושים. לא ידענו עוד מהו מה. היא יכלה לעשות בנו בראות עיניה — זה לא היה משנה לנו.

"הסתכלנה שמה, הסתכלנה ימינה!" הורתה לנו. "אתן רואות את העשן העולה שם מן הארובות? שם נשרפים עכשו הוריכן!..."

רבענו של עולם... שם היה עשן... המשרפות...
ישבנו שם כל אותו הלילה. למחרת בבורק הובלו אותנו למין עריפים, ובهم דרגשים. שבע נשים בכל דרגש. איך אוכל לתאר זאת בפניך? היו שם שלושה מדרפים גדולים. שבע נשים על קרש, ח齐עה, שוב שבע נשים, ושוב מעין מחיצה, ועוד שבע נשים; וכך ישבנו כלנו יחד, על קרשים. ומעל זה המדרף השני, ומعلיו — השלישי. אני עלייתו למדרף העליון, שכן פחדתי לישון למטה. זה היה קרוב מדי ל-12. ואני פחדתי מפגיעה הרעה, וכמוון שלא רציתי להסתכל אליהם.

טיפשתי למיטה, עם שש נשים אחרות, ושכבנו צמודות זו לזו כמו דגים מלוחים. ורק שם התחלנו לבכות, לצרוח ולזעוק.

"ה', איפה אתה?... מה אתה עשו?... למה זה הגיע לנו?... איך יכולת להרשות שזה יקרה לנו?... האמנם חטאנו לך אבותינו כל כך?... האם זה הגיע להם?..."
ماוחר יותר הם הגיעו עם דלי חתיכות לחם, והתחילה להשליכן אליו כמו אל חיים, את יודעת, כאילו היו הינו כלוב מלא קופים.

لامחרת בבורק הוזעקו החוץ בחמש לפנות בוקר, ל-"אפלפלאץ" (מגרש המסדרים). הם רצוו למןوات אותנו. מי יכולת בכלל לבירוח? אבל לא. הם היו מוכרכים לספור! הגרמנים

הם ממש פאנאטיים. הכל צריך להיות מסודר למופת, ולדפק כמו שעון. הכל. נאלצנו לעמוד בשורות שוות ישות בסרגל, כמו חיילים בצבא. החנו עצמנו בבהמות, אבלו שמשיחו בא לבקר בגין החיים ולנעוץ בנו מבטים. נישאו נאומיים, והם ספרו אותנו המשך למללה משעה. ואז אמרו לנו להתיישב על הארץ. ורך אחר כרך הם החליטו להאיכל אותנו. בכל קבוצה של חמישה בניו, קבלה הראשונה סייר גדול מלא מרק, בלי כף. מرك סמיר וחם. אך הינו אמרות לאכול את זה? בידינו מבון! זה ערבי!! אבל אחדות מהערים האלה איבדו את השליטה על עצמן מרוב רעב. היו בנות שלא יכולו לשנות בעצמן, וממש אספו את המرك ביזידון, כמו בעלי חיים. והשומרים עמדו מנגד ונחננו למראה עיניהם. וזה היה רק אחד הדברים הקטנים... היו עד דברים רבים, נוראים הרבה יותר, שבהם האבו להשתעשע!...

הrichtי עד לסוף. תמיד הייתה האחורה. מעולם לא נתקמתי קידמה. לא רציתי לסתוג מכות. לא יכולתי לשבול את לעגמ. העדפתה למות מאשר לזלול מתוך כפות ידי. לא נגעתי באוכל עד שהביאו לנו כפות.

הינו שבועיים באושביז, וכל يوم זהה בשגרת היוי למשנהו. היה אפילו זמן מסויים שבו הותר לנו ללבת לשירותים. וגם אז — רק בעמידה, כמו חיילים. בתיה השימוש היו "חיצוניים", פרימיטיביים — סתם בורות. ותמיד הינו תחת השגחה צמודה. פעם ביום השיליבו לנו לחם, ופעם ביום קיבלנו מרק חם. וכל הזמן הם צרחו, שאגו, פקדו עליינו — והיו אותנו.

הינו למעשה באותו חלק מאושביז שעלו קראת בספרים, החלק הנקרא "בירקנאו". זה היה החלק הידוע לשימצה!

אתה ליוםיים היו מגיעים אלינו במה קעינים רמי דרג, כדי להסתכל בנו, או "לבודק את הסחורה", כמו שאומרים. או היו מזעיקים אותנו וקוראים לנו לעצת החוצה, להתפשט ולצעוד לפני הגברים, אשר בחנו אותנו מקפ רגלי ועד ראש. אם עדרין הינו בריאות — והורשינו לחזור לכלובינו. כל מי שלא נראה כבל בראיה — הייתה מוצאת החוצה, ושוב לא ראיינו אותה לעולם.

יום אחד שלחו אותנו לעוזה. לקחו אותנו למקום כלשהו. לא ידענו לאן. זה ארכ' זמן רב. הלכנו, ישבנו, צעדרנו, ישבנו. האיכלו אותנו במים ובמעט לחם. סוף סוף הגיעו לבני נאה למדי — זה היה הקרים טוריום, המשרפה. ואז אמרו לנו: "אתן עמדות עבשו להתקלח". ניתנו לנו מגבות ופיטה טבון. האם ראית כבר את הסבונים הקטנים האלה, שעלייהם חרוט RJF, "ראשי תיבות של Reines Juden Fett" ("שומן יהודים טהור")? במרתק השואה

behр ציון בירושלים תוכל לראות אותם. הם נעשו משומנים של בני אדם!
נכנסנו במידה מסוימת הינו אדישות, ולא אכפת היה לנו כבר מה夷' עשו לנו. הרי מזמן חדרנו כבר להיות יצורי אנוש. שוב לא שמנוי". לא היה לנו עוד כח להיאבק או לברוח או לעשות משהו בכלל. רצינו למות. רצינו למות!

נכנסנו, וברגע שראינו את המקלחות, חשבנו: "האם מים או גז ייצאו משם?" לא ידענו לבטה. היו שם דלתות פלהה גודלות ובבודת, ממש כמו בכתפות. הינו בתוך המשרפה! כפי שהתרברר לאחר מכן, הביאו אותנו שם רך כדי להפחידנו. רך כדי לעונת אותנו עוד קצת, ולהינות קצת בעצם, ותו לא. הם כבר החליטו שיוכלו להשתמש בעוד כמה פעולות. ואנחנו הינו עדרין עיריות ועברנו כבר סלקציות כה רבות. ואכן, מים יצאו מזורן
הברזים!

Die Juden sind unser

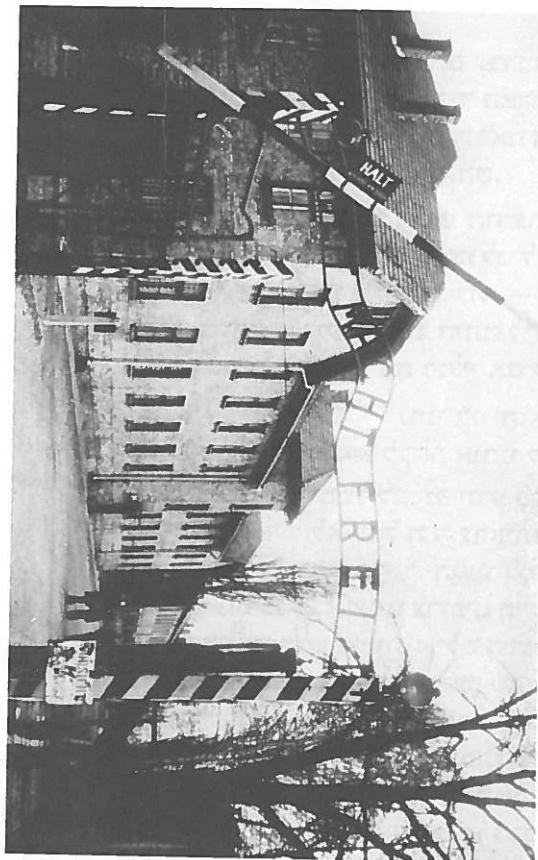
Frauen und Kinder die Juden im

אלפים מעתוטפים בגרמיה הנאיצה התח סמסאות ענטו יהודיות.

הכניסה לממחנה אוישויי "העבורה משורת אטר"

הם ידעו מה לעשות בנו. הם עברו הכשרה מיוחדת, וידעו היטב איך לזעוז ולנפץ את השכל האנושי, להרים את בכוד האדם ולהחריב את רוחו. אנחנו הינו בסך הכל כלכליים חיים בידיהם. שרדנו בגיטו, עברנו את הדניתוק מיקירינו, סבלנו את הרעב — ועכשו גם זה. זו הייתה ה"గראנד פינאללה" שלהם.

טיפוח של מים קרים וירופו החוצה. המקלחת ארוכה דקה אחת בסך הכל, ואזו הדפו אותן בעירום אל תוך חדר, והורו לנו לאסוף כמה זוגות לבנים, תחתוני כותנה, שימלה והוג נעלים. אלה לא היו נעליים רגילים — אלה היו נעלי עץ. אך לא כפכפי עץ מהודרים, כפי אנשים נוהגים לנעלם היום. היה להם סולית עץ מלמטה, ושאר הנעל היה מבד קבש. הייתה בטוחה שא婢ור את רגליים אם אנעל אותן.

אחרי שהתלבשנו — נתנו לנו ה-ss מנת לחם, ושלחו אותנו לרכבות. לתוך אותן "קרונות לocketos". עמדו לקחת אותנו לאיזושהו מקום. הם כ毋ון לא טרחו לומר לנו לאן. נסענו ונסענו, יומם ולילה, מי יודע כמה זמן. סוף סוף הגיעו למhana שמדובר בתוך עמק מוקף הרים. איש לא יכול היה לראותו ממרחוק. מעל לשער הענקי היו כתובות המילים: מהנה העבודה מיטלשטינר. הגיעו למhana עבורה בגרמניה, לא הרחק מברסללאו.

כשהועזנו פנימה מצאנו צרייפים חדשים שהוקמו בחיפזון, צרייפוי עץ, גם שם היו מיטות —درجים, בשלוש קומות, אולם הפעם היהת לכל אשה דרגש לעצמה. וזה היה ממש גן עדן! לכל אחת ניתן שק מלא קש, שתי שמייכות צבאיות, וכבר, שהיא ממולא קש גם הוא.

התוכלי להבין זאת?

החדרים היו מאורכים, ובמרכזם שלוחנות וספסלים. בכל חדר שוכנו ארבעים נשים, עשרים מכל צד. בסך הכל הינו מאתיים בחורות פולניות. מצדו השני של המhana היה מספר דומה של צרייפים, שאוכלסו בבחורות מהונגריה. כל אחת קבלה קערה וכף משלה. מותרות!

מחוץ לצרייפים היו נשות ה-ss. נשות ה-ss היו גרוות מהגברים. ב"זורה המכט" היו חיללים גרמניים, שהיו עדרין בבחינת יצורי אנוש. כשהם שמרו עליינו, הם לא הפגינו אכזריות. אולם ה-ss נהנו הנאה סיידיטית טהורה מכל מה שעולה לנו. והנשים — אווי ואובי! ככל היו זונות. הן גם ניצלו את המזון שנתן להן בעורה מושלמת — כל אחת מהן הייתה שמנה. הן ידעו שהאסירות היו על סף הגוויה ברעב — אבל, ואולי שכן, זלו הלו מנות מזון כפולות. אנחנו הינו כולנו צורחות של עצמות. כל אחת מאיתנו. עד אותה העת טרם שבו שערותינו לעצמה, ואני נראית נורא.

למחמת בוקר נאמר לנו שאנו הולכות לעבוד בבית החירות. בחמש לפנות בוקר אולענו להשכימים קום, ולסדר את המיטות. לפני עצמנו לעבודה היו השמיכות והמציעים, ובעצם — כל רכושנו, צרייכים להיות מסודרים בסדר מופת, כמו עצל חיללים. נשות ה-ss באו לבדוק. אם מישתי לא סידרה את מיטתה כנדרש, נמנעה ממנה מנת המזון. וכך בחמש לפנות בוקר סידרה כל אחת את מיטתה באחזה טירוף. אחר כך נערך מפקד וספרה במשר שעיה, ובשעה שיש יצאו לדרך בצעירה לבית החירות. אני יודעת כמה מילין צעdeno קר, אבל ההליכה ארוכה למעלה משעה. ואו עמדנו ועבדנו כל שארית היום. בסוף חילקו לכל אחת מאיתנו קערת מרך וחתייכת לחם, וזה הייתה ארוחתנו היומיית. כל יום נלקחנו לבית החירות ע"י נשות ה-ss; החורף היה נורא, משום שלרגלינו היו רק נעלי העץ המגושמות שלנו,

והשלג דבק בסוליות. אולם בכל זאת נדרשו לשוב בקצב מופתני מושלים: "איינס, צוויי, דריי, איינס, צוויי, דריי" – (אחת, שתיים, שלוש, אחת. שתים, שלוש"). מי שהתלוננה, או שטעה בקצב – הולכתה.

כאשר הגנו, מעאו שסיטות פוליטיות אחרות, שלא קיבלו יחס כשלנו. הן פערו פיזיון מוגלח. (נאמר פירושו של דבר אופיו)

בבית החירות היו מוכנות גדולות, שייצרו חלקיקי מטוסים. הינו צרכות למדוד להפעיל את המכונות האלה. אני הייתי אמורה לקבל את האחריות על הפעלת מכונה אחת. אסור היה לנו כמובן לטעות, שכן היה זעבודה מדעית לחלוין, וגענשנו קשות על כל שגיאה.

היה שם גרמני אחד; והוא לא היה חיל, כי אם אורך פרט. הם קראו לו 'מייסטר' (אומן) והוא היה ממונה על חמש מכונות. לא הותר לו כובון לדבר אליו – חוץ מאשר להסביר לי את המוטעל עליי, וזה הכל. נשות הי-ס השגיחו עליו. לא הורשינו לשוחח עם איש. עמדתי ליד המכונה. המיסטר כבר ידע מראש שאסור לו לשוחח אתי. אבל הוא היה סקרן כל כך. כשהשתכל במכונה, לחש בגרמנית: 'למה גילחו אתכן? מודיעם הם עשו לנו את זה?' מודיע גילחו את השערות מעל ראשיכם?"

ואני עניתי לו: "אין יודע מדוע? משומ שאנחנו יהודיות!" לא הסתרתי דבר. הוא לא אמר עוד מלה. פשוט הראה לי איך לבצע את עבודותי. לגבי היהיטה זו עבודה קלה.

בשלב זה של המלחמה קיבלו גם הגרמנים מזון בהקצבה, אולם אייכשהו ריחם עליי המיסטר, וכשהחלף, על פניו היה לוחש: "קחי את זה. זה בשבילך!" פעם אפילהו השair לירוסת לחם!

זהו הביא אותנו לחדר אוכל א-שם בבית החירות, ציווה לנו לשבת, והוא נתן לכל אחת מאייתנו קערת מוך! מפלי! אמרתי לעצמי: "הו, אלהים, אבי משגיח עלי. הוא ציווה עלי לחיות!" היה לי הרגשה ברורה כל כך שאבי נמצא אליו.

נאמר לנו לאכול כאות נפשנו, לאכול כמה שرك יכולנו. אולם בזמן זהה התכווץ קיבותינו כל כך, שצלחת מرك אחת הייתה כל מה שהצלחנו לאכול.

בלילה אחר שוב חלמתי על אבי. למחמת היום, לפתח פתאום, שוב נקרא מספרי. שוב! עם עוד כמה בנות נלקחות לחדר אחד. איש אחד נכנס פנימה ושאל אותו: "מי מכין יודעת ברואו ורוכבו ורבוניהם?"

“בתבי את שמר! לפתע פתאום היה מעוניין בשם?!” כתבתי את שמר וכותבתר! הוא אני ידעת, ואפלו גרמנית נכונה, משומ שוו הייתה השכלה. لكن עניתי: “אני יודעת.”

הושיט לי עפרון, נבחרתי. היו שם עוד בנות נוספות, אולם אני נבחרתי. ובשמי! הוא ממש אמר "רוזיה"! הוא נתן לי שולחן קטן, הושיב אותי לידו, ומאז' והלאה כתבתי בשביבו יומם בגרמנית. מה שחשיבות היה, ששוב לא נאלצתי לעמוד יומם תמים על רגלי. לא הייתה צריכה לבזבזו עוד אנרגיה. וזה הייתה מבחן ממש ממשים, משום שעט במוחות מזון זעומה כל כך היה מילא כבר על סף הגוועה ברוב. הלבתי ונחלשתי בהתמודה, וכמעט ולא העלהתי להחזיק עוד מעמד. ועבדיו נטה אפשר לubit בישיבה!

כשזרנו למחנה כל ערב, ניתנו לנו קערית המرك שלנו. אחדות מהבנות לא הסתפקו بما שהוגש להן, ווללו במחירות רביה, בתקווה שישאר עוד משחו בסיר, והן תוכלנה לזכות במנה נוספת. הן קבלו אמנים עוד מרכ, אולם נשות הי-סס עשו אותן לולג ולקלס. הן לחתו מקלות עבים, כמו אלות בייסבול, והכו את הנערות על גבן בשעה שהללו רכנו מעל לסריר כדי לאכול. יש דבר אחד שאסור לך לדעת אותו — לשוט יצור אנושי אסור לדעת זאת — וזה, להכיר את ההרגשה הזאת כאשר בן אדם רעב כל כך — ולא סתם רעב, אלא ממש גועע ברעב — עד שהוא מאבד כלם אנוש. וזה ממש בלתי אפשרי. אנשים מתבاهים הופכים לחיות טרף. איןך יכולו להיות מופתעת. איןך אומרת: "הביטו. הסתכלו بما שהיא עשו. היא אוכלת בידיה. זה לא מנומס!" לא, אני מצטערת. כולנו נהנו אז באוותה צורה! זה היה רק כך, שאחת יכולה להשתלט על עצמה, בכל כוחה ולומר: "לא אכפת לי מה שיקרה, איןני יכולה לעשות זאת!" אני לא יכולה ליכת קידמה כמו האחרות. סברתי שмотיב לי להינות מהקערה שקבלתי, מאשר לפטווע קידמה, להאבק על תוספת, ולהחותק מכות אגבך! משום שפעמים רבות שברנו נשות הי-סס את צלעותיהן, של הבנות במכותיהן, עד שהללו הגיעו לבסוף לבית החולים.

היה לנו בית החולים במחנה. אחת הבנות שלנו הייתה אחות, וכך הפכה להיות "רופאת" המחנה. היא הייתה הונגרייה. בית החולים לא טיפול במקרים קשים. אם זו הייתה מחלה שניית היה לרפאה בשלושה ימי אישפוז בבית החולים — מה טוב. ואם לא — פשוט גורשת שם. הם לא התרידו את עצם במבעים רציניים במאמה.

וגם תורי הגיעו. לפתע פתואם קיבלתי חום גבוה וצמרמוורות, ונאלצתי ליגש שמה. "מה שייהיה — יהיה", חשבתי. לא נלחמתי. לא היה אכפת לי דבר. אמרתי: "אם אלהים רוצה שאחיה — אחיה. אם לאו — פשוט אמות. איןני יכולה להאבק עוד. אין לי כוח לכך!" בעודוי בבית החולים, התידידתי עם ה"רופאה" ההונגרייה. יתכן ואלהים שלח אותה לשולשה ימים, משום שם נתנו לי מרכ שלוש פעמים ביום ויום לחם — ובעיקר מנוחה. זו הייתה בעצם כל המחללה שמננה סבלתי. הייתה זוקה למנוחה. התידידתי אתה. היא גلتה بي נערה אינטלקטנית, ואני סייפרתי לה על הרקע שלי. איכשהו מצאתי חן בעינה. היא זכרה אותי גם אחרי שעזבתי את בית החולים, ופעם אחת אפילו העניקה לי גופיה נוספת כדי להתחכם. וזה היה או שהוא יזכיר המיציאות! ובפעם אחרת כשהייתי כל כך תשושה וחלה שכמעט ולא יכולתי להתהלך עוד, ניגשתי אליה ואמרתי לה: "האם תוכל לחתת מרכ נוספת, או מהו כויה? בבקשתך? אני מרגישה שאני פשוט גועכת, ושאני מסוגלת עוד להחזיק מעמד". והוא נתנה לי!

בימים הראשונים היו צריכות להתקיך בשעה חמיש לפנות בוקר, בככל יום. ולאחר מכן שעתיים של עמידה בגשם, או בשлаг, עד מדרת היום לרשונות. כיבטנו את מעת הבגדים שהיו לנו, שוחחנו בינו לביןנו זו לזו.

למרדו לדעת שהגרמנים הטמיינו תפוחי אדרמה בקרקע כדי לשמור עליהם מקפיאה. וכך נהגנו, לפי TOUR, להתגונב בחוץות הלילה. לו פגעו בנו אוות הזוקרים — מי יודע מה היה קורה. בתורנו, חפרנו כל אחת את תפוחי האדרמה בידיינו, וחילקו אותם בינינו. דאגנו ועזרנו זה לזה. יותר מכל דבר אחר דיברנו על אוכל. חלמנו על המעדנים שככל אחת מאתנו הייתה רועצה לאכול. הן ידעו שידעתני לשיר, ושחכרתי כמה שירים פולניים וגרמניים, ולעתים קרובות נהגו לבקש: "רווזיה, שירי לנו משוה". ואני שורתי.

אשה יהודיה אחת הייתה האחראית על צריפנו, היזס העבירה אלינו את פקודותיהם דרכה. היא מעולם לא הכתה אותנו, אך תמיד הזהירה אותנו: "אנא, עשיינה זאת, הינה טובות. אינני רועצה שתתבלנה מכות!" היא ריחמה והצטערה علينا כל כך, וניסתה כמיטב יכולתה. يوم אחד, כשורתי, היא נכנסה לחדר, ואני הפסיקי, אבל היא שמעה אותנו.

"המשיכי, המשיכי. אני רועצה שתתשירי!" אמרה.

גם אני חזרתי ממנה, ואולם שורתי בכל זאת.

"יופי!" קראה, "מהו שמרק?" אמרתי לה. (שמה היה הלאן).

"רווזיה, האם תטכימי לבוא אתי אחת לשבוע לברפאה ולשיר שם כמה שירים, כדי לעודר את הנשים החולות השוכבות שם?"

"האם זה בסדר?" שאלתי אותה, "את באמת רועצה שאבואה?"

"כן, כן!" הבטיחה לי "קולך מוציא חן בעיני מאר. הכנסי ושורייב בשביבין!"

בכל פעם שניגשתי שמה לשיר, היא נתנה לי צלחת מרק נספת, ואני "שורתי" כדי להרוויח את ארוחת הערב שלה".

יום אחד, כאשר שורתי בברפאה, נכנסה אשת SS פנימה. נאלצתו להמשיך. שורתי שיר גרמני אחד. שיר נהדר. אני עדרין זוכרת את השירים האלה!

לאשת היזס הזאת היה פרצוף מרושע כל כך, שעדרין אליה מסוגלת לזהות אותה אפילו אחרי כל השנים האלה. מין פרצוף אכורי כזה. היא לא הייתה מבוגרת ביוור — עצם, הייתה עדרין עיריה למדרי; בשנות ה-40 לחייה. אבל הייתה יצור מרושע שכזה! והיא תמיד הסתובבה עם כלב גדול, כלב רועים גרמני. הכלב נקרא "מנש", שפירשו אדים, יצור אנוש. למעשה בעינה הייתה אני הכלבה. אם היא התרגזה, הייתה משסה בנו את הכלב.

"מי זאת?" שאגה, "המעווה לשיר שיר גרמני?" אבל אז התרככה. זה מוצא חן בעינה.

"אייפה למדת את זה?" היא לא יכולה להעלות ברミונה.

השירה הייתה ההזמנות של חי. היא אפשרה לי לאכול קערית מרק נוספת בשבוע. את רואה? אלהים היה אתי, ובאי היה אתי. הדברים הקטנים האלה הם שעוזו לי לשוד.

יום אחד נכנסה אשת היזס לבית החירות כדי להסתבל علينا, לראות אם ה"כלבות"

שלה עוסקות בעבודתן. היא ראתה אותי יושבת וכותבת ליד השולחן. היא נתקפה בעויה של זעם, בעוד אני מתחלה ורועדת מפחד. היא נשאה ישר למנהל בית החירות, אל האיש שהושיב אותי שם. היא חשבה שאולי אני החלטתי בעצמי לשבת שם ולכתוב.

הוא הרגיע אותה ו אמר: "לאט לך. אנחנו זוקים לה שם. היא יודעת לקרוא וכותב גרמנית. אני צריך אותה שם. עובי אותה לנפשה!"

באוטו עבר עדענו 'הביתה'. עמדתי בשורה האחורה. לפתח הכריזה בקול את מספרי. חשבתי לעצמי: "אלוהים, מה זה?" היא הרי יכלה לעשות בי כרצונה. היא לא הייתה

עריכה לשימוש בקול מנהל בית החירות. היא השתיכה ל-SS, ולכן הייתה מעליו!

"האם פפ'!" נבחה, והסתכלה بي מלמעלה למטה. "תاري לעצמך, היא כותבת!" התלוננה לפני הילן שלנו. "היא סתם יושבת שם וכותבת!" אחרי שלעגה לי במשך כמה דקות, הרשתה לי לחזור למקום.

לאחר מכך שאלת אותה הילן, כשחויר נסוך על פניה, לפשר המקרה. כאשר הסברתי לה איך הכל קרה, היא אמרה: "אייזה יופי! אני משתחפת בשמחתך!" כל הדברים האלה, עירית מrekפה, מלאה אדיבה שם — כל אלה ערוו לי להיוור בחים.

פעמים רבות שמענו את מטוסי הקרב חגים מעליינו, והתפלנו לאלהים "עשה להם ישילכו כאן כמה פצצות". כבר נמאס לנו, איןנו יכולות לסייע עוד! למרות כל החזוקים ודברי העידוד הקטנים האלה הגיע שבוי לא יכולתי עוד לקום ולעמוד על רגליי כל בוקר בשעה חמיש. לא יכולתי להלך. הייתי בסרך הכל גל של עצמות. לו הסתכלת בי — לא נראהתי עוד ביצורי אנושי כלל. אהבתי בת עשרים, אך נראהתי כמו קרש. עורי נראה בעורקה של זקנה בת מאה ועשרים; מקטט, חום. שער לא עצמה. לראשי חבשתי צעיף כדי להסתיר את קרחתני. נאלצתי לקרווע חלק ממשלתי כדי לעשות לעצמי את העניף הזה ולהתכסות בו, משומש שנראיתי כל כך נורא.שוב לא הינו נשים כלל. לא היו לנו רגשות כלשהן. כלום. בראשית 1945 הם החליטו לפרק את מחנה מיטלשלטינר. הם חלקו אותנו לשתי קבוצות. הם היו צריכים לעשות איתנו משהו. אני הייתה הצד אחד וחשבתי, "אווי, ריבונו של עולם!" הדפס העביה על הקבוצה הזאת תישאר כאן. אנחנו נמצאים להם כבר קבוצה אחרת. ואת הקבוצה השנייה ניקח למקום אחר".

וכאן, בפעם הראשונה, עשו לנו מיזוגתי. ניגשתי אל הקבוצה שעמדה ממול, והצפרתי אל הקבוצה שהתכנסה לעוזב. היה לי כבר די והותר מיטלשלטינר, ואני החלטתי לנסות את מולי ולהסתכן.

ושוב העמיסו אותנו לתוך קרונות משא והתחלנו לנסוע. זה היה בחורף. לקחו אותנו לצ'כוסלובקיה, למחנה עבודה נסף. וזה היה כבר מחנה עבודה ממוסד, ובו מספר רב של נשים. שוב שיכנו אותנו בעריפים ובאותם תנאים, אולם שוב לא שלחו אותנו לעבודה. פשוט נתנו לנו את מנת המרך היומיית שלנו. הסוף קרב כבר, ולא הייתה להם תעסוקה בשביבנו. והם בסרך הכל לא ידעו לבדוק מה לעשות בנו.

זמן ההוא באמת שכרב לא יכולתי להחזיק מעמד. כל לילה התפלلت, "אנא, ריבונו של עולם, תן לי לשכב לישון לנצח. אני, איןני יכולה לסייע עוד. אין לי כוח להיות!" לא יכולתי להתהלך. הייתה מרצתה לו שכבי לישון מבלי להתעורר עד. התפלلت שזה יקרה. אולם כל בוקר התעוררתי בכל זאת!

חדש או חודשים עברו علينا סתם כך, בהמתנה. ואו החילונו לשימוש כל מיני דברים. הפרטיזנים העניים התחילו להגביר אלינו ידיותם שהמלכמת קרבה לסיומה. "החזקנה מעמד, בנות, החזקנה מעמד!" היו אומרים לנו, "החזקנה מעמד! זה כמעט נגמר! אתן תחיינה!"

הגברים החזיקו בנו כמעט עד ליום האחרון. הד' במא依 היה יום הכניעה, שבו הסתומים הכל, והם החזיקו בנו עד הד' במא依, כמעט עד לרגע האחרון ממש. גם איזוריהם אcharim השוחררו. פחדנו שהם פשוט יוציאו אותנו בסוף ויהרגנו. זה היה מחנה גדול, ובו נשים רבים, והם לא ידעו מה לעשות בנו! הם המשיכו למנות אותנו כל יום, אולם יכולנו לראות את

מבוכתם. פחדנו מאר, אולם במידה מסוימת כבר לא היה לנו איכפת. לא היה לנו הכוח ולא הרצון לחיות.

יום אחד התעוררנו בבוקר, התלבשנו, והבחנו שהם אינם מזוקקים אותנו למפקד. העצנו החוצה بعد החלון, ולפתחו ראיינו את אותן נשות הדס, הגיבורות הגדולות והশמנות האלה, כשהן לבושות בגדים אזרחיים ובורחות על אופניים מן המחנה! זה לא יכול אמרתי לעצמי: "לא, זה לא יכול להיות! אני מודמיinta בדברים. אני מפנטזת! זה לא יכול להיות! מה זה, הן פשוט מסתלקות? ועוזבות אותנוvrker لنفسנו?"

קראי ללבנות האחרות. "בנות, בואנה הנה והסתכלנה. האמן בורחות הן? הן פשוט מסתלקות ועוזבות אותן?"

בעמדרי ליד החלון ומשקיפה החוצה הבינו כי שזה היה סופה של המלחמה, ושאנחנו נותרנו בחיים. תגוביית הראשונה הייתה התקף של היסטורייה. בכיתתי, צרחתי – לא צחktiy. בכל השיטים האחרונים לא יכולתי כלל; לא יכולתי. אולם ביום זהה, פגעה בי המחשבה כמו כתבת ברק: "ריבונו של עולם, נורתי לבדי בעולם כולם!... לא נותר לי איש!... לאן אפנה? מה אעשה עבשו עם עצמי?..."

היה علينا להישאר במחנה עוד כמה ימים, משומם שמחוצה לו השטולל תוחו ובוחנוenos. אום ונואר. הגרמנים ברחו, נמלטו על נפשם. הפרטיזנים נכנסו לטור הממחנה שלנו, ואמרו לנו: "אל תצאננה עדיין אל הדריכים. כאן אתן בUCHOTOT יותר. הרוטים באים, חכינה פה. מסוכן מדי. הגרמנים עדרין עלולים לרצוח אתכן ברגע האחרון. אנחנו נזoor לבן, נבייא לכם מעט מזון!"

לא היו עוד גרמנים שפיקחו על הממחנה. נכנסנו למטבח, חפרנו כמה תפוחי אדמה; לקחנו כל מה שיכילנו. אני לא יכולתי אפילו לאכול. לא הרשתי טעם. וזה היה גם מזלי הטוב, משומם שאחדות מהבנויות היו רעבות כל כך שהפריוו בזיללה. הן קבלו דיזונטריה, חלו ומתו. אני לא הייתי רעבה. ידעתי שהייתי חופשית, ושבואו הזמן יהיה לי די והותר. ידעתי

שאני צריכה עוד להרוג את עצמי על מזון. אכלתי רק תפוח אדמה אחד בעבר. בערב הראשון לשיחורנו הערנו אש גדולה בתנור הברזול שעמד במרכז החדר. אfineo תפוחי אדמה, ושרנו שירים עבריים. באותו ערב, מסביב האש הבוערת, שרנו בעברית "הבה גnilah":

"הבה גnilah ! הבה גnilah !
הבה גnilah ונסמחה !
עורו, אחיכים, בלכ שפט,
מוכרכחים להיות שפט !"

הינו מתחות למחצה. הינו ממש גלי עצמות מהלכים, כל אחת מאיתנו, אולם המשכנו לשיר "הבה גnilah" זה היה ב-1 במאי 1945. זה פירושו של דבר להיות צער לבב.

אחרי המתנה בת ימים אחדים במחנה, חזרו אליו כוחותיי, ושוב הפתתי למנהיגה. אמרתי לחברותיי: "אתן רשותה המשיך ולשבת עוד הרבה זמן בחור הזה? בואנה ונסתלק מפה! איןני יודעת לאן ללכת, אבל נחיה ונוארה! לפחות נתקע! עבשו אנחנו חופשיות, זה כל

מה שחשוב! צריך להיות פה איזשהו כפר בסביבה שבו חיים בני אדם. בואנה נלך ונראה מה יעשו האנשים לungan!

וכך התחלנו לצعود, בנעלם העץ שלנו, בגדינו הסמרטוטיים — אנשים נבהלו למראיינו. נראינו אום ונורא, היינו שלדי עצמות מHALFIM. היינו חמש בנות, אולי כבר לא היינו נערות — היינו חמש נשים.

עדין היו גרמנים בציגולובקיה. הערים ברחו. החיללים נמלטו. אולי המבוגרים יותר לא יכלו לנוס על נפשם. כל הדרכיהם שרכו חיללים גרמניים במנוסה, הם פחדו מהروسים, משומ שידעו כי הרוסים שוחרי נקמה הם. הגרמנים לא פחדו מפני האמריקנים ולא מפני האנגלים; אולי האյזר שבוי הינו, בציגולובקיה, שוחרר ע"י הרוסים.

היינו זוקות למזון, היינו זוקות לביגוד, היינו צרכות מקלחת באופן דחוף — היינו צרכות לחוש עצמנו שוב בני אדם. דפקנו על דלת אחת הבתות, ואשה גרמניה זקנה אחת פתחה לנו את הדלת. היא החלה לרעוד מפחד, היא פחדה, ועוד בטרם עלה בידינו לומר לה מהهو, התחילה לצרוח: "אני לא יודעת שום דבר! אני לא יודעת שום דבר!" היא זיהתה אותנו מיד!

הודעתה לה בגרמנית שלא היה אפשר לנו כלל אם ידעה מהهو או לא. "תני לנו מעט מזון ובגדים. זה כל מה שחייב לנו!" אמרתי לה. היא פחדה. ואני מאשימה אותה, בגל מראיינו. אבל נכנסנו פנימה והיא נגשה להכין לנו מהهو לאוכל.

לפתע הפכתי גבורה כל כך. טעםתי את טעםה של החירות, וירדתי שלגבינו הטיטו נגמר. אמרתי לה: "כבר שנים שלא ראייתי ביצה. אנחנו רוצות ביצים, אנחנו רוצות חלב, אנחנו רוצות לחם וhma". היו לה כל אלה, משומ שהיא חייה בכפר. היא הכינה לנו את כל אלה, ואני התישבנו ואכלנו כמה שرك יכלנו. ואנו הייא מצאה לנו בגדים, ואני עזבנו את ביתה. היא הייתה אסירת תודה מאד על שלא היינו רוטיסות — הרוסים היו בודאי מימות אחרות. ביקשנו ממנה הכוונה לרחובו הראשי של הכפר, אל ראש הcpf.

היא אמרה לנו איך להגיע אליו, ואני עזבנו בדרךנו בדרכנו.

הגענו לכפר, שהיה מאוכלס באנשים צ'כאים. גם הם ידעו תיכף ומידי מי אנחנו, ברגע שראו אותנו. ראש הכפר קדם את פנינו בברכה: "טוב שבאתן אלינו", אמר. "כבר רצינו לצעת החוצה ולהפוך אתכן, לאות במה נוכל לעוזר". הן ידעו שיצאננו מהמחנה.

ואז אמר לנו: " אנחנו צרכים קודם כל 'لتקן' אתכן. אין לנו כוח לבלכת לשום מקום. אתן חלשות מכדי לעשות מהهو."

לא נוכל לאסוף את כל חמישתנו בבית אחד. האם אתן סומכות علينا שנטפל בבן בבתיהם נפרדים? הסכמנו, וכמה משפחות קיבלו אותנו אל בתיהם. אני נלקחות אל משפחה שהיתה להם בת בגיל, ובן עיר יותר. הם היו נפלאים. הם היו ממש נחרדים; הצ'כים האמתיים! הם היו טובים בהרבה מהפולאקים. הם היו טובים יותר מכל האחרים.

עדין יש לי תצלומה של אותה משפחה. גרתי אצלם ארבעה שבועות. הם רצו לאמץ אותנו. הם רצו שאשאר שם איתם. הם נגעו כל כך מכל מה שקרה לנו! הם ידעו את המתרחש, אך לא יכולו לעשות דבר בקשר לכך. כשהם הבחינו בשעריו המגולת, מידי נתנה לי אם המשפחה מטפהה יפהפייה כדי לסתות בה את ראשי, משומ שהבינה כי כל נערה

תתביש להיראות כך. שערותי הפטיקו כבר לצמוח מעט, אולם עדין לא היה לי כל שימוש במרקם. הם לא חדרו לומר: "ריבונו של עולם, מה הם עשו לך?!" הם האיכלו אותנו, מעט מעט, במונונות רזים וערינימ, כדי שלא נחלה. עם כל השלום, החיבה והאהבה שלהם הרעיפו עלי, התחלתי ממש ללבב. עורי הבahir שוב. התחלתי לעלות במשקל, ושוב לא היחתי עור ועצמות בלבד. גם שדי חזרו לאט לאט לנצח הקדם. נראיתי שוב כמו בחורה עזירה! וחוץ מזה למדתי את השפה העצ'ית, וכל כך מחר! עם

תום ארבעת השבועות היחתי כבר משפט בת משפחה! והם באמת רצוי.

אולם אני אמרתי להם: "הקשיבו, אני נוטקי מאבי ומאמי". הם הכירו את סיפוריו, משומ שאני סיפרתי להם איך הכל קרה. הם רצוי לדעת. "אולי אבי לא נשף. אולי הוא נמצא במקום כלשהו! מוחכתי לנשות ולבדוק. לא אוכל לשקט ולנוח אם לא אעשה זאת. אני מוכרכה לצאת ולהפץ. אני צריכה לאתר אותן. עלי לנסוע לעיר הגודלה, לחזור ללודג, כדי לראות מה קורה שם. אני יכול פשט לשבת פה בכפר! אולי אפוגוש במשהו שיתן לי מעט מידע. אתם צריכים להרשות לי ללבת. אתם מוכרכחים להבין. אני מודה לכם כל כך! אתם עשיתם כל כך הרבה למען חמשתנו! הייתם כל כך נחמדים אלינו!" ואכן, הם הביאו מוסיקה, הם ניגנו, הם שרו למעננו על מנת לעודד את רוחנו, כדי שלא נהייה עצובות כל כך! הם ידעו שעבירה על חיינו טראומה מחרידה, וניסו לעשות הכל. הם היו נחרדים.

אני ממש אהבתם אותם!

richtiy לנטות לחזור לפולין, ללחוג. שם יכולתי לפגוש יהודים, מהם לברר משהו. אולם אחרי השיחור לא הייתה הנסעה קלה כלל ועיקר. כל אירופה הייתה תוהה ובוהה. שום דבר לא התנהל לפי לוח הזמנים. אם כבר באה רכבת אחת ביום, היא הייתה גודשה עד אפס מקום, ואנשים נטלו עליה מבחרין, על חלונות. אירופה הייתה בריצה. שרידי החרב נמלטו מארץ לאין, בחיפושים קדחתניים אחריו יקירותם.

בינתיים היו כבר הרוסים בכל הארץ. הרוסים היו המשחררים, אולם הם לא היו אדיבים יותר. הם רק חיפשו הזרמוויות לשכב עם בחורות צערות. יידידינו העטרבו לקחת אותנו העיר כדי למצוא רכבת, אולם היו מוכרכחים להחביא אותנו מפני הרוסים. הם לקחו איפוא עגלת חצר, רתומה לשני סוסים, ואנחנו שכבנו מתחת לחצר, כאשרנו מכוסות בקש. בינותים שוב חזרנו להיראות כמו גבירות צערות. בנותיהם הייתה לנו אפילו חצאית נספת, חולצה נוספת נספת, ועל גבי היה תרמיל עם מטლטי' המטעמים. אפילו לקחת עמי מסרק. טרם הייתה מוכנה לכך בשלב זה, אולם רצתי שהווים באו יבואו.

הם הביאו אותנו לרכבת ונפרדו לשולом. הם בכו, ואמרו: "אם לא תמצאי אף אחד —

בקשה, בבקשת חורי אלינו!"

ידעתי שלא אשוב לשם. לא רציתי להיות בין גוים. רציתי לחזור ולהיות עם יהודים! מחשבתי הראשונה הייתה לחפש ולמצוא את אבי. רציתי כל כך למצוא את אבי! ואם לא אמצאנו, רציתי רק לעלות לארץ ישראל. זה היה חלומי.

הינו צריכים לגנוב את הגבול מצ'כוסלובקיה לפולין. כשהגיעה הרכבת לגבול באמצע הלילה, רצנו פשוט ברגל אל עברו השני, הפולני, של הגבול, ואנו שננו וטיפנסנו על הרכבת. כשהגעתי לפולני ושמעתה שוב את צלילי השפה הפולנית, נמלأتي בשינאה עזה, מושם שלא נשארו בי זכרונות טובים ממש. הגענו ללחוג. הגיעתי לתחנת הרכבת וחשתי עצמי

זרה מادر. אמם נולדה כאן, וזהי עיר מולדתי, אבל בכל זאת לא הצלחתי אפילו לזהות איזוריהם השונים בעיר. ראשית כל, דגלים ורוסים התנוטטו בכל מקום. על בניינים רבים התנפנו דגלים אדומים ועליהם סמל הדטיש והמגל. חלקים שלמים מהעיר היו הרוסים. בשאנחנו הינו עדין בגעו, גרמו הגרמנים חורבן זה גם בשאר חלקי העיר. זו הייתה הפעם הראשונה שראיתי את החורבן, משום שלפני כן לא הורשינו לצעת מתחומי הגטו. אילו דברים נוראים עללו הגרמנים!

או ידעתי כבר שהיהודים הקימו מרכזיים מיוחדים לאיתור קרובים בכל העיר. הם ידעו שבני אדם יחפשו את בני משפחותיהם. כשהונכנס אדם לתוך אחד המרכזים היהודיים הללו, היו הקירות – כל הקירות – מכוסים בשמות. כל מי שנכנס היה רושם את שמו, כדי להראות שהוא עדין חי – הנה אני. זהשמי. הייתה לי כאן. נשארתי בחיים! ובני אדם עמדו שם וקרואו את כל השמות; וחיפשו, אולי ימצאו איזשהו שם מוכרי! בכל המרכזים היו כל הקירות מלאים!

ואו שאלאנו אנשים. אולי מישחו ראה מישחו בחיים... אבל לא היו שום חדשות בשביבי. הסתובבתי ברחובות והזויות. הייתה לי רואה אדם קשיש ולבי החל לפעום בתקווה. "הוא דומה לאביו! ואולי זה שם הוא אביו?!" הוא, לא, זה שעומד שם דומה לאביו... חיפשתי אחריו כל כך. רציתי כל כך למצואו אותו! ופעמים כה רבות חשבתי: "אולי האיש הזה שם הוא אביו?!"

העיר עצמה השאירה עלי רושם מזור. כל אימת שיצאתי החוצה, ראייתי רק דם לפני עיני. בכל דבר שראיתי, היו הזוכרנות חוררים ומכים بي מבול. ואני אמרתי לעצמי: "המקום הזה מלא דם! איבדנו כאן הכל! כלם נהרגו פה! כלם כאן מתים. מה עשה בעשוי?"

מיישהי שכברתי במחנה, יידידה אחת ממש, העלילה איבשחו להציג דירה קטנה. כמעט אי אפשר היה להציג דירות באיזור היהודי, משום שהיה בו צפוף כל כך. (אי אפשר היה להשר באאותו רובע בעיר שבו גרכנו, משום שהיה גוי לחהלטין). כל היהודי הרוכו במרכז העיר, בשטח מעומעם של רחובות אחרים. היהודים פחדו לגור בכל מקום אחר, משום שהפולקלרים חשבו שרבים מדי נורתו בחיים!

גם אחרי המלחמה היו עדיין תורים ללחם, ורק עמדנו בתור כדי לקנות מעט לחם, ושמענו אותם אומרים: "תביטו על זה! היטר לא גמר את כולן! ראו כמה רבים מהם חזרו! ראו כמה רבים נשארו בחיים! כמה חבל!" והם קיללו אותנו בפולנית.

שמעתי זאת וחשבתי לעצמי: "רק זה היה חסר לי". הם עדיין רצחו יהודים, ורבים אחרים נפגעו ונפצעו על ידיהם.

וחוץ מזה היו שם הרוסים, שניהלו מצדד מתמיד אחורי בחורות צערות. ממש לא ידעתה מפניה מי לבסוף קודם!

לחברה שאצלה גרתי לא הייתה אפילו מיטה לישון עליה. הייתה לה רק שמיכה, קר שאני ישנתי על הרצפה. היה אז קיץ, והיה חם. היא נתנה לי כר, ומשהו להתקשות בו. גם שאר ארבע יידידותי מצאו להם מקומות מגוריים ארעיים – גם הן גרו קודם בלודג'. נפרדנו למשך זמן מה, אך אני אמרתי להן: "שמענה, בנות. יותר משבע עני לא נשארת פה. אינני סובלת את המקום הזה. אני יכולה לראותה רק את הגרוע ביתר. נחשך אחר משפחותינו, אבל אני אוכל להחזיק מעמד פה רק שבועיים לכל היותר, ולאחר מכן מסתלקת. אני

בורחת מה מקום זהה! הסתמכו בינינו שבסוף השבוע, אם לא נמצא אף אחד, נחזר ונחצה את הגבול לצ'כוסלובקיה.

לפני המלחמה היה למשפחתי רכוש בלבד, שני בתים. לא במקומות שבו גרנו, כי אם במרכז העיר. היינו כוכור אמידים והיה לנו שותף פולני גוי. פעמים רבות הלכתי עם אבי לבתים שלנו. וכמה פעמים אמר לי אבי: "אללה הם בנייניהם שלנו. זהו רכושנו. הקשיי –

כל זה – הכל יהיה עם שלך, רוויה. יום אחר הכל יהיה שייך לך!"

את רואה איך שבני אדם חשובים ומהכנים לעתיד? אולם זה טפשי כל כך לדאוג באשר לעתיד, לתכנן ולדואג. אבי אפילו הוציא פולישה לביטוח חיים, כדי שאם הכל יתנהל כרגע, אהיה אני היורשת שלו אחריו מותו. (כמובן – אם מצב העניינים היה נורמלי, הייתי מבקרת באוניברסיטה ולומדת רפואיאה, כמוותה). לאבי היו תכניות נחרדות בשביבי.

דעתי שלפני שהם הגיעו את הגטו, לקחו שוטפינו הפולניים את מחיצית חפציו הערך שלנו – הרהיטים הטובים, הפרוטות, כל הכסף והבדולח, ואפילו תרופות וציפור מהחנות, אל תוך העיר, כדי לשמר עליהם למעטנו. הם הסתירו את הרכוש בשביבנו. אבי אמר להם: "בסדר, בנסיבות שמרו על זה בשביבנו. אנחנו עמדים להינעל בתוך הגטו. אם נשרוד בחיים אחרי המלחמה – תוכלו להחזיר לנו את זה".

"כמובן, הבטיחו לנו. אין בעיות! אנחנו נסתיר הכל בשביבכם". הם היו חברים "על-

כיפך", נכון?

יום אחד החלטתי לנסות את מזלי, וללכת לבקר אותם, פשוט כדי לראות מה נשמעו, לראות איך יקבלו את פנוי. הגעתי לבתיהם. ברגע שהם זיהו אותי, הם נראו כאילו נתקלו ברוח רפואיים. הם בכלל לא שמחו לקראתי! גוי נשאר גוי! הם היו ידידיים טובים – כל עוד התנהלו החיים על מי מנוחות...

נכנסתי לתוך חדר המגורים שלהם וראיתי את כל הבדולח שלנו, את כל הכסף שלנו. הכל עמד לתצוגה בארון הזכוכית, או שישרת אותם בשימוש יומיומי. ואני חשבתי, "הו, אולי, תראו את זה? וזה בא מביתנו! מה מקום שבו חינו כלנו ביחד! אבל אני איני יכולה להשתמש בזה. אין לי צורך בשום דבר מכל אלה עכשו!" פשוט ניגשתי אל הכלים, נגעתי בהם כדי להזכיר, וחשבתי: "לשם מה אני צריכה את כל אלה? לא היה אלא תועלת לאיש מאתנו! ידעתי שאבי ואמי נתנו להם את הכלים הללו, כדי לשמר עליהם בשביבנו.

אבל עכשו אין לי איש. בשביב מה אני צריכה את כל זה?"
הגויים אמרו לי: "את יודעת, הגרמנים באו ולקחו מחיצית מכל הדברים". הם כל כךפחדו שאני אדרוש מהם להחזיר לי את הכל, שארצה להקים שם את ביתי, או משוחח כה!
ארע כך שנאלצתי ללוון שם לילה אחד, משומש שהיה כבר מאוחר מכדי לחזור הביתה,
שכן פולין הייתה מקום מסוכן בלילה. אבל אני חזרתי עד מותות לישון בבית ההוא! לא עצמתי את עיניי אף לרגע! פחדתי שהם יבואו, יתגלו עלי ויתקיפו אותי בסכין! "רוודה", אמרתי לעצמי "לא הייתה צריכה לבוא הנה בכל!", אולם עשית זאת מתוך סקרנות גידרא,
כדי לנגן אייכשה בעבר, ולראות את תגובתם: ראו מי בא! ראו מי חוזר מן המתים! הם התכווצו ופרפרו מעוית של פחד, משומש שלא ידעו מה לומר לי! הם פחדו כל כך מפני אדרוש

את הכל בחוזה, שהם ממש רצו להיפטר ממני! ראייתי זאת.

למהurat בוקר הם אמרו: "האם את רואה אחדים מהדברים האלה?"

ואני ענית, "לא, אינני רוצה דבר מכך". שתיהןקו עם זה!

ואז הם התחילה לספר לי איזו תקופה קשה עברה עליהם!
“כן, אתם צודקים. היה לכם קשה. אם אתם יכולים ליהנות מהחפצים שלנו – שיהיה לכם לבריות. שלום לכם! אתם לא תשובו עוד לראות אותן אצלם. אני עוזבת. אתם יכולים לישון בשקט!”

וגם בפעם אחרת היה לי אומץ. רציתי לראות את ביתנו. שבו גרנו פעמיים בלבד. והוא היה בסביבה כזאת! לא רציתי לлечט שמה בלבד, משום שידעת כי השפולאים יתפסו אותנו. הייתה זו קוקה למשהו שיבוא אתי, אבל ככל פחדו. ברגע שהזוכרתי את שם האיזור – הם פחדו לлечט שמה.

“זה איזור פולני טהור. יהודים אינם גרים שם!”
“אבל אני חיה לлечט!” אמרתי. “אני מוכרכה לראות את זה! אני יכול להעוזב את העיר מבלי לראות את הבית. אני צריכה לראות מה שהם עשו לו!” ידעת כי שחק ממנו נהרס בזודאי, משום שהוא מה שהיה רכוש היהודי. הם נכנסו לגטו והסתכלו בתבמים היהודיים, לראות אם לא הוסתרו כספים בקירות. כל הכסף שהיה לנו נזול כבר מזמן עי היגסטע אבל תאות הבעז שליהם הייתה כה גדולה, שהם חשבו שימצאו עוד משהו בתוך הקירות. בטופו של דבר גלית חברה אחת שהיתה אמיצה די הצורך. הייתה זו קוקה אמן לחתת אתי גבר, אלומת לא יכולתי לאבחן על אף אחד שאליו יכולתי לפנות. הרוחות היו שקטים כל כך. גוים למגורי. פולנים לחלוון. הגעתי לפינה. הבית, החנות, היו בפנים הרוחוב. הפינה כללה הייתה פעם שיבכת לנו. אבל עכשו היו שם רק עיי חרבות, ורק קיר אחד או שניים נותרו עמודים על תילם. ובתווך כל החרבות האלה ראתה ניריות מתועפות ברוח. ראתה כל מיני ניריות שהיו שייכים לאבי, קבורים חלקיים תחת תילן החרבות והאשפה, והתחלתי לחפור. חזרתי עמורה על המשמר, וחזרה ואמרה כל הזמן: “ירואה, יותר מהר. נלך מכאן. הסתכלי, אין פה נפש חייה. זה כל כך נורא. אני פוחדת. מהרי בבקשה!”

“בחירות, חכי קצת. תני לי עוד רק חמיש דקות!” התהננתי לפניה.
חפרתי ומצאתי כמה תמנונות, אך אף לא אחת ממש אבי ואני. אף לא אחת. אלומת גלית שני מכתבים בכתב ידו של אביו. הוא כתב אחד מהם אל אימי, כשהיא שהתה כיין אחד בהבראה בונינה, וגם אני הוסיף בכתב ידי כמה מילים בשולי המכתב: “אמא היקרה, אנחנו כל כך מתגעגעים אליך!” והיה עוד מכתב נוסף מאביו, ששוחתמת החבורה שלנו מוטבעת עליו. המכתבים האלה שמורו עדין עמי, זהם מאובקים למגורי. ואנו מצאתי מכתב נוסף שאני כתבתי לדידותי, וגם צילומיםἌחדרים של חברותיי. זומתתי כל כך! לו אך חדרה החבורה הזאת להאיין ביהלוץ אותה! אולי הייתה מוצאת עוד כמה תמנונות! לא נותרה לי ולוגם תמונה אחת של הורי! היום אני מסוגלת אפילו לזכור את מראה פניהם!
אחרי כמה דקות ניגש אליו גוי אחד. “מה אתה עושים כאן?” ביקר לדעת.
“מה פירוש מה אנחנו עושים כאן? שום דבר. רק מסתכלות!”

“יהודים מטונפות שכמותכם! הסתכלקה מכאן! הסתכלקה חמיש דקות, או שאיני יודע מה שאעשה לך! אנחנו לא רוצחים שום יהודים כאן! הסתכלקה מפה!”
שמעתי זאת – והסתכלקנו; ולא חזרתי שמה עוד! והעתרתתי כל כך על שלא הlectedי שמה עם מישוה, עם גבר, כדי לנבור בכל תילן האשפה ולמוציא דברים נוספים. היו שם

חתימות, כל מיני ניירות עסקיים, כל כרך הרבה דברים שהיו שייכים לנו. אולם הינו זקנים לזמן כדי לגנות את הכל. אולם ידעתי שהיתה גיבורה בכר שניות בכלל. בסוף אותו השבוע אמרתי לארכע חברותי: "שמענה, בנות. אנחנו חורות לצ'כוסלובקיה. לפraig. איןנו רוצה לראות עוד פולאקים! אני רוצה לנסוע הביתה, לארכע ישראל! שרדנו בחים! איןנו שייכות הנה יותר. בואה וולך!"

סוף סוף הגיעה הרכבת. היא הייתה מלאה וגדרה עד אפס מקום, אך אני אמרתי לבנות: "דוחופה! דוחופה בכל כוחותיכן. אנחנו חייבות לעלות עליה. רכבת אחרת אולי לא נשיג!" בשעה שנדרחכנו לעלות, נקעתו אישחו את קרסול. נאלצנו לעמוד כל הלילה על רגליינו. לא יכולנו לשבת, שכן לא היו מושבים פנויים. אפילו במקומות שבהם עמדו לא יכולנו להתיישב — כל כרך צפוף היה שם! ואני נאלצת לעמוד כל אותוليل על רגל אחת, למורת כל הכאב הזה. אולם, אדם עציר מסוגל לכל דבר!

כאשר הגיענו סוף סוף לפraig הרכבתה הרכבת כולה. אמרתי לחברותי: "בנות, עבשו אותנו בעיר גדורלה. אני חייבת להכנס לבית חולים, איני מסוגלת להתהלך, אני בקשר מהונועה. אני מוכראה למצוא תחנה של העלב האדום." תחנות הבריאות המיוודאות האלה מוקמו בקרבת מקום לתחנות הרכבת, כדי לעזור לניצולי השואה הנכנסים. ובנוסף לכך היו בפראג מקומות מיהדים רבים שאלייהם הביאו את הניצולים מכמה ימי מנוחה לכאן, כדי להאכיל אותם, לחתם להם מנוחה, לחתם להם מידע ולעזר להם בדרכם להלאה, טיפול, או כל מה שיכול להיות להם לעזר. איזה רעיון נפלא היה זה! וזה היה בצ'כוסלובקיה. איןני יודעת אם גם ארעות אחרות חשבו על כך.

משום שגרמניה כבשה גם את צ'כוסלובקיה, הקימו הגרמנים גם בה מחנות עבודה רבים. המחנות הרבים ביותר היו כموון בפולין, משומשוו היה הטיטוריה החביבה עליהם ביותר. הפולאקים שיתפו פעולה איתם במידה רבה ביותר. העם הצ'כי לא שיתף פעולה, אולם המחנות הוקמו בכל זאת.

איתרנו איפוא את תחנת העלב האדום הקרובה ביותר, והראיתי להם את קרסולי הנפה. הם סיידרו לי אישפו באחת מרפאותיהם, וננתנו לי כתובת. הייתה צריכה לנסוע שמה באוטובוס, ומשום כך ה策רכתי להיפרד מהברותי. "שמענה, בנות, אתן תהינה בסדר גמור." הבתחתי להן, "אני בטוחה שהקימו בפראג מנהה, כדי לאפשר לניצולים להיפגש. אתן תמצאו אותנו!" וזה היה לבדוק מה שהן מצאו. מקום שבו התכנסו היהודים מכל רחבי אירופה. אני נסעת באוטובוס למרפאה, עם התרמליל הקטן שלו כתפי.

במרפאה היו אחיות, רופאים, מיטות נקיות, טינינט צחורים. תחילה נתנו לי אמבטייה חמה נפלאה. היא הייתה כל כך נחרת שאני יכולה להרגיש אותה עד היום! ואז האכלו אותי, והשכיבו אותי במיטה. הרופא בא ובודק את קרסול. ומה שראה לא מצא חן בעיניו. הוא אמר: "נראה; ניתן לкратול הזדמנויות לרירפא עצמו. אך אם הוא לא יתאהה הדיבר, יתכן וניאלץ לנתח."

אמרתי לו: "עצור! אל תנתח! תן לי הזדמנות! זה רק קרסול נכוו! אני בטוח שמנוחה של כמה ימים תסדר את כל העניין!"

וכך בדיק קרה! הייתה זוקה למנוחה, אחרי השבועות הארכוניים בדרכים. זה באמת היה רק נכוו.

מרבית האנשים לא נשאו במרפאה מעלה משבע ימים. אני שהייתי שם יותר חדש.

התידידתי עם כולם. הרגשתי כל כך טוב! תיאבוני חזר, והתחלהי שוב לאכול. התחלהי לקרוא ספרים צ'כיים, ואחריו זמן מה התרגלתי להה עד כדי כך, שדיברתי צ'כית עם כולם. בשיכולי פטסוע מעט על רגלי, עוזרתי לאחיהם. נשים רבים נכנסו למרפאה, כך שהן הערכו את עבדותי. הן אפילו העניקו לי שם צ'כי: רז'ינקה.

"ובכן, מהן תכניותיך? מה את מתכוונת לעשות?"

"מהן הם תכניותיך? אני נסעת לארץ ישראל!"

"מודע איןך נשארת עמנוא?" התחננו, "תוכלי להיות אחות. נשלח אותך לבית ספר מיוחד. את כל כך טובה בוהה! אם תהיה לך תעודה גמור, תוכל לקבל אורחות צ'כיות, ותשאיר אתנו! אנחנו אהבים אותך כל כך!" גם הם היו מוכנים לאמץ אותה! שני בחורים איפלו התאהבו בי! עדין ברשותי אחד ממכתבי האהבה שלהם בacz'cit.

אמרתי לאחד מהצעירים הללו: "ראה, איני מוכנה להינשא. נכון, גם אני מחייבת אותך, כמובן. אנחנו נשארנו בחו"ם. אבל איני מתחנתת! אני עליה לארץ ישראל!" כשהרגשתי טוב יותר הורשתי לצאת. הצלחתו לגלות את כתובות המחנה שבו נאספו העזירים, משומש רשות בחורים ובוחרות צעירים שודו. כמעט אף אחד מהזקנים לא נותר בחיים. ילדים — בכלל לא. רציתי לבקר שם, למצאו אולי פנים מוכרים. נסעה באוטובוס והגעתי לבית גדול, שהיה מלא כולם בצעירים יהודים. הם באו מקומות שונים. ליד פתח הכנסה ישב מישחו עם ניריות הרשמה.

"מהם וושםם כאן?" שאלתי.

"זהו, אנחנו רושמים את האנשים המעניינים לעלות לארץ ישראל!"

היתה מאושרת. "נפלא!" קראתי. "וזוסף את שמי לרשימה! גם אני נסעת!" הם דברו על משלוח — טרנספורט — משומש שעירים כה רבים רצו לעלות לארץ ישראל. מי הכיר את הדורך? אף לא אחר! אבל ההינו בטוחים שאיכשהו נגע שמה. חזותי לבית החולים הקטן, ואמרתי להם: "אני מוכנה. אני נסעת! אני מצטערת, אבל אני מוכחה להיפרד מכם, אנשים טובים!" אחותי ונפרדתי מכלם. גם הם היו כל כך טובים אליו, והעצערו לראותני עוזבת, וביניהם היה גם שני ה"רומנים" שלי. ("ניפגש בארץ ישראל!" אמרתי להם).

הגעתו למרכז היהודי. כבר למחwart הימים עמדו רכבות מאירים לרשوتנהו, ואני יצאננו לדרךנו! זו הייתה תערובת של רכבות משא, קרונות נוסעים רגילים, וקרונות מטען. אולם הפעם לא הוטרדנו בשל הנסיעה בדרך זו. רכבת המטען הייתה ריקה, העת — עת קיז, והרכבת החלה לנעו מזור התחנה. أنها פנינו מועדות? למי היה בכלל אפשרות? כלנו ההינו עזירים, בגילאים שבין עשרים ועשרים ושתיים. בניים ובנות ביחד — זימרנו שירים עבריים, שירי חירות ודרור, שירי מולדת. ההינו בני חורין!

אחרי זמן מה נעצרה הרכבת לכמה שעות. לא ההינו נוסעים רשמיים. בכל מקום שהיה פניו הרשו לנו לנסוע. נאמר לנו שמרכזו הCAF היה במרחק חמיש עשרה עד עשרים דקות הליכה. הבנים ירדו איפוא מן הרכבת. הם אמרו: " אנחנו צעירים להביא מזון! אנחנו יכולים לנסוע כך ימים שלמים ללא אוכל!" הם חورو והביאו לחם, חמאה, אפילו סכין Mai שט — כל מה שהצלחו להשיג. ההינו ניצולים. הרגלנו בתנאי מחיה קשים. כל עוד ההינו בני חורין — כל השאר לא היה חשוב. היה לנו בגד אחד לבוש. לא נראהינו אמידים או

מהודרים – אולם נותרנו בחיים! היוו חופשיים, זה היה העיקר. הם אפילו הביאו מעת קש בשביב הבנות, כדי שלא נצטרך לישון על הקרשימים החשופים. וכך זה נשמר. כלAIMATH שהרכבת נעצרה – נכנסו הבחורים לכפרים, הסבירות מי אנחנו, והכפריים סייפקו להם מזון.

כך נסעו שבוע ימים.

בסוף דבר הגענו לנדרסבורג, שבו בגרמניה. זה היה מחנה גדול, אולם הפעם שימוש את הניצולים. קודם לכן היה הממחנה הזה מחנה צבאי, שנועד לחיילים). הוא היה כבר מוסד הטיב בשעה. היה שם כבר מעין מושל יהודי קען. הם הפרידו בינינו – בניים לחדר ובנות לחדר. לא היו שם זוגות נשואים – כולם היו רווקים, וכך שכנו עשר בנות בחדר אחד, ושרה בניים בחדר אחר. אלה היו חורים גדולים וביהם מיטות. מיטות ברזל מושלות ועליהן מזרנים פשותיים, פשותיים מאד, עם שכבות צבאיות וכירום. וכן היה שם מטבח ציבורי. כל מי שידע לבשל – בישול Überor כולם. בישול חורים גדולים של מרק סמיר, היה לנו לחם. כל אחד קיבל קערת מרק.

המazon סופק ע"י אונר"א; אולם למרות שהיה בחסותו של ארגון האו"ם, הגיע עיקר הסיווע מארצאות הברית. עבשו הם החליטו להיחלץ לעוזה, כשהכר היה מאוחר מדי להציל את מרבית אنسננו! האמריקנים שלחו מזון ובדים. היו שם גם חיילים אמריקניים, לא כמו הרוסים בע'כטולובקה. הגיעו לחם ובעיצים – כל מה שיכלו הם שלחו אלינו. היו לנו גם בגדים, ואפילו כתבי עת. אנסננו עבדו וחילקו הכל. כל אחד מתנו קיבל את מנת חלקו, והוא מספיק לכלם. איש לא סבל עוד רעב. קיבלנו די צרכנו.

כאן נתודעתי לגבינה האמריקנית העזה והקשה. בתחילת היא לא ערבה לחיכנו. "מה זה, סבון בכיסה?" שאלתי: ומאחר יותר, כשהגעתי לארצאות הברית, אמרתי: "הבטו! הנה זה! אותו הסבון!" אבל עבשו אני אהבת את זה.

המחנה היה כבר בגדר מדינה בזעיר אנפין: מאורגן היטב כל כך! היו לנו תיאטראות ערבי ריקודים, ואפלו תזמורתי! שרנו שירים בצוותא. אנשים ממוקומות כה רבים ושונים. שרנו שירים רוסיים, פולנים, אנגלים, ויתר מכלי – שירי ארץ ישראל, עם תזמורות והכל. פעמים רבות רקדנו הורה. היו לנו כשרונות כה מגוונים! כל ערב בשעה שמונה היו שערי המלחנה ננעלים. לא הורשינו לצאת העירה לשמירת בטחונו, משומש שחוץ היו גרמנים. היו לנו שומרים ששמרו על השערים כדי שאיש לא יכנס פנימה וייק לנו. כוה היה המצב בלנדסבורג!

אני הגיעתי לממחנה בלוויית "משמר ראש", עם חמישה עשר בחורים צעירים, שאיתם נסעתתי מהמרכו היהודי בע'כטולובקה. הם הגנו עלי בצוורה נפלאה בכל זמן המשען, ונאנחנו בקשר ידידות אמיץ. כשהגענו לממחנה הוקטו לנו חדרים, אולם הם טרבו להיפרד מני! מנהלת המלחנה רצתה לשכן אותנו בחדר הבנות, ואת הבנים – בנפרד. אולם כלם אמרו פה אחד: "לא! אתם לא תיקחו מנתנו את רזיה ותוכננו אותה בחדר הבנות! היא שיכת לנו! אנחנו כולנו משפחה אחת גודלה!"

חמשה עשר בחורים ובchorה אחת – בחדר אחד – הייתה לי חופה; ולמעשה יותר מזל מאשר שכל! כשאני חשבתי על כך היום – יא! אולם באותה העת סבורה היהתי: "אני בטוחה, لو הייתי עט בן אחד בלבד – זה לא יהיה בטוח. אולם עם חמישה עשר – האחד כבר ישמור על השני!" והם פשטו לא הסכימו להיפרד מני! היהתי בחיים!

חופשיה! הייתה מלאת חיים, מפרקת, מזמרת, אחרי שש שנים בכלא – הייתה כמו ציפור ששוררה מכלבה!

בחר עם חמישה עשר הבוחרים דרשתי פינה לעצמי. "אני זוקה למעט פרטיות!" אמרתי, "מה אתם רוצים מני, חברה? לפחות כשאני שוכבת לישון, אני רוצה פינה אחת לעצמי!" הם נטלו שמיכות ויצרו פרגוד בפינה אחת, מאחוריו העיבו את מיטתי, את חיפוי – וזה היה המkos שלי. שכבתני לישון כמו תינוקת. לא חששתי ולא לשניהם שימושו יפלוש לפרטיות בלילה. האחרים אמרו: "אתם יודעים? היא ישנה עם חמישה עשר בוחרים בחדר אחד!" אולם לא היה אפשר כל מה שהם אמרו. ידעתי שאיש מהם לא יוכל לגעת בי. הם לא יכלו לגעת בי! אמרתי להם: "שלא תעוז לשים עלי אבעע! שלא תעוז!" לא הייתה צורך לדאוג ולהחשש כלל!

זה רצה להתחנן עתי, אחר כך ארך רצה להתחנן עתי – כל יומיים קיבלתי העעת נישואין ממשהו! אך אני עמדתי על דעתך: "יעזרו אוטו, אתם! אני רצה להיות חופשיה! אני לא אנשא לאיש! רק עכשו שוחררנו מהכלא. מה אתם רוצים? לשם אתם רוצים שאתחנן אתכם? השtagותם, כלכם? לא בא בחשבון!"

היה שם בחור אחד שקט ועדין בשם מוטק, שאליו הלבכו כולם ליעוץ. אפילו יידידי הלבכו כדי לבכות על כתפיו, לשאול אותו: "מה עשה? אני אוהב אותה כל כך, והיא אינה רוצה להתחנן?"

הוא שמע את הכל, שקט רב, ויעץ: "חכה לה, בסבלנות. אולי היא תנסה את דעתה?" הוא היה כל כך חמוד!

אני הייתה הקולנית בחבורה. המנהיגה. תמיד היינו בחברותא, שרים. הייתה חופשיה וכל מסוחרת ומסונורת ע"י הכל, שלא חסר לי דבר. רק רציתי להיות חופשיה! כלם היו יידידי! לא היה אפשר לי מה יש לי ומה אין לי. הייתה מאושרת!

ואז, בעבר שנה, התחליו אנשים להתחנן. היה בינוינו רק רב אחד, והוא לו חיים עמוסים ורבי עיסוק! עבר אחד נערך חמש עשרה חתונות. כל יום היה חופש! ואנו, לבסוף, בפברואר 1946, התחננתי גם אני – עם מוטק, השקט והעדין. הוא היה איש שיחה נادر, שקט ומאוזן כל כך בהשואה אליו, הטפרמנטלית. לא סיפרתי לו על הרקע שלו, ועל שבאתי ממשפחה יהודית פולנית מיוחסת מהמעמד הגבוה. לא רציתי שהוא יידע על כך, משום שידעתني שהוא יבלה מזה. הוא בא מבית עני, ואלמלא המלחמה – לא היה שום קשר בינוינו בא בחשבון. לעולם! מושם כך לא דיברתי על כך עם איש. לא הייתה "שוויצרית". היו בנות שיפרו מעשיות כדי להרשים את האחים, ספרותים שלא היה בהם אףלו גרעין של אמת, רק כדי לחוש עצמן חשובות. אולם אני לא סיפרתי לאיש. קח אותה כמוות אני. זה בסדר! אולם בסופו של דבר – גילתה מוטק לבסוף את האמת, מפני האחרים. אנשים רבים מלודג' היו את משפחתי, למרות שאין לא תמיד הכרתי אותם.

תחלת חיי נישואינו הייתה תקופה קשה. נתקפתני דיכאון, התגעגעתי על הורי. בכיתי דלים של דמעות. התחנلت להרהור הרהוריו חרטה. פחדתי מפני האחריות. אולם במשך הזמן הסתרתי. מוטק היה השקט מכל הבוחרים, והוא שזכה بي לבסוף. ואני הייתה כל כך זוקה לאדם שכמוهو! כל אימת שהייתי זוקה לעזה המתובלת במעט שככל – הייתה תמיד פונה אל מוטק, ולא אל שאר החברים. האחרים היו יותר מדי דומים לי, ואני לא בטחתי בעצתיהם.

בגלל מדיניותה הנוראה של בריטניה בפלשתינה, בغالל סיורבה להניח לניצולי השואה להכנסה הארץ, היה علينا להמתין לגרמניה שלוש שנים קודם שנטחו שער הארץ לבסוף. העליה הבלתי ליגלית התחלת כבר ב-1946. שמענו סיפורים קורעי לב, כמו למשל, סיפורה של האניה "אקסטודוס", שבה הגיעו סוף סוף ניצולי הסיטוגadol ביוטריה לנמל מבטחים, למלחת — רק כדי להישלח בחזרה ע"י הבריטים לגרמניה, להשמדה. כאשר שמענו על כך, געשו ליבותינו, והיינו נחושים בהחלטתו יותר מאשר מאי פעם שוגם לנו תהיה פעם מדינה שנובל לבנותה שלנו, שארץ ישראל תשוב ותהיה פעם למלחתנו. פעמים רבות שרנו את השיר הבא בלבבות פועמים:

"אקסטודוס" (תרגום חפשי)

ישמע העולם ויחרד —
טופץ השמיעה פשלחת!
שיר העלה הפלתי לאלית!
ארבעת אלפים וחמש מאות
שלוחמו על גלי הים:
היהודי על נ"א אקסטודוס"
יצא מהשואול, מהשנאה,
מתקאי הגדים.
ברכו אליו חפש למולדת,
לאין ישראאל —
אל אודו של יום!

רק אַתְמֹול הֵם יָצָאו מַאֲוִישָׁבֵין שֶׁל הַיּוֹלֵד,
אֵיך בְּקָשֵׁי הָגִיעוּ אֶל חֻוף מִכְּבָטִחים —
בְּשַׂהְבְּרִיטִים הַחֹזִירו אֶתְמַלְאָךְ, לְאַחֲרָו,
בְּכַלְאִים הַאֲפִים נְעוּלִים.
הַשְׁקַט נָא, עַמִּי — בְּנִים וּבְנֹות
מְאַחֲזֵי סָגֵר וּבְרִית — שָׁמַר עַל כְּבוֹדךְ
בְּגִבְנָה וּבְאַמֵּן — עַזְלִים בְּלִתְיַגְלִילִים,
חִיל הַחְלִין שְׁלָנוּ.
על אַנְדָמָה גְּרָמָגִית נְשַׁבְעָנוּ וּנְדַרְנוּ
לְשַׁאת אֶת דָגַלנו בְּגָאוֹן
לְמוֹלַדָת. עוֹד תִשְׁמַע הַרְיִ פְּצָמָנָה, הַקּוֹדָאים!

כִּי יֵצְאנוּ מִשָּׁאוֹל, מִשְׂנָאָה,
מִפְתַּח הַגְּזִינָה —
בְּקֶרֶבֶן אֶל חָפֵשׁ, לְמוֹלֶךְתָּה
לְאָרֶץ יִשְׂרָאֵל —
אֶל אוֹרוֹ שֶׁל יוֹם!

והיה עוד שיר נוסף שרנו במחנות העקורים בגרמניה. עחרי כל מה שעברנו — עדין נותרה לנו התקווה.

א

הָאֲנִיּוֹת שְׁטוֹת, חָפְשִׁוֹת, עַל פִּנִּי הַמִּים.
הַמְּפַרְשִׁים מִלְבָנִים מִיל שְׁמִי הַתְּכִלָּת.
רַק אָנִי, עַם אֲמִי הַעֲזֹבָה
מִסְפְּטָרִים עַל קְרָקָעִית הַסְּפִינָה.
גָּעַלְמָה סְפִינָה, כַּךְ שְׁלָא יַגְלוּנוּ.
רוּחַ פָּרָא — קַבְיאֵי אֶת הַבָּן לְחוֹף הַקָּדוֹשׁ.
דַּי חַבְינוּ לְכֹךְ!

פּוֹזָמוֹן :

זֶה יְהִיָּה, זֶה יְהִיָּה,
עוֹד נְחִיָּה בִּימָד, וּנוֹרָאָה!
סְפִינָה תִּנְהַלֵּחַ תְּשֻׂטֵּה חָפְשִׁוֹת עַל פִּנִּי הַמִּים.
תְּשִׂיקְתָּנוּ קָדוֹשָׁה — לְשׁוֹב לְאָרֶץ הַגְּבִיאִים.
זֶה יְהִיָּה, כַּכְּר אָשְׁמָע זֹאת עֲכָשָׂיו:
מִקְדָּמִים אֶת פְּנֵינוּ בַּכְּרוּכִים הַבָּאִים!"

ב

הָנָאָצִים גָּרְשָׁנוּ מִבְּתִינָה.
עַדִין עַלְינוּ לְשָׂהוֹת עַמְּהֶם.
הַתִּימְמָנוּ — אָף הוּא יַתְּגַנֵּג.
לְכָל אַוְמָה יִשְׁנָה אָרֶץ שְׁלָה.
רַק אֲנָחָנוּ תִּכְּבִּס לְשֹׁתָוק!
עַמִּים — מַתִּי יָבָא הַיּוֹם קָרְנוּ לוֹ?
דַּי חַבְינוּ לְכֹךְ!

פּוֹזָמוֹן :

קֹצֶף הַיּוֹם בָּזָעֵם,
מְעֻנִּים אֲנוּ בָּקוֹר.
אָךְ לִמְרוֹת זֹאת שְׁבָנוּ לְגַעֲרִינוּ
בְּרָאוֹתֵינוּ אֶת הַחוֹר.
רְצֹצִים וּבְלִינִים אֲנַחֲנוּ
אָךְ הִיְינוּ בְּדָגְלִים הַמְתֻנוֹפִים בָּרוּם.
”שְׁלוֹם!“ אֲנוּ קֹרְאִים, וְלֹפֶת
ニיקֶן מְשֻׁחָתּוֹת, מְזֻלָּנוּ אֹזֶל; נְשָׁלָחֶתֶה; אָךְ...

זמןון :

זה יְהִיָּה, זה יְהִיָּה,
עוֹד נְחִיָּה בַּיחָד, וְגַרְאָה, וְגַרְאָה!
סְפִינּוֹתֵינוּ פְּשָׂוְתֵּנוּ חַפְשִׁיותׁ עַל פָּנֵי הַמִּים.
תְּשִׁוְקַתֵּנוּ תְּקָדוֹשָׁה — לְשׁוֹב לְאָרֶן הַגִּיאִים.
זה יְהִיָּה, בָּכָר אֲשָׁמָע זֹאת עֲכָשֵׂי:
מִקְרָמִים אֶת פָּנֵינוּ בְּ”בָרוּכִים לְבָאִים!”

ב-1948 שמענו סוף כל סוף את הבשורה. סוף כל סוף יש לנו מדינה משלהנו, ישראל! היא שלנו! המhana כולה השתולל משמחה. איך שחגנו! מי יוכל לתאר במלים את שמחתנו?

33

"שני צלבים"

זמנ קוצר אחרי ששמעתי את סיפורה של רוזיה, חורתו לירושלים, כדי להתחילה במלאת שיעתוק עדותה המילולית והעלתה על הכתב. לבגבי, כל שעה שעבדתי על כך הייתה עינוי. בכיתה אףלו בשעה שהדפסתי במכונה, וכשהאונית שוב לקולה המיוسر והטובל. ובכל אימת שעבדתי על עדותה, או כשקראתי ספרים אחרים על השואה, הייתה לי הרגשה חזקה שלגביה העם היהודי לא סימנו תא הగאים את סופו של הסיפור. היה לי ביטחון מוחלט שהיהודים המומתים ההם התקבלו בזרועות פתוחות ישר לתוך לבו האוהב של האב, משומש שיש להם חלק בבריתו הנצחית. הם נרדפו ועונו על קידוש שמו הגדל, נרדפו למען העיטה. וכן הרגשתי שגם לגבי מעניהם ורודפיהם אין זה עדין סוף הסיפור. גם להם הוכן מקום — רחוק, רחוק מאד מהשמי. "כי כל הנוגע בהם כנוגע בלבב עינו". (זכריה ב': 8). כשעבדתי על ספורה של רוזיה באותו ימים רבים בחדרי השקט שבירושלים, לא העלייתי כלל בדמיוני איזה תפקוד יදוש ממני האדון למלא בקרוב מאד, ועד לב ליבכה של גרמניה עצמה!

סיפורה של רוזיה השתרע על חמיש קלטות רשמקול, ובסיום כל יום עבדה החştית עצמי מרוקנת וטוחנה, ועכובה מאד. אולם לבסוף, אחרי שלושה שבועות עבודה, היה סיפורה של רוזיה מוכן להיכלל בספר. השלמתי את הגירסה הטספית ביום שישי אחר הצהרים בראשית פברואר, 1983. מאוחר יותר באותו יום, בעודי אוכלת ארוחת עהרים עם סיד ובטטי, הערתי: "סוף סוף הושלמה העבודה. כל מה שאני יכולה לומר זה, שאני מקווה שלעולם לא אצטרך לדרכ עוד על ארמת גרמניה, כל עד אני חייה!" והתכוונתי לכך בכל לבי.

למחרת אותו היוםצלע הטלפון, בעוד אני נהנית משלوط השבת בבית. זו הייתה קריאה ממינכן, שבה הזמנתי להשתתף בטקס יסודה של איגון סעד ליהודיים קשיים, פליטי השואה, החיים בישראל והזוקים לעזירה מעשית. מיד ידעת מהادرן שהוא ציפה מני כי איננה להזמנה בחזיב. ברגשות מעורבים מאד הודיעו להם שאגיע למינכן לעת האסיפה. ואז הרגשתי הרגשה חזקה מאד מהادرן להתקשר אל ולפגג בנורבניה, היהות והוא שימוש כמתורגמני בהודמנויות רבות בעבר, (הן בגרמנית והן בנורבנית). ואכן, גם הוא יכול היה להשתתף בטקס.

למרבה האIRONיה, הייתה אמורה להMRIIA מישראל לMINCEN בדיק בפורים, היום שבו חוגגת כל ישראל את נצחונם הגדול של היהודים על הפסיטם, כאשר הראשונים נצלו מהשמדה מוחלטת. והיהודים – "... החדש... נהפר להם מגן לשמה, ומabal – לום טוב, לעשות אתם ימי משתה ושמחה, ומשלוח מנות איש לרעהו, ומנתנות לאבוניהם" (אסטר ט: 22). ואני עמדתי לעזוב את זירת החגיגות ולנטוע לאותה ארץ אשר ביצעה את הפשעים החמורים ביותר בהיסטוריה האנושית; ולא רק פשעים נגד האנושות בכלל, אלא בעיקר נגד עמו הנבחר של ה'!

כשהגעתי לנמל התעופה של MINCEN קיבל את פני יידים גרמניים; וגם וולפגנג היה שם, משומש שהגיע במטוס מוקדם יותר מאשרו. ובין האנשים שבאו לקבל את פני הייתה גם משפחה אחת שבאה מפרס! זו הייתה אIRONיה כזאת, להתקבל בגרמניה על ידי משפחה מפרס ביום חג הפורים! הם נאלצו להימלט מאיראן שנה קודם לכן, והאשה – אישה חמודה ביותר – קבלה את ישוע בעבריים אחדים. הוזמנו לטעד אתם ארוחת העזרים ביום המחרת. האנס, אח גרמני יקר, קיבל את פני בור הפרחים הנהדר ביותר שראיתי ביום חי!

אירומי, האשעה שהזמין אותה לMINCEN, הסיטה אותה ואת וולפגנג מיד לאסיפה משיחית גדולה בעיר. אחרי האסיפה קיבל את פני רועה הקהילה שבה דיברתי בשנת 1981. "צר לי על שלא ידעת שתה היי כאן השבע, כי אחרית הינו מומינים אותך לשוב ולדבר בקהלתנו!" אמר לי, "תהייה לנו אסיפה ביום רביעי הערב, אולם קבענו כבר עם שליח אחד, שבא מהפיליפינים, שידבר באותו הערב. תיכננו זאת כבר זמן רב מראש, כך שאין לנו כל אפשרות לשנות את זה עשו. אבל נוכל לחתך חמישה שורה דקות לדבר, אם רצונך בקר!"

"מצווין", אמרתי, "אני מודה לך מאד". חמישה שורה דקות נשמעו לי כהמון זמן, משומש שבסך הכל לא התכונתי לדבר שם כלל.

למחרת היה לנו ביקור נעים מאד אצל המשפחה הפרטית. אולם בכל אותו יום טיפול בי האדון בЏורה מושחתת במינה. הדבר אוישר באותו הערב, כשהמארכנו הראה לנו סרט על חגיגת משיחית גROLה. זה היה מאורע שמח, עם ריקודים, שירים והרבבה שמחה באדון ולבבונו, אך כל אותה העת חזר האדון בלי הפסיק על השאלות ששאל אותנו הימים: "האם תסכימי ללבת בדרך אחרת? האם תסכימי לא להיות נואמת פופולרית? התסכימי ללבת בעקבותי, אחרי איש המכacoות, בדרך הצלב?" לא היה לי מושג למה התכוון; אולם הקריאה היהה ברורה שלא הותירה מקום לטעות.

למחרת בבוקר האיז ביה האדון להתחלק עם וולפגנג ועם חברים אחרים בחלק מהנבואה שנאמרה עלי שנים כה רבות קודם לכן, לפיה: "שני צלבים ילכו בעקבותיך בכל אשר תפני..." והמשכתי להסביר: "כאשר קיבלתי את הנבואה הזאת, טרם הכרתי את ישוע, אך שכובן לא היה לה שימושות כלשהו בעיני. אולם מאוז ואילך, ככל שנתקפו השנים, הבינו שהיא יותר ויותר. הצלב הראשון הוא, כמובן, צלבו של ישוע, שחיביב לעמוד תמיד לנו עינינו, כדי להזכיר לנו כל הזמן את המחר שהוא נאלץ לשלם, ומה עלה לו לקבל את נט חטאינו. והצלב השני הינו הצלב שהאדון מעצב עבור כל אחד ואחד מאתנו, כדי שנישאנו, משומש שהדרך האמיתית לשמיים קשה מאד להליכה". כמו כן סייפרתי להם על הדרך המורה שבה טיפול בי האדון ביום הקודם.

בשעת אחר הצהרים מוקדמת פניתי לחדרי, למנוחה וلتפילה; וממש اي אפשר לתאר מה שקרה באותו רגע, אולם ברגע שכרעתי בرك בתפילה, הייתה לי הרגשה מוזרה מאד, כמעט בלתי ניתנת לתיאור, ובבלתי נזימה ביותר. באותו רגע ראיתי משחו, שהיה אולי כמו חזון, למרות שלא היה לי דבר דומה לוזה קודם לכן, וגם לא מאז. מכל מקום, ראיתי בבהירות יתרה מעוק המתנסה מעל תחום עמוקה ביותר, ועל קצה המזוק השתלשלה, על חבל בודד, האומה הגרמנית. מעל המזוק רأיתי יד אוחזת בגרן, נכנה לקוץ ולנקת את החבל האחרון הזה — את הקשר האחרון המחבר את גרמניה אל צוק הסלע. הסכנה היתה גלויה וברורה לכל מי שזכה במחזה, מלבד לגורמים עצם, שהיו שאננים וボטחים בעצם במידה רבה. "לנו שום דבר לא יקרה! הסתכלו בעשור החומיי ובSIGNS הכלכלי שלנו! השיגנו, רכשנו — הכל פשוט נפלא!"

ואו אמר האדון: "שומ אומה בהיסטוריה של האנושות לא חטא גדי ונגד עמי כפי שפשעה גרמניה במלחמות העולם השנייה. ברחמי הربים המתנתני דור שלם כדי למצואו אולי אותן של חרטה מצד העם הגרמני על פשעם הנורא כלפיי. אני מתכוון לחבות עד זמן מה, אולם אם התשובה לא תבוא — אז חייב יהיה משפטו ליטול על גרמניה, או שדברי איינואמת!

ה' הבטיח, דרך אברהם אבינו, שהוא יברך את מברכי העם היהודי, ויקל את המקללים אותו. וכשאנו מסתכלים בכל אובי ישראל במרוצת הדורות — הרי שמרביהם נעלמו כבר מעל במת ההיסטוריה מזמן. גם היום יכולים אנו לראות בבירור מה שקרה לאימפריה הבריטית הגדולה, שהשמש לעולם אינה שוקעת בה". ה' טיפל מיד בבריטים, על הדרך הנוראה שבה נהגו בפליטי החרב היהודים שניסו להימלט ממחנות ההשמדה והמוות ולנוס לארץ ישראל. "האימפריה הבריטית הגדולה" נעלמה כמעט כליל, ומאז שנות הארבעים מציקים לבריטניה קשיים ובויות פנימיים. השפטים ניחתו גם על פולין ועל מדינות מזרח אירופיות רבות אחרות. אולם ה' המתין לגרמניה שנות דור שלם, כדי לגלות בה ולו אותן של חרטה וחזרה בתשובה לפני שינחית עליה את משפטו, מושם שגרמניה הינה מקרה מיוחד בmino. מאז בראת העולם, לא עוד ביעץ עם כלשהו פשעים נוראים וחרידים כל כך נגד האנושות ונגד עמו הנבחר של ה', כפי שבייצה גרמניה הנaziית בתקופת מלחמת העולם השנייה!

שאלתי את האדון: "אולם, האם לא נפל העם הגרמני קרבן בידי השטן? תשובתו הייתה מיידית:

"זה לא כל כך פשוט, מפני יהירות לבם של הגרמנים. היהירות הזאת היא שאיפשרה זאת מלכתחילה; והוא הראה השחכנות המונעת בעדרם מלהשפיל את עצם לפניו ולחזר בתשובה עד עצם היום הזה!"

כל אימת שקרأتي ספר שנכתב ע"י אחד מניצולי השואה, או אפילו כשהוא צונצוני לסייעת רוזיה, חשתי שוב ושוב כמה נראה היה סבלו של האדון עם עמו באותו ימים אפלים ונוראים. אין זה משחו שניתן פשוט להעתלם ממנו ולשבחו. ורק ידעתني שהמסר שניתן לי נבע עמוקקי לבו ממש. המשפט חייב לבוא, והוא אכן בוא יבוא, ממש שהאלוהים קדוש הוא, ונאמן לדברו. אולם מה שגע بي עמוק ביסודו היה שלמרות שהשואה גרמה סבל כה רב אףלו לאדון, אהבתו כה גודלה היא, שהוא משטוק להשபיע

על העם הגרמני את חסדו ומחילתו, לו אך יבקשו זאת. הוא העיע להם הזדמנות נוספת
להכיר בחומרת פשיעיהם, לשוב ולבקש את סלחנת האלוהים.

כאשר הכרתי בעובדה שה' הביא אורחנו לגרמניה כדי להזכיר את הבשורה הזאת, היו לי
רגשות מעורבים מאד. ראייתי קשייחות לב כה הרבה בגרמניה, וידעת שנסחית מסר שכזה
תצרוך מנה חדשה של חסר אלוהי! פחדתי אפילו לחשוב על כך. נסיתתי לבקש מהאדון
шибחר במשיחו אחר שםך, אףלו בגרמניה. אולם הוא הבahir לי היטיב שמסר בגן זה
חייב לבוא מפיו של יהודי. זה היה ממש מודחיים, לחשוב שהעם הגרמני השמיד, מרוננו
החספי ובכוננה תחיללה, למללה משליש מאוכלוסיתו היהודית של העולם; ובכל זאת רק
יהודים יכול להביא את הבשורה, המיציאה את אהבת האלוהים לעם הגרמני. בשורת
הchorה בתשובה תהיה הבשורה האחרון שרציתי אי פעם להביא לגרמניה. אולם
ב עמוק כי ידעת שזה היה המשא שרבץ על לב אבינו. הוא נתן לי תשואה כה עזה של
גודלה אהבתנו! הוא סבל יסורים כה נוראים, אך ככל זאת המתין עזין, באהבה, בתקווה,
כשהוא מעיע חסר ורוחמים לפני בו משפטו הגדול.

סיפורתי לו לפגנג על מה שקרה לי. ידעת שלביו, בגרמנית מלידה, עליה משחו לתרגם
מסר שכזה. אחרי תפילה, ידע גם הוא שזו הבשורה שהייתה להיות מוכחת. ואז הבינו
שנינו את הק舍 האמיץ שבו קשור האדון את ולפוגג, את גני ואוטו בשנים האחرونנות. אי
אפשר היה, בשום פנים ואופן, להזכיר בשורה שכזאת עם מתורגם זר, או עם אדם שלא
קיבל אישית את טיפולו העמוק יותר של ה'. ולפוגג כבר תרגם אותו לגרמנית בגרמניה
קדום לנו, וגם בנורבגיה; ואני למדתי לבטוח באדון ולסמן על חכמו, כך שהמסר זרם
בינו באין מפריע.

כאשר סייפנו את הסיפור כללו למאחتنנו, היא אישרה אותו בתוקף, ואמרה לנו
בشدמעות בעיניה שרביכם מהאמינים יכולים לחוש בעילם שמשפט האלוהים קרב ובא.
עליך להזכיר את הבשורה הזאת, אסתר, ויעוזר לך ה' לומר אותה בבהירות ובכוח!
אמרה.

חרנו למחרת לביתה של המשפחה הפרטית, ותיכנו לנטוע יחד בשבת למחנה הריכוז
דכאו. בעודנו דנים בקר, העיר מרחרנו הפרט: "יש לנו מערכת יודיאו, ובdioוק עכשו יש לנו
סרט הויזדייאו השלם "שואה". אם אתם מעוניינים, אני מוכן להזכיר אותו מיד ברגע זה".
ולפוגג ואני הכרנו מיד שזו יד ה', וכך צפינו באותו ערב באירוע השעות הראשונות
של הסרט. אחרי ששמעתי את סיפורה של רוזיה ואחרי שקראותי עדויות ריבות של ניעולי
השואה, יכולתי לומר שהסרט השמייט את ההיבטים היוצרים אכזריות של השואה; אולם
בשעה שפעתי בו, שוב החכיב העדרון על סבלו העמוק הוא בימים הללו. וידעת מעל כל
על של ספק שמשפטו הצודק חייב לבוא. אין דרך לתאר במילים את ההרגשה, שהרגשתי
בשעה שפעתי הסרט זה, בגרמניה עצמה, בעיצומו של הטיפול האלוהי בנושא כאוב
ומזועז בחזי. בכיתי עד שלבי כמעט נשבר.

בערב המחרת הייתה האסיפה. כל אותו יום קיינה בי תשועת חרדה, משומש שלא רצית
לשאת מסר נורא וקשה זה. הייתה הרבה יותר מאשר רשותה לומר דברים ש晦ים, או אףלו לא
לומר דבר. אך גם ולפוגג וגם אני ידענו שעליינו להפקיד את הענן בידי אלוהים.

כשיצאנו באותו הלילה מן המכונית, ממש לפני מועד תחילת האסיפה, ראיינו משה
שמש עצר את נשיםתנו. על הקיר שממולנו הוקרכנו שני צלבים מושלמים, שנוצרו ע"י

החוות האור מسلط הרחוב המואר. צלב אחד היה חזק וככה יותר, והצלב השני נראה כמו צילו של הראשון. הצלבים היו כה יפים, ומעוצבים ביד אמן בשלמות שכזאת, שהם הוציאו לתי תמונה שערוכה להיות תליה ומורצת בגליה לאמנתו. חשו בונכחות האדון במידה עצומה, כאשר עמדנו ונעצנו עינינו בצלבים, וידענו שהוא היה אישרו לכך שאיבשוה עליינו להכריז את הבשורה הזאת.

שהגענו לחור החקילה, קיבל רועה העדה את פניו ואמר: "שמעי, נוכל לחת לכם רק עשר דקוטה הערב במקום חמיש עשרה. אני מוקוה שיהיה לך מספיק זמן גם ככה". אבל כמובן שידעת שהזמן לא הספיק. פשוט אי אפשר יהה להכריז בשורה כזו את עשר דקוטות בלבד!

נסתמי נשימה עמוקה, התפלلت במחירות, והסבירתי: "מما שפגשנו ביום ראשון, נתן לי האדון מסר שאortsו עלי להכריז. בשום פנים ואופן אין כל אפשרות להבהיר את המשך זהה בעשר דקוטה בלבד, ואני יודעת גם שאין באפשרות לגוזל מן רב יותר מוגאות הערב. למעשה, זהה בשורה שאיני רוצה להשמיעה כלל, וכל העניין איננו נראה אפשר מכל מקום. אני רק מבקש ממך להתפלל על זה, בבקשה!" הוא הסכים להתפלל, ופנה לדרכו. הוא חזר אליו עשר דקוטות מאוחר יותר. "מעולם לא עשית זאת קודם, אולם זה עתה ברקתי עם מנהל הבית והוא הודיע שהאולם יהיה פניו מחר הערב. נוכל לארון אסיפה מיוחדת מחר, וכל הערב יעמוד לרשותך. יש לי הרגשה שבשורטך תאשר מה שנמצא כבר על לבותינו". וזה הכריז לפני הקבוצה כליה שהאדון נתן לי מסר מיוחד לגרמניה, ומשום כך תיערך אסיפה מיוחדת למחירת הערב, ואף האיז בכולם להשתתק. התפלلت כל כך! אכן, הדלקות נפתחו לפני הבשורה. הנסיבות שונו ע"י האדון מעשר דקוטה בלתי אפשריות לערב שלם! שניינו חשו חוסר ישע מוחלט, וידענו שהוא עליינו לסגור על ה' לערב המחרת בצדקה שונה מאשר אי פעם.

ביום המחרת היינו שרים בחפילה מרבית הזמן. התפלנו שה' ימושך לאסיפה את האנשים שהוא רוצה, ושהוא יחויר את הבשורה ישירות לדור לבותיהם. העמדנו עצמנו בכלי

שרות בידיו, אך רק האדון יוכל לחשוף רוח חיים בדבריו!

הערב הגיע לבסוף. לבני הלם בפראות, אולם האדון עזיר למסור במחירות יתרה את המטען הכבד המעיך על לבו. כשיטים, אמרתי לנוכחים: "אני יודעת למה עלי לבוא הנה עם הבשורה הזאת, אל הארץ אשר זעקה בדמי אchi. למרות שהשואה גרמה סבל כל יתואר לאדון עצמו — הוא עדיןओהב אתכם. ובחסדו של ה' גם אני אהבת אתכם, ומהתפללה כי ע"י תשובה כנה, יוכל ה' ללחם ולחנן את הארץ הזאת. אולם במקומות לחזור בתשובה, אמרו זקני הארץ זאת: "אנחנו לא ידענו דבר!" וזה שקר. אלפיים רבים של גרמנים נדרשו כדי להוציא לפועל את המשמדת המתוכננת הטוב של מיליון. וכל אחד מהאנשים האלה היה בעל, או אח, או אב, או אם של מישחו אחר. מעטים מאד הם האנשים שיוכלו לעמוד בכנות ובתום לב לפני כסאו של האב היודע כל ולטעון: "לא ידענו כלום!" כשהכל היהודים שגורו בשכונותם נעלמו — ידעתם זאת. "ליל הבדולח" היה ידוע לכל. היטל הבהיר הבהיר הטוב את תכניותיו להשמדת היהודים ולתת "פתחון סופי

לבעה היהודית". תכניותיו התקבלו בתשואות. אנשים ידעו!

והצעירים אומרם: "אבל אין לכל זה שם קשר אלינו!" אבל המשפט רובץ ותלי מעל גרמניה כארמה, لكن כל אחד ואחד ברוך בך. עליהם להניח הצדקה את גאותכם

ויהירותכם, ובענוהה عمוקה לבוֹא להבין את סבלוֹ העמוק של האדון על כל מה שקרה כאן, ורק או תצא חזרה אמיתית בתשובה, ובעקובותיה — סליחה וכפחה שלאמת!

אנשים רבים באוֹ אליו אחרי האסיפה, ואמרו שדברי חדרוֹ עמוק ללבם. זה היה מעודד, אולי ידענו כי אחריותנו נסתימה עם מסירת המסר. מה שיבוא בעקבותיה תלוי בעם הגרמני.

בערב המחרת נסענו לעיר קטנה בפרברי מינכן, שם הוזמנו לדבר לפני קבוצה של לומדים תנ"ך. בשעהנו, השגחתו במספר הרוב של צעירים שנכחו במקום. "הו, אדון! התפלلت, "הרי אני נזקירה לך כריזה הבשורה הזאת גם כאן, נכון? ישנים כאן צעירים מה רבים!" אולי הוא הזכיר לי מייד אלפיים על גבי אלפיים של צעירים יהודים — שוגם להם היו תקוות, חלומות ותוכניות משליהם — נרצחו באכזריות, ונספו בידי הנaziים. ידעת שוגם על הדור הצעיר בגרמניה לשמע את הבשורה. ובסוףו של דבר — חסדו של האדון הוא המוצע כאן!

אחרי שסימנו את דברינו הגיע זמן של תפילה, והתפללות היו יקרות מאד, במיוחד כשהן בקעו מפיותיהם של הצעירים. יכולתי לומר שוב נאמרו דברי ה' כשהם מכוסים ומשוחחים בחדרו. רועה העדה בא אלינו לאחר מכן ואמר: "יהא זה אישור לך: רבים מאיתנו חשים שהמשפט קרבי. אנחנו יודעים גם שהוא עדין נתן לנו הזדמנות לחזור בתשובה, אך הזמן שנותר קצר הוא מאד. תהה רבבה לך על שהכרת לפניו את הבשורה הקשה הזאת, ואני מעריכים היבט מה שזה עללה לך!"

האנטישמיות מרחפת בגרמניה מתחת פני השטח אפילו היום, והסיפורים המסתופרים על ישראל באמצעות התקשורות מסוימות בהזאתה שוב לאור. באותו ערב עומתנו גם נגד ההרגשות האלה, המרגעניים והמשרשים עמוק בפניהם. שני בחורים עיריים ניגשו אלינו לשיחה, ובoklyn נשמעה נימת התנסאות, שחצנות ושתת נפש זוatzת לפני היהודים, שהם יכולים לומר ישר מtopic שורות ה-*SS*. אחד הצעירים החתיא לגורר את העברה שבאתה בהצעת חסדו של האדון. עיין פלאה כהollowות הוא שיסוף אותו מבטו ואמר: "את באת הנה רק מושם שאות שונאת אותנו. אחרי מה שאתם עשיתם לבנין, איך את מעזה להאשים אותנו, הגרמנים, בהריגת *шибה מילוני יהודים?*" ממש בלתי יאמון נשמע באוני, שגרמנים יחושו שיש להם זכות מוסרית כלשהי לשפט את ישראל! נמלאת עצבות. ידעת ש אין כל טעם להסביר להם שלישראל אין כל חלק במעשי הטבח שנעשו לבנין. נסית לדבר אותו, אולי לבו היה געול. לבסוף אמרתי רך: "הבן בקשה, שאיני משימה את גרמניה ברצח *шибה מילוני יהודים*. אתם עשיתם זאת. וכל עוד אינכם מוכנים לקבל זאת — אין החזרה בתשובה אפשרית!" הוא האשים אז את וולפנג בגידיה בעם הגרמני. וולפנג עודד אותו להביא את הענן לפני האדון. אולי באותו רגע ידענו היבט בשורתנו או שתתקבל, או שתידחה עמוקות. נראה שלגרמניה אין כאן אפשרות שלישית.

ביום המחרת ביקרנו בדכאו וראינו את המפות עם מחנות הריכוז הקיימים שהיו פזירים בכל רחבי אירופה. לא ידעת איך לנוכח ב:right, כאשר עמדתי בתרוך שעוריו של אחד מהם.

באוטו אחר העברים השתתפנו ביסוד הארגון לפליטי השואה הגרים בירושלים, שאלו הוזמנו מלכתחילה. מייסדת הארגון, אירמי, האחות הגרמנית הירכה שכלה גם אותנו בין מיסדי, ספרה לנו סיפור מפתחיע למודיע. היא אמרה לקברזה שנאספה שם באותו היום:

"בערך לפני השנה עמס עלי האדון את הנTEL הזה, לעזר בזורה משמעותית לאותם ניצולים החיים בירושלים. אולם עלי להודות שחסירה לי האמונה הדורשה כדי להתחילה במעשה שכזה. אבל בדיק או סיפרה לי מכחה שלי, כאן במינכן, סייפור שיעור לי להתחילה בפרויקט. היא סייפה לי שלשה מתנה של מאתים מילים למאינה יהודיה אחת הגרא בירושלים. בעבר זמן מה קיבלה את כספה בחזרה. המאמינה היהודיה הזאת כתבה לה:

"תודה רבה לך על שלחתך לי את הכסף. אני יודעת שהאדון יברך אותך על כך. אבל אני חיה באמונה, והאדון קבוע בחיי כל חמור ונוקשה, שעלי להודיע לו ולו בלבד על כל מחסורי. בזמן שמכתבן הראשון הגע, לא היה לי שום כסף, וכך 'רמזות' לך שיש לי צרכים כספיים. משומך לך, כשהגיעה מתנתך היקרה, הורה לי האדון בתיקיות יתרה להחזרך לך את הכסף. עלייך להתפלל ולהזכיר בטוחה אם האדון באמת רצה שתשלחי לי אותו, ושזה לא יהיה רק בתרazaar מה'רמז' שלי!...".

מדובר לא שמעתי על דבר שכזה קודם לכן, וזה נתן לי את האמונה להתחילה בעבודתי..."

שוב הייתה אסירת תודה לאדון על שהירשה לי לצית לו בדבר קטן שכזה, שכן אפילו עד קטן זה של ציות נשא פרי. ואז הבינו גם מדרוע הוומניטי דזוקא אני לקחת חלק בשירות הזה!

בכל אותו שבוע בגרמניה, הזכיר האדון לוולפנג ולוי, כל הזמן, מה שקרה לעמי מידי הגרמנים. הוא לא נהג לנו לשכוה זאת ולו לרגע. ושנינו כאחד הרגשנו שייהיה علينا לחזור לגרמניה פעמים רבות בכל שנידרש, כל אימת שתפתח דלת לפנינו הבשורה שנית לנו. שנינו היינו מלאי התפעלות על כל מה שקרה, ואחר נפרדנו בנמל החעופה, לא יכולנו שלא לתמוה מה צופנו לנו העתיד.

34

"רִם עַל כָּל גוּוִים הֵי!"

כאשר חזרתי שוב לירושלים, אישר לי האדון שבאפריל 1983 יהיה עלי לחזור לאי פטמוס ולבוד שם בבדירות על ספרי. באוטו רגע הפך האדון תפקיד קשה ומיגע להנאה צורפה — להבטחה בדבר שהיה בת חדשניים ימים לבדי עם האדון, לתקופה שאינה מופרעת ע"י טרדות העולם הזה — וזה הייתה כמו צרי לב הנזיר המתבוזד שלי.

בהדרכת האדון, התכוינו סיד ובטי ללוות אותי ליוון, ושם לעזר לי במציאת מקום לגור בו, וכן כדי להקיף ולענוף את עבודתי בתפילהיהם. החעכנו תחילה באתונה ובלינו כמה ימי אושר עם נלי וסופיה, ואז עליינו על אנייה לפטמוס שבאים הזרוקנים. היה לי מטען רב וכבד, כולל מכונת הכתיבה החשמלית, וכן ציוד כתיבה וտספקה לחישרים ימים. המעברה מתעכבה בנמל פטמוס חמיש דקות בלבד, ורק הוטלה עלינו משימה רצינית למדרי: להריד בחיפזון את כל מיטלטلينו מעל הספינה, בתוך פרק זמן קצר כל קר!

בוקר הראשון לשוחתנו על האי, יצאנו לחפש דירה בשירות הבאים. נכנסנו לשני מקומות כדי לשאול בונגוע לדירה קטנה, ובשני המקומות גם יחד שלחו אותנו אל אותו אדם, תושב האי בשם אנטוניס. אנטוניס פגש אותנו בצהרים, ולאחר מכן במכוניתו כדי להראות לנו את הדירה שאوتה רעה להשכר. ברגע שנכנסנו לתוכה, ידעתי שהוא היה המקום שבו בחר האדון בשביבנו. היא הייתה מושלמת מכל הבחינות! היא כללה חדר אחד גדול, שהיה מרוחק משאון הנמל. היו בדירה המון חלונות, מטבחון קטן, ושולחן גדול וחסון. כשהתיישבתי אל השולחן, נשקף מולי נוף עצור נשימה של גינה קטנה מחוץ לבית, ומאהורי הסייעתה הרחוקה יותר, מאחד החלונות יכולתי לראות את נסית האפור קליפה, הבנויות על אותה הנקרה עצמה, שבה קיבל יohanesh השיליח את החזון האלוהי בדבר הדברים הקורים בימינו אלה! שלוחתו וויפויו של המkiem חוננו כל קר באחת האב, שהתרגשות הייתה מהממת! ושבר הדירה עברו הבית הקטן הזה היה רק 6 ל"מ!
התעודדתי מאר נוכח העובדה שהאדון כבר פסע לפניינו כדי לסלול את הדרך. העניינים הופכים פשוטים כל קר כשאנו פשוט מציתים להדרכתו. לך לנו פחות מיום אחד כדי לגנות מקום אידייאלי שכזה!

סיד ובטי עזרו לי להתארגן, התפללו עמי יום יום, והוא לי מקור עידוד כביר. כאשר הגיע לבסוף זמנם לעזוב את האי ולשוב לישראל, עמדתי בעצר הרבה על הרץ' בנמל ונופפתו להם בידי לשולם עד שהספינה נעלמה מן העין. ואז התחלתי בעבודתי על הספר. הופשתי

שש שעות מידי יום, פרט לשבתות, מבלי שדבר כלשהו יסיח את דעתו או יפריעני. העבודה התחילה איפוא בצהרה ויצאת מנ הכלל. זו הייתה הנאה מושלמת! שכני הקרים ביותר היו ורנגולות ווים, וכן ורנגול אחד, קולני מאד. שלוחתו ושלומו של המקום היו באמת מתנה מלבו של האב.

אולם האויב המשיך להלחם, ופעמים רבות נאלצתי להאבק בתפילה קדם שהצלחתி להמשיך בעבודה. בוקר אחד, עם יקיצתי, חשתי בלחציו המדכא של השטן, אשר הזכיר לי מادر את דבריו של שאלת השילוח:

"כי לא עם בשר וدم מלחמתנו, כי עם שרים ושליטים, עם המושלים בחשכת
העלם הזה, עם הרוחות הרעות אשר במרומיים..."

אל האפסים ו' : 12

הלחץ היה נורא, ואני הרגשתי עצמי תשושה מה צורך הבלתי פוטק להלחם לעיתים כה קרובות. בגעוגעים אמרתי לה': "הו, אבא, כמ' חפוצה אני שייהו לי כנפים, כדי שאוכל להתעופף למעלה, הרחק מכל הבעיות הקטניות האלה! להיות רק בונחותך, עד שכל הטחות הדעת הארץ-ישראלית הללו לא תטרדנה אותי עוד!"

ماוחר יותר באותו היום נסעתי באוטובוס אל פסגת האי, ונעכרתתי ליד חומת אבן, כדי להשיקף ממנו על הנוף של הים האגאי המנענץ בשמש. לפתע ניירור נחש, אשר נימנס מן הסתם בחום השמש, וחינק לעברי. רק בחסדו של האדון לא נגעהתי, אולם בכל זאת הייתה זו חוויה מפחידה בהחלט. ואו, בשובי לחדר, שטתי מבלי משים את הבדורית הקטנה של מכונית הכתיבה החשמלית שלי ארצתה, והיא נשברה. זו הייתה הבדורית היהודית שבה השתמשתי להדפסת הספר הזה, (במהדורתו האנגלית. המתרגם) ואני היהתי איפוא הרוסה ואובדת עצות למורי. ביןתיים הספקתי להדפיס כבר למעלה מחמשים דפים, וזה הייתה עבודה מדוייקת ביותר, שכן הכנוטתי את כתבי-יד המודפס הזה לדפוס. ועכשו, עם הבדורית השבורה, ידעתי שהוא עלי להדפיס את כל חמישים העמודים שכבר הדרפסתי — אולם בסוג אותיות אחר; או לחילופין, עלולות על האניה הקרויה לאתונה ולנסות לחפש שם כדורייה מתאימה באותיות לטיניות, כדי להמשיך בהדפסת הספרanganlit. היהתי מודוכאת כל כך, שיכולתי רק לשכט לשולחן, כשראשי לפות בשתי ידי.

אולם בסופה של דבר הבינוichi שהחיב להיות פתרון אחר. ידעתי שהאדון הטיל עלי לעבוד על הספר, וכך עליalicsha להמשיך לעבוד עליו! התחלתי לטאטא את החדר, ואחרי עבודה של חצי שעה כמעט כמעט את שתי החthicot הוציאות שנשברו מהבדורית (ישמנעו ממוני בשל כך מלעבוד על מכונית הכתיבה). בזווירות רבה הדקתי את שתי החthicot במקומן על הבדורית, בידעי שرك בכוחו של האדון לעוזר לי לבצע את מלאכתו בעורה עיליה. התפלתי בכוננה רבה, והשarterתי את הבדורית המודבקת במנוחה עד ליום המחרת. כאשר בדקתי את הבדורית בבוקר המחרת, היא נראתה כאלו החלקים השבורים ממש רותכו אליה, ואני הצלחתי להמשיך לעבוד כל הזמן הנותר כאלו לא קרה דבר! למחרת בערב, כשישבתי על פסגת ההר והסתכלתי ביופיה של השקיעה על פני המים, השגתי בכמה עננים שייצרו דמות מדויקת של נשר ענק, פרוש כנפים. שוב נזכרתי בדמיותי להחטוף גבולה גבורה, הרחק מעלה לבועיתיו הטורדיות של העולם הארץ-זהה. עבורי כמה ימים הגעה אליו קלטה רשםkol שנשלחה מחברים בארץות הברית, ועליה

שירים שהם הכינו בדי להশמיים לחברים משיחיים בברית המועצות. תכנית נופש בן שלושה ימים לקרהת סוף השבוע, והאורון התרה כי שלא להזין לקלטה לפני הזמן שהקצתתי לי לשם שהיה עמו בלבד. וכך, בערבו הראשון של הנפש, האזני לקלטה. כל שיר משירי הקלטה נשא עמו ברכחה שלו, אך כשהגעתי לשיר האחרון שבצד השני, חשתי באחבותו מהממת של הארון בעוצמה כזאת שלא יכולתי אלא לבכות. וגם ביום הבאים כל אימת שהזני לשיר זהה – בכיתרי בדמעות שליש, משומם שהוא עוזר לי לדעת שהארון הבין את הכמה העמוקה, והנסתורת-כמעט, שבלבבי, להיות אותו בלבד! ואלה הן מלות השיר, בתרגום חופשי:

"יום אחד אָפְרַשׁ בְּנֵפי, וְאָעוֹף אַתֶּךָ

בְּגַשֵּׂר

אָתְּעַזֵּף אַתֶּךָ.

אָגִשָּׂא עַל בְּנֵפי לְפָקוּמוֹת הָרִים

וְאָשְׁבָּן עַמְּדָךְ

לוּלָם, אֲדוֹנִי! ..."

אדון, בְּמַהְתִּי לְתַתְּךָ אֶת לַבִּי,

לְחוֹשֵׁךְ בְּמַגְעָךְ

וְלְרָאוֹת אֶת פְּנֵיךְ.

לְפָשָׁט מַלְבָּשֶׁךְ אַרְצִי זֶה, וְלַשְׁפֵּן עַמְּךָ

בְּקָדְרוֹת קָרְשָׁן,

וְלְהַתְּהַלֵּךְ עַמְּךָ לוּלָם, אֲדוֹנִי! ...."

תשוקת לבבי להיות אותו הרהודה מכל מלאה.

שבוע האחרון לשוחתי על האי, אול כספי. שכיר הדירה שלו אמן במלואו, אולם עדין לא עליה בידי לקטות את כרטיס החזרה לאחונגה. ביום שני אחר העזהרים היו בשוווי 35 דרכמות בלבד (בדיק מספיק בסך לקוחות בקבוק מים) וביצעה אחת במרקם. כל שאירת האוכל נאכלת כבר, ועדין נותר לי שבוע ימים שלם לפני נסיעתי לישראל! מוקדם יותר באותו הבוקר הגיע דואר מישראל, אך אהה – שום בסוף לא היה בו. לא יכולתי לתאר לעצמי איך יוכל האדון לחוץ אותו מהצרה שבה הייתה שרויה!

באותו ערב בא אנטוניווס ועמו כל מייטה נקיים, כפי שעשה מרדי יום שני. בהיותו אצל סייפר לי שחביבה קטנה שקיבלת נפתחה ע"י המכס, ושזהו נדרש לשלים עבורה 500 דרכמות מכס. (אמנם הוא לא סייפר לי זאת מדאגתו לכיסף, כי אם משומם שרצה שאבini מודיע נפתחה החביבה). אמם מכס בסך 500 דרכמות הינו סכום מינימלי, אולם אני נהמתי מבלי לחשוב. "יזו, אני נראה מצטערת, אבל אין לי מאה דרכמות?"

"מה?" שאל אנטוניויס באיד-אמון. "אין לך מאה דרכמות?"

"לא", עניתי בצחוק, בהריאותיו לו את הביצה המיתומה שנותרה לבדה במרקם הריק. הוא נראה נסער מכך, ושאל בשדמעות בעיניו: "מודיע לא אמרת לי שאין לך כסף? מודיע

לא סיפרת לי?" הוא זינק מהבית ודהר על אופניו אל ביתו הוא. עשר דקות לאחר מכן חזר, וספר, בתקועו אל השטרות אחד אחר בחזקה לתוכה ידו: "אחד, שניים, שלוש, ארבע, חמיש, שש, שבע, שמונה, תשע, עשר... ואם תזדקקי ליותר — פשוט אמר לי!" ואז הוזמין אותו לסעוד למחורת ביתו, בחברת אשתו ובנויתו.

אחרי שיצא ספרתי אני את השטרות שהשאיר בידי. הוא נתן לי 10,000\$ דרכמות, מחצי הסכום ששלםתי לו אני עברו שכר הדירה! (בערך כ-150\$). התחלתי לבכות, משומ שחשתי כי האדון ידע על טוב לבו של האיש כל אותו הזמן. הייתה כל כך אסירת תודה לאדון על שעור לי להכיר משרתת בה יקר ונאמן שלו. ביום הראשון מוחוץ לאי, סיפק לי האדון את הכסף כדי להחוירו לאנטוניו. אולם בעקבות החוויה הזאת נוצרה בינו ידידות מופלאה ויקרה, שהלכימה וריתה אותה בכוח רב אל המשפחה היוונית הקרה הזאת.

באותם חודשי שלוה ברוכים ומואושרים עלה בידי להשלים את 180 הדפים הראשוניים של הספר. אולם עזבתי את האי מלואה בהבטחת האדון שאחזר שם באביב הבא, כשמוכנות הכתיבה בידי, כדי להשלים את המלאכה. נוכחות האדון על האי הייתה נפלאה כל כך, שידעתי כי חלק מלבי נשאר מאחור.

مازو 1978 נהגתי לשולח מכתבים חוזרים חצי שנתיים למכריי בארצות שונות בנאמנות בתפילה למעןי. הרעיון של כתיבת מכתבי חדשות חוזרים היה באמת חכמתו של האדון, היהות ובמכתבים אלה תיארתי בפרטוט כל מה שהתרחש בחיי תוך כדי הליכתי עמו, בעוד הדברים טריים בזכרוני. בדרך זו נכתב למעשה מראש חלק הארי של הספר. פעמים רבות ארכו המכתבים תריסרי עמודים; אולם אלמלא צייתי לאדון וכותביהם אותם, היו רבים מהפרטים החשובים נשטטים מזכרוני ואובדים לנצח! דברים כה רבים קרו לי, שאין

מתקשה לומר את מאורעות השבוע שחלה, שלא לדבר על שנים עברו!

המכתבים החוזרים האלה עלו כסף רב, הן להדפסה והן למשLOW, אולם מעולם לא ביקשתי כספים, ובוחתי תחת זאת באספקתו הנאמנה של האדון. אפס, כאשר הכנוטי מכתב חזר באביב שנת 1983, הפטי עותי האדון מאד בידיעה שעלי לאסוף ולקבץ כספים למען יהודי ברית המועצות. הסטי כל כך לפני שעשית זאת, עד שלבסוף אמר לי האדון: "מה יש לך להפסיד? אם הבקשה אינה ממשנית — לא ייכנסו שום כספים. אולם היה ממשנית — הרוי שאני אברכנה!..." בסופו של דבר הבינו שהיא אכן זה מדובר כל כך בבקשת הכספיים לכשעצמה, אלא במתן הזרמנות לאלה שאחבו את יהודי ברית המועצות לתתפללו למען — לברך אותם גם בדרך גליה לעין — ואין ספק שהצרכים היו גדולים! וכך כלתי במחtab גם בקשה לתרומות, והנחהתי את הענין כלו בידי יושע.

ఈ הזרמת מפטמוס לישראל בראשית יוני, כמעט ולא הייתה היענות כלשהי לבקשתו הקודמות לכטפים. אולם אז, בחודש האחרון לפני צאת ישראל, החל הכסף לזרום. עם עזבי את ישראל ב-2 ביולי, היה בידי סך כולל של כ-10,000\$ כדי לקחטו עמי ליהודי ברית המועצות!

בעובי את ישראל, נסעת תחילת לנורבגיה, לbijtom של וולפגנג וגני. וולפגנג עבר חוויה טראומטית זמן קצר אחרי שיבתו מגרמניה, וידעתי שהוא עליינו להתפלל בצוותא על אותו עניין, מכיוון שדריכים חדשים נפתחו להבאתה ה"בשורה הגרמנית" לגרמניה, באוקטובר 1983.

בימי השני לשוחתי אצלם, קבלה ג'יני שיחת טלפון מasha אחת המתגוררת באוסלו. האשה שאלת אם יוכל לבוא ולברך אותה באוסלו בהקדם האפשרי, משומ שיש לה מתנה שברצוננה לחתת דרכנו להודי ברית המועצות. עשינו את הסידוריהם הדרושים וביקרנו אצללה למחמת אחרי העחרים.

היא הסבירה לנו כי יש שנים קודם לכך האיז בה הארון להפריש סכום מסוים מהמחאת הקיצבה החדרשת שלה. היא שמעה בקולו, ובכל פעם ששאלתה אותו לשם מה הכספי, היה עונה לה: "בבואה העת – אומר לך". כאשר הגיע אליה המכתח החוזר שלו, היא ידעה בו ברגע שהחסכונותיה אמרוים להיות מתנה ליהודים ברית המועצות. עד אותה העת הספיקה האשה יקרה זו לחסוך 100,000 כתרים נורוגיים, השווים בערך ל-13,500\$!

כמה התבך האדון, מן הסתם, מצויה ומאבתה!
טstyl מונרבגיה לארה"ב כדי לבקש אשורה לבריה"מ, וכן כדי לבקר את מיק וגיאי בית הורי שבאrizונה. זה יהיה הביקור הרביעי שלו ברציפות ברית המועצות, וידעתי שרק האדון מסוגל לסדר לי אשורה נוספת.

אחרי שלימלאתי את טPsiה הבקשה לאשרה המשכתי לנמל התעופה של פיטסבורג, שם החלתו להפתיע את מיק וגיאי לפני עולותם למטוס לאrizונה.
מיד עם הגיעו לנמל התעופה, ניגשתי אל השער ושם גיליתי אותם מיד. דחפהו אותם קלות מאחור, טפחתי על כתפיים ואמרתי להם: "הי, בחורים, זווו העידה, פנו דרך!" הם הסתובו כדי לראות מי הם שדחף אותם, ונדרמו לגלות שזו הייתה אני! לא התראינו כבר בשנתיים, והשינויים שהלכו בהם היו עצומים. שניהם גרו במדיה ניכרת, וגיאי הגיע כבר כמעט למטר ושמונים!

אחרי שפטפנו יחד זמן מה, ניגשנו אל דפק חברת הנסיעות וביקשנו מושבים סמוכים בטיסה לאrizונה, משומ שgam אני הזמנתי מקום לאותה טיסה. עובד חברת התעופה בדק את המקומות השמורים שלנו במחשב, ואו הסתכל בנו כאילו ייצאנו מಡעתנו:
"למען השם", אמר "אתם כבר יושבים במקומות סמוכים. כמה קרובים יותר אתם רציתם להיות!"

זה, טובו של האדון! הוא כבר ארגן זאת כך שימושינו יהיה סמוכים במעט, אף שלא בידיעתנו!

ביקורנו יחד בבית הורי היה נפלא. וזה היה הפעם הראשונה לשוחותנו יחד מאז 1975!
עם זאת, חשתי דאגה عمוקה לגיאי, שעבירה עליו שנה קשה מאד. כתוצאה מלחיצים חברתיים וمبرיעות משפחתיות, הוא החל לשחות לשכלה, לעשן, ולשחק במשחק שטני בשם "שדים ודרקונים". אולי כבר בזמן שהזמננו ביחיד הוא החל לננות ולהחזיר את הגלגל לאחרור, ובמרוצת השבועיים האלה דמה לניצן של פרח ההולך ונפתח. הוא זכה מחדש לבתוון עצמי וחידש את אמונהו באדון, ואני שמחתי לראות איך שהדבר קורה. אמוןנו של מיכאל היה יציבה ונשאה לא שינוי, ונראה שהוא מיטיב להסתגל לכל מצב שהוא. בכיתה נושאות כשהגענו כהגיע הזמן להפרד מהם, משומ שכאב הנition היה חריף כל כך. כמו התגעגעתי לאותם ימים רוחקים, בהם חיינו יחד בצוותא! כה נהנית מחברתם! אולי תחת זאת נאלצתי לראותם עולים למטוס, בירועי שהזמן שבו נחיה שוב ביחד יגיע בנצח!
אחרי אריזונה נסעתי לפנסילבניה, לבקר אצל מארסיה, דיביך ומשפחתם. שם מצאתי כבר את הויה המאושרת לברית המועצות, שהיכתה לי אצלם, יחד עם מכתב מידיד

באנגליה בשם רוג'ר. רוג'ר ביקר בבתיו בירושלים בليل הסדר, ובஹותו שם סיפר לי על כוונתו לבקר בברית המועצות בקיץ של שנת 1983. עצתי לו היתה להיות בטוח שהוא אכן רצון האלוהים; ואם אכן הנו בטוח בכך, עליו להיות מוקף ומכוסה הדעת בתפלות, ואז לנסוע בברכתה. במכתב אשר חיכה לי הטביר ליש שהוא אכן נסע לברית המועצות, ושם בקר בקהילה באוקראינה. באסיפות הקהילה פגש באשה צעירה דוברת אנגלית שהזמין אותה לבקר בקהילתתה ביום המחרת. אחרי האסיפה, היא ואחותה החמינו אותו לאכול בביתן ארוחות עבר. בדרכם הביתה, העירה הבוחרה: "דרך אגב, שמו של רועה הקהילה שלנו היה גיאורגי וינס!"

"מענין מאי?" קרא רוג'ר, "יש לי מכירה בישראל, שפגש את בתו של גיאורגי וינס!"

ועל כך ענתה: "ובכן, גם לי יש חברה בישראל, שפגש את בתו של גיאורגי וינס!" התוכלו להאמין, שמתקן 280 מיליון התושבים של ברית המועצות, הפיגש אותו האדון עם חברי בלה, אותה בלה שעוזרה לי להתחמק מהק.ג.ב. רק שנה קודם לכן? משימה מסוימת ביוטר מעדרה עבשו לפנוי, ואני יודעת שזו היה אישורו של האדון שהוא יגן עלי שם. האדון שאותו אנו עובדים יכול לעשות הכל!

עד שעוזבתי את ארץות הברית בדרכי למוסקבה, עדמו לרשותי כ-\$30,000 כדי לקחתם עמי לברית המועצות. האדון נתן לי הוראות מפורשות באשר להסתורת הכסף, ואני צייתי לו עד לפרט האחרון. התבררתי כל כך מהענותם מחמתה הלב של קוראי מכתביו החווור, יודעת שזה האדון גם הוא יברך אותם על כך. הרגשתי עצמי בת מול להיות בלידנית לאות אהבה גולי כל כך! ואני יודעת שהאדון עתיד לבקר כל מי שהשתתף במתנה זו לאנשי עמו!

"ווען העדים ומארו: 'אודונג, מהרי דאיןך רעב ונכלך, או עמא — ונשקה אותו?'

ומתי ראיינך גר — ונאספֿן, או ערום, וכנסך?

ומתי ראיינך חולה, או במשמר, ובווא אליך?

ו האמר יענה ויאמר אליהם: 'אםן, אומר אני לכם, מה שעשיתם לאחד מאהויי

הצעירים האלה — לי עשיתם!'

מתי כ"ה: 37 — 40

מקודם מידי הגיע הרגע הגרה הגורל, שבו ירדתי מן המטוות בנמל התעופה של מוסקובה. כשהחלו אנשי הק.ג.ב. לבדוק במטעני, הייתה מודיעת היטיב לתפלות שהקיפו אותי, ולריבונותו של ה'. הם חיטטו בתיקי בקדנסות מודיהימה, והחיפוש ארך כמעט שעעה וחצי. ברגע מסוימים הם התקרכבו כדי סנימטורים אחדים אל אותו הפתח שבו חצנו הכסף, אולם — כמו בעבר — הם לא מצאו בכבודתי שום דבר בעל חשיבות, והכיסים עברו בביטחון את הבדיקה. עם זאת עברו עלי כמה וכמה רגעים חרודה נוראה, וזה אינה חוותה שהייתني חפיצה לעבור דרך קבוע!

רק אחרי שכבר הבהירתי את הכספי לטור הארץ לממדתי לדעת איזו סכנה נוראה נשקפה לי באמת. נמסר לי מפי חברים שפועלים כלכליים נגד הממשלה נחשבו בגודניים במילוי, ושעהונש המירבי הCEF שלם להם הוא מות! הרוסים רואים בכך אמצעי להתחלה הפיכה נגד הממשלה הקומוניסטי!

כשעזבתי את ברית המועצות בעבר שלושה שבועות, היה לי רק מושג קלוש באשר לחומרה, שבה ראו השלטונות את גילויו של "מטבע בלתי מוצהר". כשהם שבו ובדקו

במטעני, הם גילו בארכני סכום של 500 קرونות דנירות, השווות בסך הכל כ-15 \$ בקירוב, סכום שעלה קיומו שבחתי להצהיר. האשה שחייבת במטעני התרגזה ונסעה מאר, ומיד הזעקה שני שומרים גברים כדי לסייע לה. ואנו החלטה החקירה: "היכן קיבלת את הכספי זהה? האם יש לך קרוביים בברית המועצות? מדוע לא העזרת עלvr? סיפרתי להם שלא העזרתי עלvr פשוט משום שכחתי לא Hollowin על קיומו של הכספי הזה. בסופו של דבר הם סירבו לתת לי לעזוב את הארץ כ-500 קرونות ברשותי, ונתנו לי במקומו שובר זכוכית על הערך הנקוב השווה להם ברובללים, שאוכל לפדרתו ב ביקורי הבא בבריה".

כמובן שאין בכוחה של רגשותה המיוחדת של ממש צורר המשיח כדי לעכב ולעצור بعد האדון מהו שיט את העזרה הנחוצה כלvr לאנשיו. אולם בשל הסכנה החמורה כלvr, יש מעט מאד שיש יכולתי לספר על ביקורי הרביעי בארץ הצפון.

באופן כללי נוכחתי לדעת שהאנטישמיות הפכה למדיניות רשמית וגוליה של הממשלה הסובייטי. מסע התעמלות האנטישראלי והאנטיציוני התקדם בעדי ענק, והיהודים המבקשים לצעת את תחום ברייה"מ הנם המטרה הראשית שלליה מכוונות ההתקפות הגדפניות ביותר. כל אלה הגיעו את דחיפות הענן ואת הצורך בתפילה הפגיעה אינטנסיבית לungan. כמו כן הייתה לי הרגשה שה' אכן שמע את עתק בני עמו ושואא עתיד להלעם ממש במהרה. נראה שיש מודעות הולכת וגוברת לאהבת האלוהים בתוך הקהילה היהודית עצמה, וכן כמיהה הולכת ועמיקה לשוב לארץ ישראל. ככל שהולפות השנים והמצב הולך ומחמיר, מבקשים יותר ויותר יהודים רשותן הגירה לישראל. בשמחת תורה נאספו במוסקווה 15,000 יהודים, הקהל הגדול ביותר שנאסף שם אי פעם! ועוד שהוא התרחש בטילוז זהה, שעוזר להציג את העובדה שאכן יד ה' היא שהביאה אותו שמה. במקורו, הומנתה כרטיס טישה מפינלנד לבירת המועצות ובוחרה עם חברת SAS. אולם כשהגעתי לנורבגיה ביולי, גיליתי שהוא עמו הכרטיס. כשהתפלתי עלvr, ציווה אותי האדון בחומרה יתרה לבטל את הכרטיס בחברת SAS, ולהזמין תחתיו מקום טישה למוסקווה עם חברת פין-אייר. הוראותיו היו ברורות מאר (כמו תמיד, כמובן), אולם אני כמובן שלא הבינו כי זאת כלל! אולם איכשהו הייתה אמורה להכנס לבירת המועצות באותו השעה עצמה שבה יווט מטוס הנוסעים הקוריאני והופל, כאשר חעה את המרחב האוורי הסובייטי. וכך כשהייתי בתוך תחום ברייה"מ, החזרמו כמעט כל חברות התעופה בעולם את ברית המועצות, למעט חברות פין-אייר, ועד חברות מעטות ביותר ביתר! תיריהם רבים, שהיה ברוטיה באותה תקופה, נתקלו בקשיים חמורים בנסינס לסדר לעצם טיסות.

יעזאות, אולם האדון כבר דאג לסדר לי זאת מראש. למרות כל המתחים, שמספרם ניכר למדי, תמיד שמחה אני לבקר אצל הרוסים. אני זכרת עבר אחד באופן מיוחד, בחברת יידדים, כשהתחלנו בספר "ספוריים מן החיים". סיימנו בצחוק חזק כלvr שחשבנו שנמות מצחוק! חברה אחת סייפה באוטו עבר על אמריקנית אחת שביקרה עצלה פעם. היא הכנינהسلط שהאמריקנית נהנתה ממנה במיוחד, שאללה ממנה את המרשם.

"בדרכ כל אני מדברת אנגלית די טובה", אמרה לי, "אבל אני בכל זאת טועה מפעם לפעם. במרשם היה דרוש גור מושק (באנגלית: "carrot"), אולם תחת זאת אמרתי לאשה שהיא צריכה לrisk מעט תוכי (באנגלית: "parrot")! האמריקנית נראתה המומה, משומ

שהזה עתה חיסלה במות רצינית למדוי מהسلط. "תובי מרוסק?" שאלה אותו בקול לחוץ. "כן, כן!" עניתי לה בהדגשה יתרה: "תובי מרוסק!" עבר אחר, בעיר אחרת, שוחחתי עם חברים ברחוב הראשי, כאשר לפתע החלו שוטרים סובייטיים להקיף אותנו. התהמקנו מהם ונפגשנו שוב בחוץ בגן ציבורי. איזה ביקור נחדר היה זה!

כל כך הרבה דברים התרחשו بيמי שהותי בברית המועצות, ואני בטוחה שיום יבוא ואיה הופשיה לספר את הסיפור כולו או לאם ביןתיים הרשו לי רק לצוין את הצורך הנושא בתפילה! כמו כן יש חשיבות מכרעת לבתיחת מכתב מחהה על הדרך שבה מטפל המשל הסובייטי היהודי בירת המועצות, וכן לשילוח מכתבי עידוד ותמיכה למסוכבי העליה עצם. גם אם אין המכתבים מגיעים תמיד לתודרכם, הק.ג.ב. מודעים יותר ויותר לעובדה, שUMBOL המכתבים המציגים אותם מעיד על העניין שיש במערב בנושא זה, וזה מרטן וمعدן במקצת את התנהוגותם כלפי המשפחות האלה! גם הפגנות בארצות שונות ומאמריהם באציגי התקשרות השובים הם ביותר. כל כמה שחוושפים את הבעה לעין הציבור, כן ייטב לירידינו שםஅחרוי מסך הברול! שאלתי חברים מסוימים ברוסיה אם יתגndo לשימוש בשמותיהם האמיתיים בספר, הם ענו באומץ רב: "בקשה, עשי זאת!" ברגע שאנשים מחוץ לארץ יפסיקו לדאוג לגורלנו, יפסיקו לכתוב מכתבים וספרים אודiotינו, יפסיקו להפגין למעןנו — אוי תגוז ותאבד כל תקוותנו. משום שאז ירגעש הק.ג.ב. עצמו וחופשי לנוהג בנו כתוב וכישר בעינו!"

כל אלה היו כמובן לעזר ליהודים, כל עוד נמצאים הם בתחוםם קשים כאלה בבריה". מאולם علينا להתפלל במיוחד בדבר ה' יתגשם במהרה; שהוא אכן יאמר לעפון "תני", ושבורעו עשות הנפלאות יכול לומר במהרה לבני עמו הכלואים בברית המועצות: "ברוכים הבאים הביתה, לישראל!"...

אחרי שלושת השבועות המפרכים בברית המועצות, נהניתי מכמה ימי מרוגע נחוצים ביתר, לפני שנסעתי להאה לראשונה מבין האסיפות שארגנו לי בגרמניה המערבית. ביום א' הראשון שלנו שם, היינו, ולפוגג ואני, אמרוים לדבר בשתי אסיפות, ולאחר מכן אורגנו לנו אסיפות במשך השבועיים הבאים במקומות שונים בארץ. סיפרתי את עדותי באסיפה הבוקר של יום א', ואחריה מסרתי את "הבשורה הגרמנית". פתחותי בספר קטיעים מעודתה של רוזיה, ואיך שהאדון טיפול בחיה בנושא הסבל והצער שהוא עצמו סבל בימי האימים האלה. ואז סיפרתי להם על החזון שקבלתי ועל הצורך בחזרה אמידתית וכנה בתשובה, כאשר מאשרת שוב את חסדו ורחמיו של ה'. אחרי האסיפה נשאה אלנו אשנה מבוגרת אחת לטירה שהיא קבלה את אותו החזון עצמה, של גרמניה התלהה על חבל דק אחד וייחיד על פי התהום. גם היא ידעה שמשפטו של ה' על גרמניה קרוב מאד מאד. לבך מזאת, לא קיבלנו היענות כלשהו לשורה.

באתו ערבית, סייפנו את אותה הבשורה עצמה אחורי שנתתי את עדותי. אחרי האסיפה נותרו ארבעים או חמישים איש באולם לשאלות ותשובות. רבים נפתחו לקריאת הדברים שאמרנו, ואחדים מהצעירים יותר היו פתוחים במיוחד, בחורים יקרים מאד, שהיו חדים לדעת איך יוכל להשלים עם ה' בעקבות חטאיהם הנוראים של הגermans לפני "בבת עינו". (זכירה ב': 8)

הסבירתי להם שאין די ב"מעשים טובים" למען מדינת ישראל, אלא שיש להביא את הפשעים האלה, כל אחד באופן אישי, בחרטה כנה ובתשובה עמוק הלב לפני האדון. איננו מקבלים סליחה על חטאינו בכך שאנחנו אנשים טובים, שams לא כן – הרי די בקיט' תורה, ומותו של ישוע היה לשוא! הסליחה באהה בעקבות החזרה בתשובה, אולם במקרה זה יש צורך אף ביותר מכך. על כל אדם מוטלת האחוריות לדבר על כך עם אחרים, ופושט לומר: "הבט, אנחנו עשינו דבר מהריד זה כאומה, ועלינו לבקש את סליחתו של האדון על קרי!"

ועוד אמרתי להם: "אתם שמעתם על מעשי הטהב שbove'עו Ashton'ק בדורות לבנון. ישראל לא ביצעה אותן. אולם כמעט ולא תמצאו אדם אחד בישראל שלא הריגש נורא בשל בזבוז חסר לב ונפשׁ זה, והרט חי אדם! היכן מצויה ההרגשה זו זאת בגרמניה? איפה הסבל ויסורי המרפא? העכבר על קר' שישישה מיליון בני עמו הנבחר של ה' עוננו, גוענו, הורעבו למות נתבחו בדם קר'?"

גרמני אחד היה תקין במיוחד כשקרא אל האחרים: "לא נוכל להעמיד פנים כאילו הדבר לא קרה! הוא קרה בפירוש, וכלנו אשימים בו לפני ה', אלא אם כן נשפיל את עצמנו בחורה בתשובה לפניו!"

אחרי האסיפה ישבנו, ולפוגג, אני, רועה הקהילה ועוד כמה אוחחים לכוס קפה במלוןית הקטנה שבה עמדנו לזמן באותו הלילה. רועה העדיה שאירגן את האסיפות הללו אמר לי בתקיפות: "אני אוסר עליך להמשיך ולדבר על המסר השני בכל אחת מהאסיפות בשבועיים הבאים! לא כולנו אשימים בכך, ואני מSTERב להרשות לך להרים את האסיפות עם בשורה שכזאת! עדותך היא בסדר גמור. אין לי שום התנגדות לך. במקום הבשורה השנייה זאת תוכל לספר על ישראל, או על יהדות הברית המועצת, או על אותם הדברים שהאנשים המברכים באסיפות האלה מצפים ממך לשמעו!"

לבִּי עַנְחָ בְּקָרְבֵּי. הַמִּתְּחִוּת בְּחֶדְרֵךְ הִתְהַגֵּד נֹרָאָה. נִשְׁמָתִי נִשְׁמָה עַמּוֹקָה וְאִמְרָתִי לוֹ: "אָקְ
מָה יִקְרָה אָם הַמְּסָר שְׁבָפִי אָמָת הַוָּא? אָם בְּאָמָת יַרְדֵּן מִשְׁפָט הָאֱלֹהִים עַל הָאָוֹתָה
מִפְנֵי שְׁעָמָה סִירָב לְחַזּוֹר בְּתִשְׁבוֹה — מָה עוֹד אָכוֹל לְוֹמֵר לְאָנָשִׁים? אָם אַתָּה רֹוֹתָה אָדָם
הַהוֹלֵךְ לְטַבּוֹעַ — מָה תַּוְעַילׂ לָאָם תְּשִׁלֵּיךְ לָוּ וּוֹרֵד בָּמָקוֹם חֲגוֹת הַצְּלָה אוֹ חַבֵּל? אָם
גְּרָמָנִיה עֻמּוֹדָת "לְלַכְתַּעֲזֹזֵל", וְאַנְיִי יָדַעַת זֹאת, אִיר אָכוֹל לְדָבָר דָּבָרִים שִׁישָׁמָחוּ אֶת לְבִ
הַמְּאוֹזִינִים בָּמָקוֹם לְוֹמֵר לָהֶם אֶת הַאָמָתָה?"

אולם אי אפשר היה להזיז מהחלטנו. אסור היה לי להזכיר את הבשורה ولو פעם אחת.
סוף פסוק.

אמרתי לו שאתפלל עליך, וביקשתי גם ממוני שיתפלל.
ברגע שהייתי לבדי בחדר, הבאתית את העניין לפני הארון. הודיעתי לו שבhalbט אשמה
להניח את המסר כולם על המזבח, ולומר במקומו את הדברים ה"געימים" שרווחה העודה
ביקש ממני להגיד. ידעתי שהן לגבי וולפגנג והן לגבי תהיה זו דרך הביריה הקלה והנוחה
bijouter! אולם האדון ענה מיד בחומרה, ואמר בפשטות: "לא אמשח ולא אברך שום בשורה
אחרת!"...

וכך, בן רגע, הייתה התשובה ברורה בתכלית. אם לא יותר לי להמשיך ולמסור את בשורת האזהרה לגרמניה – יהיה علينا פשט לkom ולעוזב. לא יהיה עוד דבר אחר כלשהה שיכלoti לאמרו לעם הגרמני. ואם אומד בדברים אחרים שלא ברכבת האדרון ומשיחתו, לא

יהיו לדברי חיים. לא ספק עמדתי על פרשנות דרכם. הברירה הייתה נתונה לנו למצוא חן בעני בני אדם או בעני אלוהים. אך אם אנו באمثال קרואים בשמו, כי אזי לא נותרה לנו כל ברירה!

לחץ והמתוח של אותו הרגע היו בלתי נסבלים, ולפתע העניק לי האדון הבנה פנימית, שתקוותי היא כי לא אשכחנה לעולם. הוא אמר לי: "עכשו את יכולה לפחות להחילה להבין את הלחצים הנוראים המופעלים על בגין וועל שאר מנהיגי ישראל. עליהם לעמוד על אמונותם בדבר ה' בקשר לגבולותיה של ישראל, למרות שכל אומות העולם מתנגדות להם, ופעמים רבות אפילו חלק ניכר מהעם עצמו עומד בפניהם!" אין ספק שהלחצים האלה היו בلتני נסבלים ממש אלמלא חסדו של ה', ובבר הוענקה לי מידה גודשה יותר של רחמים והבנה לכל אחד ממנהיגי ישראל! יכולתי רק לקוטר ולהתפלל שהם יישארו נאמנים לאדון ולדברו גם אם הלחצים להתרחש יילכו ויתחצקו.

בשנפגתשי עם ולפוגג בבודוק המחרת, נוחמתה לשמוע שהוא קיבל את אותה התשובה עצמה. הוא גם ידע מהאדון שאמ לא יורשה לנו לשאת את הבשורה לגרמניה – אין עוד שום חכלית להמשך שהותנו בארץ זו. כמו נפלא היה שהוא יכול היה לעמוד לעדר ולחזק את ידי בעסיקות פשוטות אלה!

וכך, ליד שולחן ארוחת הבוקר, הודיעתי לרעה העודה על החלטתו. האדון אמר שהוא לא ימשך ולא יברך כל בשורה אחרת שהיא, ומישום כך לא יוכל לומר דבר, אלא אם כן תיכל בדרשותינו גם הבשורה לגרמינה.

בשוחרינו לבתו של רוחה העדה, בעיר אחרת, כבר ידענו, ולפוגג ואני, לפי תגובתו הועמת, שעלינו לעזוב את הארץ באותו היום עצמו. תכננו לצלצל לדידים ולבקש מהם "לחוץ אותן", אולם תחילת היה עליינו להודיע לרוחה העדה על החלטתנו. הוא רתח מזעם.

"תהיו בטוחים שהדלות תינעלנה בפניםם לעולם בגרמניה!" עזק. "ובכל אסיפה ישמעו בני האדם שאטם גראמתם מבוכה ופילוג! אתם פגעתם בתודמיתה של חברתונו ושל פעילותנו למען ישראל. ואני בטוח שאטם לא שמעתם את האדון כלל, מושם שאטם מסרבים להסתכנים עם עצותיהם של רועי הקהילה המקומיים כאן. היו בטוחים גם

שהפסדים מ שכורת שמנה ויפה, שהייתם יכולים לקלב כאן! ריחמתי עלי מאר, אולם כל איוםו לא יכול לשנות את החלטתי במלוא הנימה. מה הם הכרה ורכוש, כשהאנו נמצאים מחוץ לרצון האלוהים? לכל אלה לא הייתה משמעות כלשהי בעיניי! אנשים כבר לככלבו את שמו בעבר, ואנשים ימשיכו לטנק אותנו ולהוציא את דיבתנו רעה גם להלה. אולם האדון לבדו יודע כמה מושחתת ומגעללה ורקבוה אני באממת, אולם הוא עדין אוהב אותנו ומרשה לי לשרתו בחוי. הדבר היחידי שיש לו ערך ברקיע הוא עולם זהה יהיה לשם יום אחר את דבריו: "היתבת לעשות,عبد טוב ונאמן!" ... כל

וכך, לאחרו אחיה הצעיר עזבנו את ביתו של רועה העדר וחזרנו לנורבגיה, כדי לספר כל מה שקרה לנו לגני, שדאגה לכסטות אותו כל אותה העת בתפילה. האדון עוזר לשושנתנו לדעת שאנחנו עשינו את רצונו בנסענו לגרמניה; שהוא היה שבע רצון בך ששמרנו לו אמונים, ושהיינו חופשיים בהחלט לעזוב את גרמניה בזמן הזה. האדון הזכיר לי מה שאמר לי פעמים רבות בעבר, שאם לא אזכיר את הבשורה – תרבץ האחריות על כתפי. אולם

אם אכריז את הבשורה – יהא רם שומעה בראשיהם. עכשו היה תלוי ברועה העדר, ובאחרים ששמעו את הבשורה, מה לעשות באזהרה שקבלו. לפחות הטפוקן לדבר בשתי אסיפות לפני שנטרכו הדלתות בפנינו!

ביומי השני בנורבגיה קיבלנו שייחת טלפון מאירמי במינכן. כתבנו לה שעזבנו את גרמניה מוקדם מהצפוי, ומשום כך לא נסור למינכן עם תום השבועיים שנקבעו לאסיפות, כפי שתוכנן מלכתחילה. אולם היא עצלה ואמרה: אנחנו מכירם את הבשורה שבפרק. היא חשובה, ואנחנו רוצחים שתבוא אלינו למינכן, כפי שתיכננת! ואז הסבירה שנקבעת כי בדברת בכניסה של "יום ישראל", ושרבים מצפים לי שם! למחמת צילצלו גם חברים מחוץ למינכן, וביקשו גם הם שאשוב לגרמניה בעבר אותם שבועיים. בשני המקומות האלה כבר הרגגה הבשורה לגרמניה שנה קודם לנו!

אחרי תפילה ידענו ולפוגנו ואני כי באמת רצון האדון הוא זה שנחזר לכינוס במינכן, וכן שולפונג ייסע אליו ממש לאוסטריה, כדי לתרגם דבריו באסיפות שתערך גם שם. ממש אסע הלאה לשוויץ, לאסיפות נוספת, ואחריהן יחוור ולפוגן לבתו. ואז אישר האדון גם שבינתיים אוכל לטוס הביתה, לישראל!

אחרי שלושה חדשניים, עם כל המתחים שבניתוק מעלה מיק וגיאי, והלחצים של רוסיה ושל גרמניה – הייתה כבר באפיקת כוחות כמעט. הייתה זו איפוא מתנת חסド מידיין, לקטו עת המשע הממושך ולהפסיקו ע"י נסיעה קצרה הביתה, לדירתה הקטנה, לדיידי, ולירושלים היקרה. יכולתי להפתיע את סיד ובטי כאשר הופעתו לפתח על סף ביתם

באורה בלתי צפוי לאירוע הבוקר! זה היה איחוד מחודש ומרענן!
ברכה מיוחדת הייתה גם בקר שנותאפשר ליהת חלק בחוויות עם קבוצת התפילה הקטנה והנאמה של יירושלים. נוחמתי מادر לראות באיזו תקיפה נחרצת עמדו הלו עמי ומחרורי בכל תלאותי בגרמניה; והיה טוב להישלח שוב על ידיהם, כאשרני מרוענת ומצוידת בכוחות מחודשים, לשבות העמל הנוספים שעמדו עדין לפניי. וזה האב הרחום והאהוב שאותו אנו עובדים!

אולם היו גם חברים אחרים, אשר לא שמרו בשמחתי על האות הזה של דאגת האדון. תחת זאת, הם ביקרו אותו בחrifoot על ש"ביזבותי" את הכסף על חזרה לישראל, והתחלו במסע השמעות, ההחולך ומופץ נגד עד עצם היום הזה; לפיו אני עושה "עסק טוב" מנשיינותי. ההשוצה האחרונה הזאת העציקה אותו עד דמעות, משומ שבדרך כלל האדון כמעט ואיןנו מספק לי כסף יותר מאשר לצרכי הנסעה ולהוצאות התchapורה בלבד! (וכמובן, שבמקרה הזה היה לי כבר כרטיס החזרה לישראל, וכרטיס טיסה הלונר-וחוזר למינכן איןנו יקר כל כך). למרות שצחקתי כל כך מהאשומותיהם המgoוחכות ונוטלות הבסיס, חשתי עצב רב בתוכי, משומ שהללו לא היו, בסופו של דבר, חברים אמיתיים כלל. "בכל עת אהוב הרע, וeah – לצרה יולד!" (משל י"ז: 17) ולא ספק משתתף הרע האמרי והאהוב בשמחתו בברכת ה'.

גם הכנסה במינכן הייתה לברכה רבה. הבשורה שהוכרזה הייתה מועקה וחזקה מאד, ופגשתי בתמיכה רבה ואוהבת לישראל. בשורתנו נתקבלה בענוהה ע"י מרבית האנשים שם. מתנה מיוחדת הייתה גם שגני יכולת לבנות את הימים האלה במינכן, עימנו, להתקבל ע"י ידידים, ולהתנחם בהכרת אהבתו האישית של האדון אליה.

באחר העהרים שאחרי הכנסה במינכן, סיירתי למרטיננו, בנה של אירמי, על המשפה

הגרמנית אשר לימדה אותה כל כך הרבה על אהבה כאשר ביקרתי עם קלאוס בגרמניה, ב-1977. "אם מופתעת על שלא פגש אותם" קראתי, " הם כל כך אוהבים את ישראל, וכמוهم גם אתה!"

אולס אוז, בשארית אותו היום, התחליל האדון לרמווי לי כל מיני רמזים קטנים. תחילתו הזכיר לי שביתה של אירמי דמה אייכשה לבית שבו ביקרתי ב-1977. ואז, כשחלפת עלי פניו עליה של אירמי, אוסקר, בכינוס — הוא נראה לי מוכך לפטע! הרגשתי עצמי מטופשת למדי, אך התחלתי לחפש בבית אחר פעמן קטן מעץ זית, שנתתי בשנת 1977 לאוֹטה משפחה כמתנת תודה. ואז — כשהאני מתקשה ממש להאמין למראה עניי — רأיתי את פעמן העץ הקטן תלוי מאחוריו הדלת, כאשר יצאנו לדרכנו מאוחר יותר באותו ערב!

היהתי ממש בביתה של אותה משפחה שהיתה לי לברכה צואת בשנת 1977!

כשאני מגחכת גיחוך טפש, שאלתי את אירמי: "מניין לך פעמן העץ זה?"

"זה, וזה מותנה ממאמינה יהודיה עיריה אחת מארצות הברית!"

בнтיאים חיציתי כבר מזמן אל אוזן: "ובכן", אמרתי לה, "זהו מותנה ממני!" כמה נרחמנו והתפעלו כלנו, כשיכלנו להתחלק יחד בחוויות ובזכרונות מאותו ביקור!

כעבור ארבעה ימים נפלאים באיזור מינגן חורה גני הביתה לנורבגיה, רולפונג ואני נסענו ברכבת לאוסטריה. בחתנת הרכבת סט' יהאן קיבל את פנינו זוג, מחברי הקהילה שהזמין אותנו לבקר אצלם. כשהגענו במכוניתם בכביש ההררי עמוק אחד לשנה, עד שפהר, דבר שהוציא את המכונית מכל שימוש באופן מוחלט. נאלצנו לנוטש את המכונית בכביש ההררי המבודד, ולנסוע בטרמפים אל מעבר להר, העירה. החל מאותנו עבר עצמו נתן ליראות שמי שחייבת קבוצה קטנה של מאמינים באוסטריה לטבול במאבקיה היומיומית כדי לשמר על עדותה בדבר כוחו המושיע של ישוע המשיח.

אוסטריה נמצאת עדין בשליטה החזקה והධוקה של הכנסייה הקתולית. אולם אין זו אותה הכנסייה הקתולית שבה פגשתי לאחרות. ההרגשה שם היא של חורה אחורה לאפלתימי הבינים! כמו בכנסייה הקתולית המסורתית במאות הקודמות, נמנעו מהקתולים באוסטריה מלקרוא את דברה. הם משתחוים לאלילים (פסלים של קדושים, של מריט וכו"ב); הם מתפללים אל המתים ובعد המתים לבקשת רחמים, בתיווכם של הקדושים, למען אלה השרוויים ב"תופת המירוק", (שהוא "מקום ביןיהם בין גיהינום וגן עדן", המזאה מפוברקת של הכנסייה הקתולית, שאין לה שימוש כלל בשמה בכינוי הקדוש!) למורת שכלה אלה אסורים אישור חמור במקרה. המבנה ההייררכי של הכנסייה הקתולית מונע בעדרם, באופן מוחלט, כל תפיסה בדבר קשר אישי ישיר עם ישוע המשיח. כל אלה אינם שונים, כמובן, מהכנסייה הקתולית בכל הארץות שבэн הchnuta התחדשות הקתולית. אבל מה שעושה את אוסטריה נוראה כל כך היא העיסוקים המרובים בנסתר ובאוקולט. יש שם הרבה אמונה طفلות וכיישוף, כולל שימוש בסיאנסים ספריטואליסטיים ובקלות. וכך לסביר את העניים עוד יותר — שקועה אוסטריה מזה שורות עדר צואר באנטישמיות, המסייעת גם היא הרבה למוסקה ולקדורות הרוחנית בה.

כתעצאה מכל אלה, מותקפים המאמינים המשיחיים בארץ זו ישירות ע"י כוחות שטנניים ברכבים רבים. בארץות כגון ארה"ב השטן ערמוני יותר. הוא משתמש בתורהות שקר,

בתאותו בשירים וכיו"ב, כדי להטעתו את המאמינים האמיתיים מהדרך אל חי ה

עולם באוסטריה ההתקפותה זו לרוב גסות וישראל הרבה יותר: תאותות דרכים, עצמות שבורות, חפצים הנופלים ומתרסקים — ולחיצים בגון אלה מופעלים עליהם דבר יום ביום! השטן שולט באוסטריה שליטה ללא מעצרים, והוא איןנו מוכן להניח לכוח העצם זהה להשלל ממנו! ישם רק מאמינים אמיתיים מעטים מאד בארץ זו, משומש שכואה של הכנסייה הקתולית בה הוא בן מאות שנים, ועםתו רבה. אולם אין ספק שהמאמינים

הסתוריהם החיים שם זוקים מאד לתחפילה!

בימים הספורים שהיינו שם, נאספו חברים מהכפרים השכנים — ואחרים מהם באו אףלו מרחק 200 ק"מ! בגל רעבם להתחברות ולshima'ית דבר זה, תוכנו אספה**לבוקר, לצהרים ולערב.** זהו בהחלט מקום שבו אין ההתחברות המשיחית דבר מובן מאליו!

ביומנו האחרון באוסטריה ביקרנו אצל משפחה אחת לכוס קפה של אחר הצהרים. בהיותנו שם, הם סייפרו לנו כיצד למדנו זה עתה את העקרון של הפרשת מעשר ממשכורותיהם. יכולתי לראות שkeitutz אמונה שכואת היהת דבר מפחד למדי בשビルם, אולם חיכתי לעצמי, בידיע שמלכות האלוהים פועלת בניגוד גמור ומוחלט לעקרונות הפעולה של מלכויות העולם הזה. לפי שיטת העולם הזה, יהיה לך משחו רק אם תחשוך; ולפי שיטתו של האדון, יהיה לך אם תיתן! ומה שאפשר בשום אופן לתת יותר

משנותן האדון!

המשפחה המשיכה וסיפרה לנו איך עזיר להם האדון לאטר את הבית שבו גרה, ושאותו רכשה זה עתה. הם סייפרו שהבית בא אפילו עם הריהוט שבו, בלבד מחרה של בתם העזירה, שהיא החדר הריק היחיד. ובידוק או אמר לי האדון: "חדרה עדין עומד ריק, ואני רוצה שתתני להם את הכסף שברשותך כדי לעזור להם לקנות כמה רהיטים!"

בו ברגע פתח האויב בשקוריו: "אל תהiji טפשה. יש לה רהיטים בחדרה עכשו. הם אינם זוקים לעזרתך. מגיע לך להחזיק בכספי. זו זכותך!" אולם כשהסתכלתי בילדה הקטנה הזאת, ידעתה שלא רציתי להחמייך את הברכה שאtan לה תמורה כל הכסף שבעלם! לו המרייתי את פי האדון, כל מה שהוא נותר לי היה רק כספ! אך אם אצית לו, תוכה הילדה בהכרה עמוקה יותר של אהבתו. וזה יהיה שווה הכל! הבעיה היחידה הייתה שמחיצית הטcomes היהת בעורת המחהה, ואני הייתה עירכה לשאול את ולפוגג אם היה לו די כספ כדי לפrou את השיק, שאtan לו תמורה מזומנים, ואת השיק יכול לפדות למחמת בנק בשוויץיה. בין שניינו אספנו איפוא את כל הכסף המזומן שהוא לנו, ונחתה לה את הטcomes המדויק שהאדון הדרכיבני לחת.

لمחרת בבוקר הגענו לתחנת הרכבת כדי לנטוע לציריך. הוריה של הילדה הקטנה באו ATI לתחנה כדי להיפרד מאתנו, וספרו לנו שהמתנה היהת חשובה כל כך לביהם, עד שהוא בכתה. "היא נרדמה על הספה כשהכסף בידה!" טפלו. כמו שהאדון אוהב אותנו בילדינו!

הבעיה עכשו הייתה שהן לוולפוגג והן לי לא היה עכשו הכסף הדרוש לנטיעה ברכבת לשווייץיה! אני כבר הייתי מוגלת בינתים היטב בדרכי האמונה, אך חוויה מעין זו הייתה חרשה למדיי בשיל ולפוגג! אולם הוא היה נפלא. הוא לא סייף על הוצרך שלנו

לאיש מלבד לאדון, ואו ניגש לאשנב הקופאי להזמין את הכרטיס. ואכן – לא היה לנו די כספ כדי לשלם תמורהתו.

ובעומדנו שם, ניגש אלינו רועה הקהילה שבה דיברנו; הוא חירך ואמר לנו: "האדון הודיע לי אם שאי לכם די כספ לרכבת לציריך, אך הסביר לי גם שאל לי לחת לכם את הכסף עד לרגע זה!" בהרף עין אחד היה לנו כל הכספי הדורש לנסעה! וכן, בהכרה מוחודשת בחוש החומר הנהדר של האדון, ובשםחה הנוצרת כשהאהחים פתוחים בפני הרכבתו, עליינו על הרכבת לשוויז.

כמו נהנית מהאלפים האוסטריים במקום שבו שהינו – בכלל חי לא ראיתי יופי שכזה! גם הנסעה ברכבת בתרוך האלפים השווייצרים הייתה עצרת נשימה באוטה מידת. וכשהגענו לציריך, פגש אונטו אחד ממארחינו השווייצרים בתחנת הרכבת, ובأدיבותו הסייע את ולפוגן לנמל התעופה קלוטן, משומ שהוא חזר לנורבגיה באותו היום.

אחרי הדכאון של אוסטריה, לא היה לי מושג למה לעופות מתקופת שהותי בשווייצריה. שמנוה אסיפות אורגנו, כל אסיפה ביום אחר. האסיפות תוכנו ע"י חבר בפרלמנט השווייצרי, ידיד ישראל מסור ונלהב, שהוא גם איש אמץ ביותר. האסיפות עמדו להיערך באולםות גדולות, ובஹיון פתוחות לקהל הרחב לא ידע איש בעצם لماذا עליו לעופות. אולם ההיענות הייתה מד晖ימה. מאות אנשים השתתפו באסיפות, וראיתי התענינות עמוקה יותר הן בישראל והן בייחודי ברית המועצות!

בכל אסיפה, אחרי מתן עדותי, דיברתי על המכב הנוכחי בבריה"מ הן ליהודים והן למישיכים שם. פעמים רבות שאלו האנשימים במא יוכלו לעזור. הצעתי להם לכתוב מכתבם למשל הסובייטי ול'סירובניקים' עצם, וכן גם למשLOT ארעם הם, כדי להשאיר את המאבק על יהודיה"מ גלי לעין העבר. אולם באשר לעוזה ממשית ליהודי בריה"מ כשלהלו יצאו משם, הרגשתי שהאדון לבדו יכול להראות להם מה שהוא תיכנן למעןם. "זהו מהשו ששות קבוצה, או ארגון, או אדם פרטיא לא יכול לתכנן או לארגן בשום צורה שהיא". הוסיף, "זהו מהשו שהאדון עשה בעצמו, ומשום כך יכול הוא בלבד לענות לשאלותיו של כל הפונה אליו. עליינו בסך הכל לציית לכל מה שהוא יראה לכל אחד מאיינו לעשות; אך מלבד זאת, עליינו להסיר את ידינו מכך! יציאת רוסיה היא משחו שעליו יקבל האלוהים לבדו את כל הכאב והחפארת!

בתום שmonoת הימים התרכתי מאדר נוכח גilioyi האהבה הרבים עם ישראל, אולם הירתי גם תשואה ועייפה עד מוות במידה ממש בלתי רגילה. פרשתי איפוא למלון והשתיית שם שלושה ימים במנוחה ובתפילה, כהכנה לקראת שובי לישראל. מן התבחדות וההתיחסות עם האדון הינו וממן חשוב ביותר, וזה באמת עוז כמו שזו עוז תמיד!

זמן קצר אחרי שובי לישראל, והוחזו ששת השבוים הישראלים בידי אש"ף הביתה לחיק משפחوتיהם. החיללים האלו הוחלפו במספר רב של שבויי מלחמה טוריים ואנשי אש"ף. התגאיתי להיות חלק מארץ הדואגת כל כך לחיה האדם, והמעריכה כל כך כל אדם המשרת בכוחותיה. כאשר הבינה ישראל שחי הייליה הוועדו בסכנה בשל המתייחסות הגוברת בטריפולי, לא נחשב שום קרבן יקר מדי בעיניה כדי להחזיר את השבוים לבתיהם. שר הבטחון הישראלי, משה ארנס, העיר שרבים, אויבים ואוחבים גם יחד, רואים בראגתה של ישראל לאנשיה מקור חולשה. "אולם אנו יודעים שהדאגה לאסירינו, לפצועינו ולחלילינו היא מקור כוחנו וגאותנו!" אמר.

כל ישראל האזינה ברציו ובטליזיה לחגיגות שנערכו כשהנגבשו השבויים המשוחררים עם בני משפחותיהם בבסיס חיל האוויר הישראלי. שנים מהחילילים היו מעכו, והם התרגשו ביותר מכך לקבל התהונת החגיגית שנערכה לכבודם בשובם לערים. כל תושבי העיר יצאו לקראותם, והשמחה העלטה דמעות בעיני רבים! בקבלת פנים שנערכה באולם עיריית עכו לחילילים החזריים, נשא דברי ברכה אביו של יוני, אחד מאותם החילילים הישראלים הנמצאים עדין בחו"ל. באותו ערב הוא אמר: "נפלא לקבל הביתה את בנינו, מושם שכל אחד מהם הינו באמת ובתמים בן למשפחה אחת גדולה, משפחת ישראל. ואנחנו

תקווה שיום יבוא ונוכל לקבל גם את פניו של יוני..."

התגובה המרגשת של העם בישראל גרמה לי לצפות בכלין עניינים קדרימה אל היום, שבו יקרו בו ברכה את כל בני ישראל ובנותיה מ"ירכתי צפון". אולם גדולה ונפלאה עוד יותר תהיה קבלת הפנים שתיערך ביום ההוא, שבו תכיר ישראל את שר השלום כבן מבניה. ללא ספק יהיה זה יום של שמחה שכמותה טרם ראה העולם!

